

**T.C. KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İLETİŞİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
İLETİŞİM BİLİMLERİ BİLİM DALI**

**ÜSTÜN ZEKÂLI ÇOCUKLARIN DUYGUSAL ZEKÂYA İLİŞKİN
GELİŞİM SÜREÇLERİNDE İLETİŞİMİN ROLÜ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Naif KARA

KOCAELİ 2016

**T.C. KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İLETİŞİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
İLETİŞİM BİLİMLERİ BİLİM DALI**

**ÜSTÜN ZEKÂLI ÇOCUKLARIN DUYGUSAL ZEKÂYA İLİŞKİN
GELİŞİM SÜREÇLERİNDE İLETİŞİMİN ROLÜ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Naif KARA

Danışman: Doç. Dr. Emel KARAGÖZ

KOCAELİ 2016

**T.C. KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İLETİŞİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
İLETİŞİM BİLİMLERİ BİLİM DALI**

**ÜSTÜN ZEKÂLİ ÇOCUKLARIN DUYGUSAL ZEKÂYA İLİŞKİN
GELİŞİM SÜREÇLERİNDE İLETİŞİMİN ROLÜ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Tezi Hazırlayan: Naif KARA

Tezin Kabul Edildiği Enstitü Yönetim Kurulu Karar ve No: ..02.2016. 2016/4

Jüri Başkanı: Prof. Dr. Bilal ARIK

BA
[Signature]
[Signature]

Jüri Üyesi: Doç. Dr. Emel KARAGÖZ

Jüri Üyesi: Yrd.Doç.Dr.Kerim KARAGÖZ

KOCAELİ 2016

İÇİNDEKİLER

Sayfa No.

İçindekiler	iv
Şekil Listesi	vii
Tablo Listesi	viii
Kısaltmalar	ix
Özet	x
Abstract	xi
GİRİŞ	1

BÖLÜM I

ZEKÂ, ÜSTÜN ZEKÂ, ÇOKLU ZEKÂ, ÜSTÜN YETENEK, ÖZEL YETENEK KAVRAMLARI VE ÖZELLİKLERİ

1.1.ZEKÂ KAVRAMI VE ÇOKLU ZEKÂ KURAMI	3
1.2.ÜSTÜN ZEKÂ, ÜSTÜN YETENEK VE ÖZEL YETENEK KAVRAMLARI	7
1.2.1. Renzulli'nin Eğitimde Zenginleştirme ve Üç Halka Kuramı	10
1.3. ÜSTÜN ZEKÂLI ÇOCUKLARIN ÖZELLİKLERİ	13
1.3.1. Üstün Zekâlı Çocukların Zihinsel Özellikleri	16
1.3.2. Üstün Zekâlı Çocukların Duygusal ve Sosyal Özellikleri	18
1.3.3. Üstün Zekâlı Çocukların Kişilik Özellikleri	20
1.3.4. Mükemmeliyetçilik	22
1.3.5. Duyarlılık	23
1.3.6. Liderlik	25
1.4. ÜSTÜNLER EĞİTİMİNDE GÖREV ALAN ÖĞRETMENLERİN ÖZELLİKLERİ	38
1.5. ÜSTÜN ZEKÂLI ÖĞRENCİLERE YÖNELİK EĞİTİM UYGULAMALARINDA ÖNE ÇIKAN YABANCI ÜLKELER	45

1.5.1. Amerika Birleşik Devletleri	46
1.5.2. İngiltere	50
1.5.3. Almanya	53
1.5.4. İsrail	55
1.5.5. Güney Kore	57

BÖLÜM II

DUYGUSAL ZEKÂ (EQ - Emotional Quotient)

1.1. DUYGUSAL ZEKÂNIN LİDERLİK VE YARATICILIĞA OLAN ETKİSİ	62
1.2. DUYGUSAL ZEKÂ VE OKURYAZARLIĞIN İLETİŞİM BECERİLERİ ÜZERİNE ETKİSİ VE İLETİŞİMDE DUYGUSAL ZEKÂ PERSPEKTİFİ	69
1.2.1. Duygusal Okuryazarlığın Üstünler Eğitimindeki İletişimsel Boyutu	71
1.3. AKADEMİK VE DUYGUSAL ZEKÂ KORELÂSYONU	76
1.3.1. Eğitim Perspektifinde Akademik ve Duygusal Öğrenme	77
1.4. ÜSTÜNLER EĞİTİMİNDE TÜRKİYE’NİN TARİHSEL GELİŞİMİ	82
1.5. TÜRKİYE’DE EĞİTİM VEREN KURUMLAR: BİLİM VE SANAT MERKEZLERİ	86
1.6. BİLİM VE SANAT MERKEZİ’NE DEVAM EDEN ÖĞRENCİLER İÇİN ÖZEL EĞİTİM SÜRECİ	87
1.6.1. Farklılaştırma	88
1.6.2. Zenginleştirme	90
1.6.3. Hızlandırma	91
1.6.4. Sınıf Atlama	93

BÖLÜM III
ARAŞTIRMANIN KAPSAM VE YÖNTEMİ

1.1. PROBLEM	96
1.2. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ	96
1.3. VARSAYIMLAR	97
1.4. SINIRLILIKLAR	97
1.5. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ	98
1.6. BULGULAR VE YORUMLAR	99
1.6.1. Öğrencilerin Demografik Özellikleri	99
1.6.2. Öğrenciler ile Yapılan Görüşmeler	100
1.7. SONUÇ	128
EKLER	132
KAYNAKÇA	134
ÖZGEÇMİŞ	149

ŞEKİL LİSTESİ

Sayfa No.

Şekil 1. Üçlü Halka Kuramı	10
Şekil 2. İngiltere’de Üstünler Eğitimi Programında Geliştirme, Alıştırma Değerlendirme Aşamaları	52
Şekil 3. Düşüncelerin İletişimi	69
Şekil 4. Radikal Hızlandırmanın Olağanüstü Üstün Zekâlı Öğrencilerde Oluşturacağı Bilişsel Kazanımlar	92
Şekil 5. Radikal Hızlandırmanın Olağanüstü Üstün Zekâlı Öğrencilerde Oluşturacağı Duygusal Kazanımlar	93

TABLO LİSTESİ

	Sayfa No.
Tablo 1. Liderlik Üzerine Yapılan Tanımların Kronolojik Sıralaması	26
Tablo 2. Kişisel Liderlik Özellikleri	30
Tablo 3. Liderlik ve Yöneticilik Arasındaki Farklar	32
Tablo 4. Yönetici ve Liderler	33
Tablo 5. Üstün Zekâlılar Öğretmenliği Lisans Programı	40
Tablo 6. Üstün Zekâlılar Eğitiminde Anahtar Faktörler (Doğu Asya ve ABD)	49
Tablo 7. Almanya’da Üstünler Eğitimi Veren Okullar	54
Tablo 8. Güney Kore’de Üstünler Eğitime Yönelik Sayısal Veriler	57
Tablo 9. Duygusal Zekâ Kavramı	63
Tablo 10. Kişilerarası İlişkilerde Bilişsel ve Davranışsal Yeterlilikler	71
Tablo 11. Bilsem Yapısı	86
Tablo 12. Yaş Aralığı ve Cinsiyet Değişkenine Göre İletişim Becerileri Düzeyi Puanlarının Dağılımı	99
Tablo 13. Eğitim Kademesi ve Okul Türü Değişkenine Göre İletişim Becerileri Düzeyi Puanlarının Dağılımı	99
Tablo 14. Okul Dışı Sosyal ve Spor Aktiviteleri Değişkenine Göre İletişim Becerileri Düzeyi Puanlarının Dağılımı	100

KISALTMALAR

BİLSEM: Bilim ve Sanat Merkezi

BTYK: Bilim ve Teknoloji Yüksek Kurulu

ECHA: Üstün Yetenekliler Avrupa Konseyi

EQ: Duygusal Zekâ

IQ: Akademik Zekâ

KEDI: Kore Eğitim Geliştirme Enstitüsü

MEB: Milli Eğitim Bakanlığı

NACE: Eğitimde Üstün Yetenekli Çocuklar Ulusal Derneği (İngiltere)

NAGC: Üstün Zekâlı Çocuklar Ulusal Derneği (İngiltere)

NAGTY: Üstün Zekâlı ve Yetenekliler Eğitimi Ulusal Gençlik Akademisi (İngiltere)

SAT: Akademik Yeterlilik Testi

WCGTC: Üstün Zekâlı ve Üstün Yetenekli Çocuklar için Dünya Konseyi

WISC-R: Wechsler Çocuklar İçin Zekâ Ölçeği

ÖZET

Üstün zekâlı çocuklara yönelik genellikle zihin odaklı çalışmalar yapılmaktadır. Bu tarz çalışmalar Türkiye’de özellikle Bilim ve Sanat Merkezlerinde uygulanmaktadır. Ancak, üstün zekâyâ sahip çocuklardan beklentiler hep üst düzeyde sınav odaklı olduğu için duygusal zekâları okul, aile ve sosyal çevre tarafından göz ardı edilmektedir. Bu durum kendileri ile ilgili etkili iletişim süreçleri boyutunda bir takım sorunları da beraberinde getirmektedir. Özel eğitimde entelektüel zekâ IQ’nun tek başına yeterli olmadığı birçok uzman tarafından kabul edilmektedir. Eğitim sonrası mesleki alanda başarı, IQ’nun yanı sıra duygusal zekâ EQ’ya da bağlıdır. Ülkemizde üstün zekâlı öğrencilerin sosyal ve duygusal eğitimleri, onların daha sonraki yaşamlarında başarılı olabilmeleri açısından yetersiz kalmaktadır. Bu çalışmada niteliksel araştırma yöntemlerinden derinlemesine görüşme tekniği kullanılarak İzmit Bilim ve Sanat Merkezindeki üstün zekâlı çocukların okul, aile, sosyal çevre ve kişisel sorunları ile geliştirilebilir alanları tespit edildikten sonra, duygusal zekâlarının gelişimleri sürecinde sosyal ve duygusal bakımdan kişilerarası iletişimde başarılı olmalarının sağlanması ve böylelikle doğru iletişim süreçlerinde sürdürülebilirliğin elde edilmesi planlanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Entelektüel zekâ, duygusal zekâ, üstün zekâ, iletişim

ABSTRACT

It has usually been studied on mind focused activities for gifted children. These types of studies are applied particularly through Gifted Centers called Bilim ve Sanat Merkezi in Turkey. However, the emotional quotient of gifted children is ignored by school, family and social sphere because their demands from these children are always higher than expected for the exams. Therefore, they may have a number of problems in the field of effective communication processes. It has been argued by many experts that intelligence quotient IQ isn't sufficient itself in special education. The success of professional field after graduation depends on emotional quotient EQ as well as intelligence quotient IQ. The social and emotional educations of gifted children in our country are inadequate in terms of becoming successful for their lifetime. In this study, in-depth interview technique of qualitative research method has been used. After determining perfectible aspects and school, family, social sphere and personal problems of gifted children in İzmit Bilim ve Sanat Merkezi, it has been planned to provide them success for interpersonal communication with regard to social and emotional courses during their emotional development, thus gaining sustainability through the right communication processes.

Key Words: Intelligence quotient, emotional quotient, giftedness, communication

GİRİŞ

Ülkemizde üstün zekâlı öğrencilerin eğitimi henüz yeni şekillenmekte ve bu alandaki çalışmalar devam etmektedir. Öğrencilerin akademik zekâ bakımından nasıl yönlendirilmeleri gerektiği sürekli tartışılmakta fakat başka bir alan göz ardı edilmektedir. Bu çalışmada, üstün zekâlı öğrencilerin göz ardı edilen duygusal zekâ alanında iletişime dayalı eksiklikleri üzerinde durulmaktadır. Bu konu ile ilgili kavram kargaşasını da ortadan kaldırmak gerekmektedir. Çünkü öncelikle zekâ, üstün zekâ, özel yetenek ve üstün yetenek kavramlarının ne olduklarına ilişkin net bir bilgi verilmelidir. Bunun için üstün zekâ tanımı belirtilmekte, özel yetenek ile üstün yetenek kavramları yerine üstün zekâ kavramının kullanılma nedeni açıklanmaktadır. İzmit Bilim ve Sanat Merkezi öğrencilerine yönelik duygusal zekâyâ dayalı niteliksel araştırma yöntemlerinden derinlemesine görüşmeler ile dört kategoride - *kişisel, aile, okul ve sosyal çevre* - ortaya çıkan bulgular betimlenmektedir. Üstün olarak tabir edilen öğrencilere eğitim veren Bilim ve Sanat Merkezlerinin eğitim yapıları ve işlevleri hakkında bilgi verildikten sonra sonuç ve öneriler bölümünde Bilsem öğrencileri için duygusal zekâyâ dayalı iletişim bakımından dört ana kategoride nasıl bir yol izlenmesi gerektiği konusuna açıklık getirilmektedir.

Yöntem olarak niteliksel araştırma yöntemlerinden derinlemesine görüşme tekniği kullanılmasının sebebi, araştırmacının Bilim ve Sanat Merkezinde görev yapması ile bireysel ve mesleğe yönelik deneyimleri sayesinde daha rahat araştırma ve gözlem yapılabilmesi; öğrencilerin kişisel, okul, aile ve sosyal çevrede yaşadıkları sorunların kendileri üzerinde oluşturduğu algıların tespit edilebilmesi; örnek olay incelemesi sayesinde üstün zekâlı öğrenciler üzerinde doğru tespitlerde bulunulması ve yarı yapılandırılmış mülakat tekniği ile bazı açık uçlu sorular sayesinde öğrencilerin algı seviyelerine yönelik derine inilebilmesidir.

IQ - akademik zekânın Türkiye'deki Bilim ve Sanat Merkezlerinde eğitim gören öğrencilerin başarıları için tek başına yetersiz kalması da beraberinde duygusal zekâyâ – EQ da ağırlık verilmesini zorunlu kılmıştır. Bu çalışmadaki amaç; Bilim ve Sanat Merkezlerinde eğitim gören üstün zekâlı öğrencilerin aile, okul, sosyal çevre ve bireysel olarak iletişim alanında yaşadıkları sorunları ortaya çıkardıktan sonra öğrencilerin başarılarını daha sonraki mesleki ve eğitim süreçlerinde arttırmak, akademik veya entelektüel zekânın tek başına yeterli olmadığını bunun yanında özellikle *kişilerarası iletişimde* ön plana çıkan duygusal zekânın da önemli bir etken olduğunu vurgulamak, Bilim ve Sanat Merkezlerine devam eden üstün zekâlı öğrencilerin tek bir alanda değil bir üst kültürün oluşturulabilmesi için çok farklı alanlarda da

interdisipliner eğitim görmelerini teşvik etmek ve bu sayede onlara eleştirel, yaratıcı, bilimsel, analitik ve yansıtıcı düşünme becerileri kazandırmaktır.

Üstün zekâlı çocukların eğitiminde duygusal zekâ okuryazarlığı, önde gelen ülkelerde öğrencilerin daha iyi bir eğitim alıp eğitimin sürdürülebilirliği açısından önem taşımaktadır. Bu kapsamda üstün zekâlıların eğitimi alanında uzman WCGT *Dünya Üstün Zekâlı ve Üstün Yetenekli Çocuklar Konseyi* başkanı Prof. Dr. Taisir Subhi Yamin ile görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Görüşmeler ile tezin değerlendirme süreci paylaşılmış ve ülkemizdeki üstünler eğitimi konusunda eksikler ve bu eksiklerin çözümüne yönelik bilgi alışverişi yapılmıştır.

Çalışmanın birinci bölümünde zekâ ve çoklu zekâ kuramı üzerinde durulmaktadır. Üstün zekâ, üstün yetenek ve özel yetenek kavramlarına açıklık getirilmektedir. Üstün zekâlı çocukların ve onlara eğitim veren öğretmenlerin özelliklerinin neler olduğu ve üstünler eğitiminde öne çıkan yabancı ülkelerin uygulamaları anlatılmaktadır. Çalışmanın ikinci bölümünde sosyal zekâ (interpersonal intelligence) ile bütünlük arz eden duygusal zekâ kavramına yer verilmektedir. Duygusal zekâ ve okuryazarlığın iletişim becerileri üzerine olan etkisi ve iletişimde duygusal zekâ perspektifi açıklanmaktadır. Akademik ve duygusal zekâ korelasyonunun ne ölçüde başarıya yansıdığı ve üstünler eğitiminde önemli bir görev üstlenen Bilim ve Sanat Merkezlerinin bu aşamada nasıl bir süreç izlediğinin bilgisi aktarılmaktadır. Araştırmanın üçüncü bölümünde araştırmanın kapsam ile problem durumu, araştırmanın önemi, varsayımlar, sınırlılıklar belirtilmektedir. Yöntem kısmında; araştırmanın modelinin ne olduğu açıklanmakta, araştırma ve evren grubuna yer verilmekte, veri toplanması ve veri analizleri irdelenmekte, öğrenciler ile yapılan görüşmelerde derinlemesine mülakat tekniğine değinilmektedir. Sonuç bölümünde Bilim ve Sanat Merkezlerinde duygusal zekâ ile ilgili yapılabilecek çalışmalar, bu alanda eğitim veren öğretmenlerin ve ayrıca velilerin *üstün zekâlı öğrenciler ile olan iletişimi*, akademik zekânın – IQ üstün zekâlı öğrencilerin eğitiminde neden tek başına yetersiz kaldığı, İzmit Bilim ve Sanat Merkezindeki öğrenciler ile derinlemesine görüşme sonunda kişisel, okul, aile ve sosyal çevrelerindeki iletişimin ne düzeyde olduğu, sosyolojik ve psikolojik olarak hangi aşamada oldukları; benzer şekilde okul, aile, sosyal çevre ile olan iletişimlerinin önemi ve görüşme yapılan on öğrenci ile ilgili duygusal zekâ kapsamında eğitim sürecinde yaşananlar anlatılmaktadır. Eğitimde üstün zekâlı öğrencilerin başarısı için *iletişim süreçlerinin* rolüne vurgu yapılmaktadır.

BÖLÜM I

ZEKÂ, ÜSTÜN ZEKÂ, ÇOKLU ZEKÂ, ÜSTÜN YETENEK, ÖZEL YETENEK KAVRAMLARI VE ÖZELLİKLERİ

Zekâ üzerine farklı çalışmalar yapılmış ancak bilimsel olarak zekâyâ bir sınır getirilememiştir. Soyut olan bu kavramın kişiden kişiye duygusal andaki durumlarına göre farklılık arz ettiği bilinmektedir. Üstün zekâ ise daha çok IQ (Intelligence Quotient – Entelektüel veya Akademik Zekâ) testleri ile ölçülmeye çalışılmıştır. Ancak bütün bu araştırmalar zekânın tam olarak ölçülebilirliğini doğrulamaz. Fakat çoklu zekâ üzerinde ciddi çalışmalar öne sürülmüş ve bu alanda bir takım ilerlemeler kaydedilmiştir.

Kuramsal açıdan üstün zekâ, çoklu zekâ türleri ile anlamsal bir bütün oluşturabilir. Aksi halde üstün zekânın net bir biçimde ölçülmesi ve buna göre bireyin hangi alanda çok iyi ilerlemeler kaydettiğinin açıklanması zordur. Kaldı ki zekânın bile tam olarak ölçülmesi mümkün değildir. Fakat IQ (Intelligence Quotient) testleri ile öğrencileri düşük ya da yüksek zekâ bölümlerine göre sınıflayan ve seviyelerine göre özel eğitim sınıfları açan merkezler bulunmaktadır.

Zekâ ve çoklu zekâ kavramlarının dışında “üstün zekâ, üstün yetenek ve özel yetenek” kavramlarını da bir kategoride toplamak faydalı olacaktır. Çünkü üstün zekâ kavramı birçok yerde üstün yetenek kavramı olarak karıştırılmakta ve bu kavramlar birbirlerinin yerlerine kullanılmaktadır. Üstün zekâ, üstün yetenek ve özel yetenek sözcüklerinin aynı anlama gelmediklerinin bilinmesi ve kavram kargaşasına yer vermemek için bunların ne olduklarının açık ve anlaşılır bir şekilde izah edilmesi önem arz etmektedir. Ancak bahsedilen kavramlardan önce zekâ kavramına ve çoklu zekâ kuramına bir açıklık getirmek gerekir.

1.1. ZEKÂ KAVRAMI VE ÇOKLU ZEKÂ KURAMI

Zekâ, soyut bir kavram olmakla beraber bireylerin zihinsel yapılarına ve davranışlarına göre farklılık göstermektedir. Bümen’e göre bir testten alınan puan olduğu gibi bazen çevreye uyum sağlama ve bazen de problem çözme yeteneği olarak düşünülmektedir. (Levent, 2013, s.1) Zekâ kavramı her bireyde var olan potansiyel bir soyut kavram olarak kabul edilebilir. Ancak her bireyde değişik boyutlarda ortaya çıkmaktadır. Thorndike, zekâyı soyut, sosyal ve mekanik olarak üçe ayırmıştır. (Demirel, Başbay ve Erdem, 2006).

Zekâ üzerine ilk çalışma yapanlardan birisi olan A. Binet (1905) zekâyı kişinin kendisini şartlara uyarlayabilme becerisi şeklinde ifade etmiştir (ss.191-244). Benzer bir tanıma göre zekâ bireyin yaşadığı ana kadar öğrendiğini veya öğrenebildiklerini çevreye uyarlamasıdır (R.J.Sternberg, 2000). M.Anderson (2006) zekâyı; düşünme kapasitesi, yeni problemleri çözme, sebep sonuç ilişkisi kurabilme ve dünyadaki gelişmelerden haberdar olma şeklinde tanımlamaktadır. Başka bir tanıma göre zekâ, zekâ testleri ile ölçülen bir alandır (E. Boring, 1923, ss.35-37).

Gardner ise bilinen yaklaşımların tersine zekânın tek bir faktörle açıklanmayacak kadar çok yetenekten meydana geldiğini belirterek zekâyı “*Problem çözme kapasitesi ya da bir veya daha fazla kültürel yapıda değeri olan bir ürün ortaya koyabilme yetisi*” olarak tanımlamıştır (Gardner’dan aktaran: Levent, 2013). Zekâ kavramının net bir biçimde tanımlanamaz olduğu ve bunun sebebini de sadece zekânın doğasından değil kavramların doğasından geldiği ileri sürülmektedir (Niesser, 1979) O halde zekâ kavramının tanımı net bir biçimde ortaya çıkmalıdır. Dolayısıyla üstün zekâ kavramına bir açıklık getirilecektir. Zihin alanında yapılan çalışmalar ile zekânın açıklanabilmesinde somut göstergelere de ihtiyaç duyulduğu anlaşılmaktadır. Bunun için IQ seviyesi olarak yaklaşık 135 ve üzeri kişiler için üstün zekâlı ifadesi kullanılmakta ve bunlar da toplumun yüzde ikilik bir oranını oluşturmaktadır. Tabi ölçümlerin nesnelliği de tartışma konusu olmaktadır. Zira bir insanın zekâsı ölçülebilir mi veya ne kadar doğru oranda ölçülebilir sorularına çok ciddi yanıtlar verilmesi gerekmektedir.

Zekânın doğasına ilişkin farklı bir bakış açısı ortaya koyanlardan birisi de Sternberg’in kuramıdır. (1986). Sternberg’in kuramı zekânın üç yönünü ele aldığı için “Üç Aşamalı Zekâ Teorisi” olarak karşımıza çıkmaktadır. Bunlar; analitik zekâ, pratik zekâ ve sentezci zekâdır. (Çamdeviren, 2014, s. 10)

Analitik zekâ, zeki davranışlara yol açan zihinsel mekanizmayı öne çıkarmaktadır. Zekâyı bireyin iç dünyası ile ilişkilendirir. Zekâ testleri tarafından görece olarak ölçülebilir bir özelliğe sahiptir. *Pratik zekâ*, dış dünya meydana gelen olgu ve olayları analiz edebilme süreci ile ilgilidir. Günlük yaşantımızdaki zeki davranışları karakterize eden ve *çevresel uyum, seçim ve biçimlendirme* olarak adlandırılan üç eylem türüne vurgu yapmaktadır. *Sentezci zekâda* ise yeni durumlar karşısında daha önce analizi yapılmamış ancak o andaki sorunlara anlık çözümler üretebilme yetisi vardır. Sentezci zekâyı sahip üstün zekâlı çocuklarda sorunlarla etkili ve farklı şekilde başa çıkma becerisi vardır.

Çoklu zekâ kuramından bahseden Howard Gardner zekâyı çok boyutlu olarak karşımıza çıkarmaktadır. Gardner'ın 1997'de eklediği son zekâ türü ile öne sürdüğü 8 zekâ türü aşağıda sıralanmıştır (Campell, 1997, ss.4-13):

1. Dil Bilimsel (Linguistic) Sözel Zekâ
2. Uzamsal (Spatial) Görsel Zekâ
3. Mantık-matematiksel Zekâ
4. Müzikal Zekâ
5. Bedensel-Kinestetik Zekâ
6. Sosyal (Interpersonal) Zekâ
7. Özedönük (Intrapersonal) Zekâ
8. Doğa (Naturalistic) Zekâsı

Sözel zekâ, dili etkili bir biçimde kullanma, kelime ve seslerle düşünme, dildeki kompleks kavramları anlayabilme, insanları ikna edebilme, dildeki farklı yapıları fark edebilme, yeni kalıplar oluşturabilme becerisidir. *Görsel/uzamsal zekâ*, dünyanın zihinsel modelini kurabilme ve bu model üzerinde çeşitli operasyonlar yapabilme yeteneğinden oluşmaktadır. Bir denizcinin, heykeltıraşın veya bir ressamın başarılı olduğu zekâ bölümüdür (Sezginsoy, 2007). *Matematiksel zekâ*, neden-sonuç ilişkileri kurabilme, soyut sembollerle çalışabilme, yeni bağlantılar kurarak düşünebilme gibi mantıksal ve matematiksel düşünme becerilerini içerir. *Özedönük zekâ* bireyin kendi duygu ve düşüncelerinin farkında olması yeteneğidir. Kim olduğunu, neyi yapıp neyi yapamayacağını bilmesidir. Kişinin kendini gözlemlemesi, bu zekânın geliştirilmesi için kullanılabilecek bir yoldur (Özden, 2003). *Müziksel zekâda* birey ritimlerdeki ses ve titreşim bilincine sahiptir. *Sosyal zekâ* başkalarını anlayabilme, çevreyle iletişim kurma, bireylerin ruh durumlarını anlayabilme yeteneğidir. Başarılı satıcılarda, psikologlarda, öğretmen ve politikacılarda bu zekâ alanı daha yüksek seviyededir (Sezginsoy, 2007). Kinestetik denilen *bedensel zekâyı* sahip kişiler spor hareketleri, ritmik oyunları kolayca uygulayabilir. Bu kişilerde koordinasyon, hız, denge, kol-bacak becerisi ve esneklik ön plandadır. Sporcular, dansçılar, aktörler, pandomim sanatçıları, cerrahlar ve heykeltıraşlar bu zekâ türüne sahiptirler (Talu, 1999, s. 166). Gardner tarafından sonradan eklenen *doğa zekâsı* dış dünyada meydana gelen doğal olayları algılamada ortaya çıkmaktadır. Çiftçilik, avcılık veya biyolojik bilim gibi var olan potansiyeli ürünsel bir şekilde kullanmak bu zekâ gücünün göstergeleridir. Bu zekâyı sahip kişiler fotoğraf çekmekte, teleskop veya mikroskop kullanarak doğayı incelemektedirler.

Bu kurama göre, bireyler sadece sayısal veya sözel becerilere değil müzikal, sosyal, uzamsal, bedensel, doğa ve öze dönük becerilere de sahip olabilmektedir. Eğitimde öğrenciler sadece belirgin bir veya birkaç alana göre değil çok çeşitli kriterleri de görmeleri ve buna göre eğitim almaları gerekir. Yine çoklu zekâ kuramında öğrenciye göre eğitim modeli tespit edilmelidir. Rickett eğitim ortamında bir sınıf içerisinde ders bitiminden sonra öğrencilerin çoklu zekâ kuramına göre zeka türünün ön plana çıkarılabileceğini savunmaktadır. Hatta bunun için karmaşık bir ünitenin olması tespit açısından eğitimcinin işini kolaylaştıracaktır. Rickett'in bir lisede ortaya çıkardığı *7 Zekâ Grubunu*'a göre öğrencilerden hafta sonu bir şiir yazmaları istenmiştir. Sunum için kendilerine 20 dakika süre verilmiştir. Öğrenciler farklı gruplara ayrıldıktan sonra matematik grubuna ait olanlar sınıf öğretmeni görevini üstlenmişlerdir. Görsel/Uzamsal grup sanat sunumlarından sorumlu tutulmuştur. Buna göre resim, video, boyama çeşitleri ve çizim işleri bu gruba aittir. Müzik grubu şiir okunduğunda arka fon müziğini oluşturmuşlardır. Dil grubu şiirin yazılması görevini üstlenmişlerdir. Kinestetik / Bedensel grup şiirin sunumuna göre jest ve mimik gibi hareketlerin ayarlanmasından, sosyal ve öze dönük gruplar ise diğer beş grubu bütünleştirmek gibi sorumlulukları almıştır. Şiir sunumu sonunda değerlendirme yapılmış ve Rickett bu tür etkinliklerin öğrenciler açısından hem eğlenceli hem de faydalı olduğu görüşünü ileri sürmüştür. (Rickett'dan aktaran, Talu, 1999, s.170) Her bir öğrenci kendi zihinsel potansiyel ve zayıflıklarıyla eğitim ortamı içerisinde rol aldıktan sonra kendi çoklu zekâ durumlarına göre öğretmen tarafından her bir öğrenciye yönelik öğretim modelleri oluşturulmalıdır.

Gardner, bireyin zekâsını veya yeteneğini belirlemek için geliştirilen IQ (Intelligence Quotient) veya SAT (Scholastic Aptitude Test-Akademik Yeterlilik Testi) gibi testlerin bireydeki performansın sadece bir kısmını ölçtüğünü dolayısıyla okullarda verilen eğitimi tek düze haline getirdiğini ileri sürmektedir (Gardner, 1993, ss. 164-178). Eğitimde öğrencilere aktarılan sınav sistemi sadece belirli bir potansiyelini öp plana çıkarırken zayıf yönlerinin neler oldukları konusu belirsiz bir hale gelmektedir. Öğrencilerin sadece güçlü yanları değil aynı zamanda zayıf yönlerinin de neler olduğu tespiti yapılmalıdır. Böylelikle öğrenciler kendileri hakkında bir sonuca varacak ve öğretmenleri de alan yönlendirmelerini buna göre yapacaklardır. Ancak alan yönlendirmelerinde sınav sistemi dışında farklı yetenekler dikkate alınarak ve bunların ölçümleri de doğru bir biçimde yapılarak değerlendirilmelidir. Değerlendirme öğrencilere yardım etme amacı taşınmalıdır. Farklı yetenekler farklı zekâ türlerine göre sınıflandırılıp hangi öğrencinin hangi alanda daha başarılı olduğu konusu önem

arz etmektedir. Bunun için de üstün zeka, üstün yetenek ve özel yetenek kavramları karıştırılmamalı ve doğru bir biçimde kullanılmalıdır.

1.2. ÜSTÜN ZEKÂ, ÜSTÜN YETENEK VE ÖZEL YETENEK KAVRAMLARI

Üstün ve/veya özel yetenekli çocuk kimdir, benzer kavramlar mıdır yoksa aynı anlam ekseninden mi gidilmektedir sorularına öncelik olarak yanıt vermek gerekmektedir. İngilizcede *gifted* kelimesi *Türkçede özel yeteneğe sahip, doğuştan yetenekli, üstün yetenekli, üstün zekâlı, yetenekli* gibi sözcüklere karşılık gelmektedir. Ancak *yetenek* ve *zekâ* kavramları benzer anlama geliyor mu ki *gifted* kelimesinin Türkçe karşılığı olabilsin veya *gifted* kelimesi İngilizcede asıl hangi anlamı ile kullanılmaktadır sorusuna bakıldığında öncelikle İngilizcede kastedilen sözcüğün anlamı açıklanmalıdır. Yine benzer şekilde sözcük *üstün zekâ* anlamında kullanıldığında Olimpiyat koşu yarışmalarında birinci olan birisi için İngilizcedeki *ability*, *talent*, *can*, *skill* sözcüklerinden biri ile ifade edilmesi yanlış mı? Bunlara hangi sözcüğün kullanılması uygun olacaktır? Üstün zekâlı mı, yoksa üstün yetenekli mi? Yetenek ve zekâ arasındaki fark nedir?

Yetenek zekâyı kapsayan bir alandır. Zekâ içinde küçük bir noktadır. Zekâ küçük bir noktayı kapsayan bir yetenek, son yıllarda yapılan çalışmalarda zekâyı yetenek olarak betimlemek ön plana çıkmıştır. %2-4 arasında olan bir gruptur. Müzik, resim, plastik sanatlarda, matematikte iyi olur ama Türkçede desteğe ihtiyacı olur. Türkçede, okuma-yazmada fevkalade olur. Beden eğitiminde desteğe ihtiyacı olur. Üstün zekâlı çocuk ortalama olarak her grupta akranlarından ileriye doğru üstün yetenekli çocuk bazı alanlarda ileridir, bazı alanlarda normaldir hatta bazı alanlarda desteğe ihtiyaç duyar. Peki, hangisine çok rastlarız? Parlak çocuklara çok rastlarız; üstün yetenekli çocukların da sayısı biraz fazladır. Çünkü her çocukta bir yetenek vardır, her çocuk bir alanda diğer akranlarına göre daha üst durumdadır. Ama üstün zekâlı çocuk oranı azdır. Üstün zekâlı çocukların içinde akranlarına göre 5-6 yaş ilerde giden çocuklar vardır. (Ataman, 2012, s.17)

Buna göre üstün zekâyı sahip bir çocukta bir değil birkaç alanda yeterlilik düzeyi vardır. Yani beyin fonksiyonlarının karşılaşılan sorunlara göre anlık veya devamlı çözüm üretebilme, bu sorunlarla başa çıkabilme özelliğine sahip olması gerekmektedir. Bilsem (Bilim ve Sanat Merkezi) öğrencileri için üstün yetenek, özel yetenek ve üstün zekâ kavramları kullanılmıştır. *Gifted* kelimesi Türkçe'ye her ne kadar *yetenekli, kabiliyetli, özel*

yeteneğe sahip, doğuştan yetenekli, üstün yetenekli, doğuştan kabiliyetli, istidatlı, seviyeli, kabiliyetli ve becerikli şeklinde çevrilse bile bu sözcüğün asıl karşılığı *üstün zekâlı* şeklindedir. Buna göre *üstün yetenek* ve *üstün zeka* kavramları farklıdır. Zaten İngilizcede “*gifted and talented*” sözcüklerinin bazı yerlerde bir arada kullanılması *gifted* sözcüğünün *üstün zekâlı*, *talented* sözcüğünün ise *üstün yetenekli* olduğunu belirtmek içindir. (Margrain, 2001, <http://www.giftedchildren.org.nz/apex/v13art01.php> Erişim: 15.11.2014). Demek ki kullanım olarak Türkçede *özel yetenek*, *üstün yetenek* yerine *üstün zekâlı* ifadesi üstün zekâlı çocuklar için tercih edilmelidir. Ataman’ın (2012) üstün zekâ ve üstün yetenek kavramlarını “*Üstün zekâlı* çocuk ortalama olarak her grupta akranlarından ileriye *üstün yetenekli* çocuk bazı alanlarda ileridir, bazı alanlarda normaldir hatta bazı alanlarda desteğe ihtiyaç duyar.” (s.17) ifadeleri ile bu kavramları ayırması da bunun bir delilidir. O halde İngilizcedeki *gifted* sözcüğü *üstün zekâ* anlamında kullanılmıştır. Yine üstün zekâlıların en önemli özelliklerinden birisi olan *liderlik* kavramına Tannenbaum (1983) açıklık getirirken, zekâ seviyesinin artması ile liderlik becerileri gösterme fırsatının da artacağını belirtmiştir. Dolayısıyla üstün zekâlılar eğitimindeki çocukların özelliklerine bakıldığında zekâ kavramı ön plana çıkmaktadır.

June Merker (2010)’e göre, “*Üstün zekâlılık karmaşık sorunları çözebilme yeteneğidir.*” Literatürde *üstün zekâ* kavramı kullanılırken, 15 Ocak 2013 tarihinde Bilim ve Teknoloji Yüksek Kurulu’nca yayınlanan Strateji ve Uygulama Planında aynı kavrama karşılık gelen *özel yetenek* kavramı tercih edilmiştir. (MEB, 2013, s.6) Üstün zekâ kavramı Türkiye’deki Bilim ve Sanat Merkezlerinde *özel yetenekli öğrenci* olarak tabir edilmektedir.

Millî Eğitim Bakanlığı Bilim ve Sanat Merkezleri Yönergesinde üstün yetenekli ve üstün zekâlı çocuk/öğrenci için “Zekâ, yaratıcılık, sanat, liderlik kapasitesi veya özel akademik alanlarda yaşitlarına göre yüksek düzeyde performans gösterdiği uzmanlar tarafından belirlenen çocuk/öğrenci” olarak tanımlanmıştır (Milli Eğitim Bakanlığı Tebliğler Dergisi, 2007). Ülkemizde *üstün zekâ* veya *üstün yetenek* yerine aynı kavrama karşılık gelmek üzere *özel yetenek* kavramı kullanılmaktadır. “Özel yetenek kavramı genel zihinsel yetenek, özel akademik yetenek, dil, matematik, fen bilimleri, sosyal bilimleri, liderlik, yaratıcılık, görsel ve işitsel sanatlar ve psiko-motor becerileri kapsamaktadır.” (BTYK, 15 Ocak 2013).

Uzmanlar *üstün zekâ* kavramına, yine zekâ kavramında olduğu gibi farklı bakış açıları getirmişlerdir. Galton üstün zekâyı *kalıtsal yetenek* olarak nitelendirmiştir (Kaufman ve Sternberg, 2008). Galton’un bu teorisini Terman (1926, s. 43), geliştirdiği testi kullanarak üstün zekâyı yüksek IQ ile ölçmeye çalışmıştır. Zekâ testlerinde %1’lik bir dilimi ölçü olarak

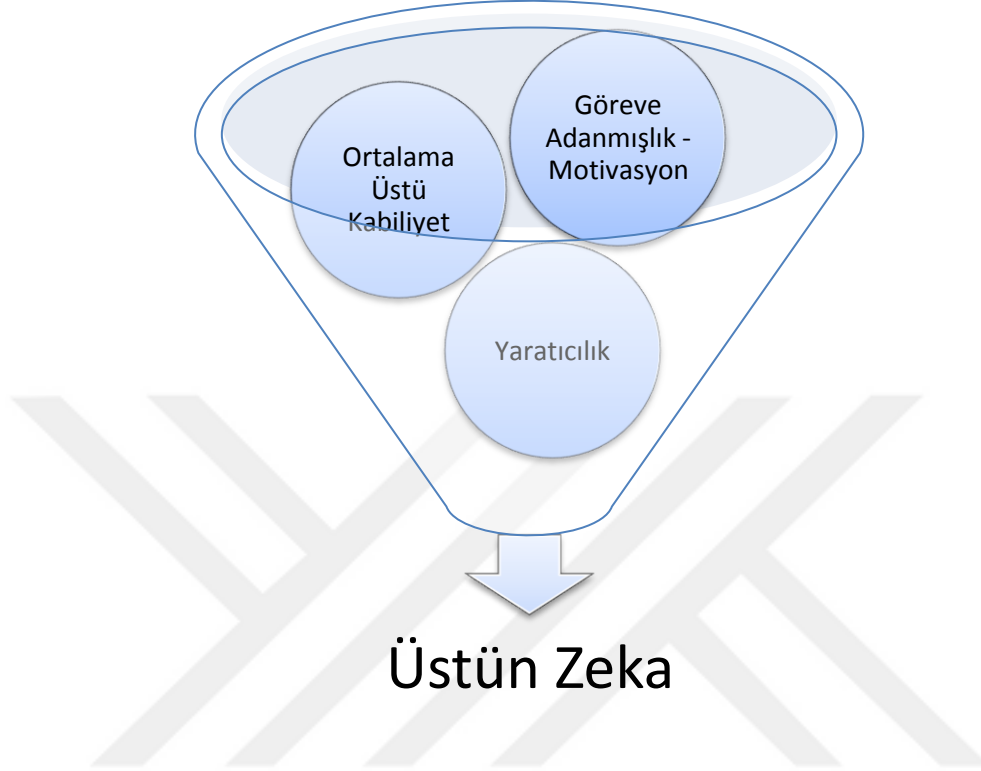
bırakmaktadır. Terman, Stanford- Binet Zekâ Ölçeğinde 135 puanı üstün zekâlı olmak için eşik kabul etmektedir. Bu yaklaşımın dışında Witty üstün zekâ tanımını biraz daha genişleterek sanat, edebiyat ya da liderlik gibi insan aktivitelerinin herhangi birinde önemli farklılık gösteren çocukları kapsadığını vurgulamaktadır. (Öpengin, 2011, s.10)

Üstün zekâ daha çok kalıtsal bir içerik analizi ile değerlendirilmesi gerektiğinden bu zekâyâ sahip çocukları da -ki IQ testleri bunun için tam bir ölçüm aracı olarak olmamakla birlikte- ayrıca değerlendirmek gerekmektedir. Bilim ve Sanat Merkezlerinde eğitim gören bu öğrenciler genel zihinsel ve özel yetenek alanlarından alınmaktadırlar. Dolayısıyla genel zihinsel ve özel yetenek, resim veya müzik gibi, potansiyeli olan bu öğrenciler üzerinde kavrama farklılıkları gözlemlenmektedir. Yani okuduğunu daha hızlı bir biçimde anlama veya sorulara daha hızlı bir şekilde doğru yanıt verme zihinsel alandan Bilim ve Sanat Merkezlerine giden üstün zekâlı öğrencilerin özelliklerini belirgin bir biçimde ortaya çıkarmaktadır. Bunun yanı sıra, IQ seviyesine göre üstün zekâlı tabirini kullanmak tartışma konusu olmaktadır.

Üstün zekâ kavramı bilimsel bir kavram olarak ele alındığından beri zekâ ve zekâyı ölçen testlerle açıklanmıştır. Bu testlerle tanılama yapan kaynaklarda üstün zekâlılar, yapılan değerlendirmeler ile yaklaşık 130 ve üstü puana sahip bireyleri kapsamaktadır. Fakat zekâyı sadece bu değerlendirmeye göre yapmak doğru değildir. O halde Renzulli'nin koymuş olduğu ölçütün ne olduğuna bir bakmak gerekir.

1.2.1. Renzulli'nin Eğitimde Zenginleştirme ve Üç Halka Kuramı

Şekil 1. Üçlü Halka Kuramı

Kaynak: Renzulli, Joseph S.; Three-Ring Conception of Giftedness (1998).

Renzulli'nin zenginleştirme ve üç halka modeli 1970'li yılların ortalarında geliştirildi. Öncelikli olarak Amerika'nın kuzeydoğusunda ve Connecticut Eyaletindeki okullarda üstün yetenek eğitim programı üzerine işlenmiştir. Model, birkaç farklı alanda denenmiş olmakla beraber Amerika'nın bütün eyaletlerinde beğeni ile karşılandı ve modelin nasıl uygulanacağı ile ilgili sorular da artmaya başladı. Böylelikle otuz yıl boyunca alan araştırması, denemesi ve farklılaştırma yöntemleri uygulanmıştır (Carolyn ve Holly, 2013, s.200). Şimdiki üstünler eğitimi aslında uzun süreli bir çalışmanın ürünü olarak karşımıza çıkmaktadır. Üstünler eğitimi sadece belirli bir kalıba sokmak doğru değildir. Zekâ ve yetenek konusunda birçok uygulanması gereken alanlar vardır. Bu yüzden üstün zekâ veya üstün yetenek kavramını tek bir tanımla sınırlandırmak doğru değildir. Bu karmaşık kavramla ilgili farklı görüşlerin ortaya atılması doğal olarak bu alan ile ilgili birçok çalışmayı da beraberinde getirmiştir. Dikkate alınması gereken bir diğer nokta şudur ki kültür, olanaklar, çevre, toplumsal cinsiyet ve fırsatlar üstünler eğitiminin gelişimine katkıda bulunmuştur.

Zenginleştirme modelinde Renzulli, yaratıcı-üretken ve akademik üstünler eğitime yer vermiştir. Yaratıcı-üretken eğitimde belirlenen orijinal materyal ve ürünler bir veya birkaç hedef kitlesine yönelik amaca uygun uygulama vardır. Öğrenme modelleri yaratıcı-üretken bir eğitimi içermelidir. Bilgilerin uygulamaya sokulması ve düşünme becerileri bütüncül, tümevarımsal ve gerçek problem çözme odaklı olmalıdır. Öğrenciler birinci elden kendileri öğrenme sürecini acısı ve tatlısıyla geçirdiğinde yaratıcı – üretken eğitim, akademik bilgi ile bütünleşmiş olacaktır. (Renzulli, 1997, ss.10-27)

Test sonuçları geleneksel yaklaşımlara göre yaratıcı-üretken üstünler eğitiminin göz ardı edilmemesi gerektiğini ortaya koymaktadır. Bazı araştırmalara göre zeka, yetenek ve başarıya göre dikkate alınan geleneksel testlerden daha çok bir insanda keşfedilmesi gereken potansiyel vardır (Renzulli'den aktaran: Carolyn M. Callahan ve Holly L. Hertberg-Davis, 2013, ss.200-201) *Okul genelinde zenginleştirme modeli* Renzulli'nin üstün zekalı birey yerine *üstün davranışlara* sahip birey eğitiminde *üç halka* görüşüne dayanmaktadır (<http://www.gifted.uconn.edu/parents/sem>). Genel/Özel yetenek, motivasyon ve yaratıcılıktan oluşan üç halka kuramında üstün davranışa haiz olanlar bu üç halkaya sahip bireylerdir ve bu davranışı insanların üstün yetenek gerektiren alanlarına uygulayabilmektedirler. Üç yeteneği de etkileşim halinde sürdürebilen bireylerde, sıradan eğitim programları ile elde edilmesi mümkün olmayan geniş çapta eğitim hizmet ve imkânlarının olması gerekmektedir.

Bazı araştırmalar, akademik ve yaratıcı-üretken üstünler eğitimi arasında bir fark olduğunu ileri sürmektedir. Perleth, Sierwald ve Heller geleneksel akademik yeteneğe sahip öğrenciler ile yaratıcı-üretken özelliklere sahip üstün zekâlı öğrenciler arasındaki farkları ortaya çıkarmışlardır. Renzulli'nin araştırmasına göre üstün davranışlar belirli insanlarda, belirli zamanlarda ve belirli şartlar altında geliştirilebilir (Renzulli ve Reis, 1997). Eğitimde asıl üzerinde durulması gereken nokta, üstün zekâyâ sahip öğrencilerin tanımlamak değil, bu zekaya sahip öğrencileri tanıladıktan sonra onlarda geliştirilebilir eğitim modelleri oluşturabilmektedir. Zenginleştirilmiş eğitim modelleri sayesinde sadece üstün zekâyâ sahip öğrenciler değil aynı zamanda diğer öğrenciler içinde fırsatlar ortaya çıkacaktır. Böylelikle farklı alanlarda yeteneği olan öğrenciler de bu imkânlardan faydalanacaklardır. Hedef, tam bir okul zenginleştirme eğitim modeli ile bütün öğrencilerin en üst düzeyde imkânlardan faydalanabilmeleridir.

Okul zenginleştirme modelinin temelini oluşturan *üç halka kuramı*, gençleri farklı konulara, ilgi ve çalışma alanlarına yönlendirilmelerini sağlamaya yönelik, yaratıcılık-

Üretkenlik dairesine girmelerini teşvik eden üstün zekâ programını dizayn etmek için ortaya çıkarılmıştır.  halka kuramında öğrencilerin eleştirel ve yaratıcı düşünme becerilerini geliştirme gibi programlara rastlanmaktadır. Üstün yetenek ve zekâya sahip öğrenciler akademik olarak yetiştirilmektedir. Renzulli eēitiminde aaēıda sıralanan eēitimlere rastlamak mümkündür (<http://www.renzullilearning.com/>).

- Uygulama
- Öğretim geliştirme programı
- Yaratıcı, eleştirel düşünme ve problem zme
- Her bir öğrenciye yönelik online kaynaklar

l halka kuramının *birinci evresinde* ğrenciler farklı alan, konu, meslek, hobi, kişi, yer ve olay temalarına yönlendirilir. Bu tür temaları sıradan bir okul müfredatında görmek mümkün deēildir. stnler eēitime yönelik okullarda belirtilen temalar; ğretmen, ğrenci ve veli üçgeninde zenginletirilmektedir. Bunun için sıradan okul müfredatını genişletmeye yönelik; küçük kurslar ve farklı aktiviteler uygulanmaktadır. Birinci evrede temaları görebilecek genel gruplar vardır. *İkinci evrede*; duygu ve düşünme becerilerini geliştirmek için eēitim materyal ve metodları dizayn edilmektedir. Bu evre, öğrencilerin kendi sınıflarında ve zenginleştirme programlarında uygulanmaktadır. Özellik olarak;

- Yaratıcı düşünme ve problem çözme, eleştirel düşünme ve duygusal ilerleme
- Farklı becerileri kazanmaya yönelik özel öğrenme yöntemi
- İleri düzey kaynak materyallerinin doēru kullanımı ile oluşturulan beceriler
- Yazılı, sözel ve görsel iletişim becerileri vardır.

İkinci evre özel zenginleştirme programına sahiptir ve önceden planlı bir şekilde öğrenciye uygulanmaz. Yani ğrenci kendisi hangi beceri düzeyin gelitireēine karar verir. rneēin, birinci evreden sonra ğrenci bitki bilimi konusunu seçmektedir. Öğrenci ikinci evreye geldiēinde ileri düzeyde konu ile ilgili okumalar gerçekleştirmekte ve derleme, planlama ve uygulama ile bitkileri incelemektedir. Daha ileri düzeyde devam etmek isteyen ğrenci olursa üçüncü evreden devam edecektir.

nc evre ise araştırma evresidir. İkinci evrede elde edilen veri ğrenci tarafından takip altına alınmakta ve birinci elden incelemeler devam etmektedir. nc evre ürünleri

bireyler veya küçük öğrenci grupları tarafından tamamlanmaktadır. Öğrencinin kendi ilgi alanı burada ön plan çıkmaktadır. Üçüncü evre öğrenciye şu özellikleri kazandırmaktadır:

- Öğrencinin kendi seçtiği problem veya çalışma alanında ilgi, bilgi, yaratıcı düşünme ve göreve adanmışlığa (motivasyon) yönelik kazanımlar
- Belirli bir disiplin, sanatsal ifşa alanı ve disiplinler arası çalışma alanlarında bilgiyi üst düzey anlama ve metodoloji aşaması
- Belirli bir hedef kitlesi üzerinde etki bırakmak için geliştirilen gerçek ürünler
- Planlama, organizasyon, kaynaktan faydalanma, zaman yönetimi, karar verme ve öznel değerlendirme alanlarındaki becerileri bağımsız öğrenme yöntemleri ile geliştirme
- Göreve adanmışlık (motivasyon), öz güven ve yaratıcı yetenek duygularını geliştirme (Carolyn ve Holy, 2013, ss.201-202).

1.3. ÜSTÜN ZEKÂLI ÇOCUKLARIN ÖZELLİKLERİ

Zekâ bakımından birbirinden farklı olan insanlara *çok zeki* ifadesini kullanmak veya sayısal veriye göre insan zekâsını bir kalıbın içine sığdırmak pek de objektif bir ölçüm değildir. Howard Gardner sadece IQ testleri ile insanların zekâlarının ölçülemeyeceğini, farklı alanlarda yeteneği olan insanların da zeki kabul edilebileceği fikrini ileri sürdü ve buna göre çoklu zekâ kuramını geliştirdi. Belli bir süre içerisinde alışılmışın dışında sorulara cevap bulabilmek ve insanın kafasında canlandığı yarım düzine işareti aynı anda değerlendiren ne kadar başarılı olduğu zekâ kavramı dâhilindedir. Ancak sadece bu pencereden bakmak da doğru değildir.

Üstün zekâlı çocuklar için fiziki anlamda yapılan yorumların da ne kadar doğru olduğu konusuna dikkat etmekte fayda vardır. Çünkü bu çocuklar için daha fazla vücut ağırlıklarına sahip oldukları, uzun boylu oldukları, kalın gözlükler taktıkları veya çoğunlukla gözlüklü oldukları inancı toplumda rastlamak mümkündür. Bunlara bilimsel bir ışıpta bakılmalı ve üstün zekâlı çocuklarında normal bireyler gibi fiziksel özelliklere sahip olduğu dikkate alınmalıdır. Benzer şekilde yerinde duramadıkları, çok yaramaz oldukları, sürekli hareket etmeleri onların zeki olduklarını söyleyen kişiler de mevcuttur. O halde bu duruma şöyle bir açıklık getirmek gerekir. Zekâ ile fiziksel ve/veya karakter özelliklerinin farklı olabileceği, insanların önyargılarından kurtulup bu çocuklar için belirgin fiziksel ve karakteristik bir resim çizilmesinin yanlış olduğu fikrini ileri sürmek pek de yanlış olmayacaktır. Zekâ konusunda bile hâlâ tartışmalar sürerken ve zekânın tam olarak ölçülmesinin ne kadar doğru olduğu

soruları yöneltirken, üstün zekâlı çocuklar için kesin ifadeler kullanmadan önce bir kez daha düşünölmelidir.

Üstün yetenekliliğı sadece belli bir alanda üstün yetenek sergileyen, sadece göreve adanmışlık (motivasyon) veya üstün yaratıcılık özelliğine sahip olan veya üç halka kuramından sadece bir ya da ikisine sahip öğrenciler için sürekli entelektüel beceri sergileyeceklerini düşünmenin sakıncaları üzerinde durmak gerekir. Bu doğrultuda, birçok danışman, psikolog ve alanda uzman kişilerin, gelişimin sosyal, bilişsel ve duygusal yönlerinin etkileşiminden bahsetseler de yapılan programların sosyal ve duygusal yönünün göz ardı edildiğı aşikârdır (Carter'dan aktaran: Özbay ve Palancı, s. 90). Üstün zekâyaya sahip çocuklar bir veya birden fazla bazı ortak özelliklere sahiptir. Erken dönemlerinde gözlemlenen özellikleri şunlardır:

- Geniş hayal gücü
- Uzun süreli dikkat
- Bebeklikte görölen sıra dışı hareketler
- Uykuya daha az ihtiyaç duyma ve enerjik olma
- Belirgin gözlemler yapabilme
- Gelişimsel dönüm noktalarına daha hızlı ilerleme
- Aşırı merak duyma
- Güçlü hafıza
- Erken ve olağanüstü dil gelişimi
- Hızlı öğrenme yeteneğı
- Mükemmeliyetçilik
- Aşırı duyarlılık
- Akıl yürütme ve problem çözme becerileri
- Sayı, bulmaca ve yap-bozlar ile oyun becerisini geliştirme
- Soru sorma
- Kitaplara olan aşırı ilgi
- İlgi alanının oldukça geniş olması
- Yaratıcılık
- Aynı anda birkaç işi birden yapabilme ve odaklanabilme
- Gelişmiş mizah duygusu
- Eleştirel düşünebilme
- İcatlar yapabilme (Jackson ve Klein'den aktaran: İncekara, 2013).

Belirtilen özelliklerin bireysel farklılıkların da dikkate alınarak değerlendirilmesi ve bütün bu özelliklerin üstün zekâyâ sahip bir çocukta olması gerektiği düşünülmemelidir. Çocuğun üstün zekâlı sayılabilmesi için kendi yaş grubuna göre bu özelliklerin çoğuna sahip olması, göstergelerden bir tanesidir. Üstünlerin eğitimi alanında çalışma yapan uzmanların görüşlerine göre;

- Hızlı öğrenme
- Yeni durumlara çabuk bir biçimde adapte olabilme
- Okumaya düşkün olma
- Kendisinden büyüklerle arkadaşlık yapma
- Kendi yaşlılarının üstünde en az bir yetenek alanında başarı gösterme
- Dili etkili kullanma
- Merak
- Güçlü Hafıza
- Aşırı duyarlılık
- Kendine has ifade biçimlerine sahip olma
- Zor ve yeni deneyimleri tercih etme (Akarsu, 2001).

İzmit Bilim ve Sanat Merkezinde velilerle yapılan görüşmelerde üstün zekâyâ sahip çocukların ebeveynleri genellikle çocuklarının çabuk sıkıldıklarını, herhangi bir alanda çalışma yaptıktan sonra farklı alanlara yönelmek istediklerini, küçük yaşlarda yap-boz oyunlarına merak saldıklarını, çok duyarlı olduklarını ve kendi mantıklarına uymayan bir aktiviteye zorlandıklarında buna karşı tepki gösterdikleri ve hiç çekinmeden duygularını ifade ettiklerini belirtilmiştir.

Üstün zekâlıların muhtemel sorun teşkil edecek bazı özellikleri de vardır. Örneğin *hızlı öğrenmeye* meyilli olan bu çocuklarda kendi akranlarında oluşan normal öğrenme onlar için bir can sıkıntısı teşkil etmektedir. *Güçlü bir hafızaya* sahip oldukları için gördükleri her şeyi ezberlemeye çalışmaktadırlar. Yaptıkları *derinlemesine araştırma* ile öğretmenlerin kesin cevap isteklerine olumsuz bir yanıt verebilirler. Bir diğer deyişle sorulara doğru yanıt verdikleri halde eğitim sisteminde kesin cevabın istendiği bir sınav anlayışından uzaktırlar. *Yoğun enerji* seviyeleri onların yorgun düşmelerine sebebiyet vermektedir. *Aşırı duyarlı* olmaları okul, aile ve farklı ortamlarda çabuk kırılmalarına neden olmaktadır. *Farklı ve yaratıcı düşünme* becerileri her zaman karşılık bulmamaktadır. *Gelişmiş mizah duyguları* akranları tarafından anlaşılmaz ve bu durum onları yalnızlaştırmaktadır. *Meraklı olma*

özellikleri olanakların kısıtlı olduğu durumlarda hayal kırıklığına neden olmakta ve eğitimde önemli bir özellik olan merak sonraki süreçte bu çocuklarda bilinçaltına itilebilir ki bu durum çok olumsuz sonuçlar doğurmaktadır. *Mükemmeliyetçi* yapıları yüzünden üstün olabilecekleri bir alanı hemen tercih etmemektedirler. Kontrol edilemeyen durumlarda kendilerine verilen *liderlik* sorumluluğu yerine getirilmemektedir. *İlgi alanında çeşitlilik* olması onların ne yapacağı konusunda uzun süre düşünmelerine ve sonuçta bazen hiç bir şey yapmamalarına neden olmaktadır. *Gelişmiş ahlak duyguları* yüzünden rahat olamazlar. *Birçok alanda başarı olma* özellikler ile sorumlulukları bir kat daha artmaktadır.

Uzun süren araştırmalar sonucunda üstünler eğitimindeki çocukların normal çocuklardan farklı ve üstün bazı özelliklere sahip oldukları saptanmıştır. Onlardaki bu farklı özellikler zaman içerisinde geliştirilen ve gittikçe hassaslaşan test ve ölçeklerle, alanında uzman kişiler tarafından ölçülebilir bir hale gelmiştir (Akarsu'dan aktaran: Çamdeviren, 2014, s.15). Üstün zekâlı çocukların genel özellikleri şu şekilde sıralanmaktadır:

- Zihinsel
- Duygusal ve Sosyal
- Kişilik

1.3.1. Üstün Zekâlı Çocukların Zihinsel Özellikleri

Zihinsel özellikleri, 4 başlık altında toplamak mümkündür. (Maker ve Nielson, 1996, aktaran: Levent, 2013).

- 1.Öğrenme: Gözlemlenebilen ve çok hızlı bir biçimde özel anlama yeteneği
- 2.Hafıza, Bilgi ve Anlayış: Bilgiyi alma ve beceriyi kazanma, devam ettirme, bütünleştirme ve geliştirme konusunda olağanüstü kapasitesi
- 3.Problem Çözme: Belli bir amaca ulaşma yolunda engellenme ile karşılaştığında güçlükleri ortadan kaldırma ve bunlara meydan okuma konusunda olağanüstü yetenek
- 4.Kavrama: Alternatif ve olasılıkları düşünme konusunda olağanüstü yetenek

Her hangi bir çocuktaki potansiyel zekâ öncelikli olarak doğum öncesi sahip olunan donanım ile sonraki süreçte çevrenin de etkisiyle şekillenmektedir. *Kalıtım* bir çocuğun üstün zekâlı olup olmadığı ile ilgili ön plana çıkarılması gereken bir etmendir. Daha sonra algılama seviyesi insan hayatında değişkenlik arz ettiği için çocuk ebeveynin kendisini sunduğu en iyi

imkânlarla algılama seviyesini yükseltecektir. Yani zengin bir ailede dünyaya gelen bir çocuğun zihinsel gelişim evresi biraz daha arttırılacaktır. O halde bir çocuğun üstün zekâlı olması *çevresel* faktörlerden ziyade ki bunun etkisi de vardır; kalıtsaldır. Çevrenin kalıtım üzerinde elbette etkisi vardır. Fakat zekâyı sadece bu etki üzerinde yorumlamak doğru değildir. Örneğin çocuğun eğitimi için bütün imkânları seferber eden bir ebeveyn, çocuğun başarısına bakıldığında aslında olması gereken seviyenin altında bir performans sergilediği görülmektedir. Kalıtsal olarak üstün bir zekâyı sahip olan çocuğun başarısı bu imkânlar sağlandığında çok daha iyi bir düzeyde olduğu açıkça fark edilmektedir. Ancak şunu da hatırlatmakta fayda var; başarı için en önemli zekâ türlerinden birisi de duygusal zekâdır. Sonuç olarak zekâ doğuştan gelen potansiyeli temel alarak gelişmektedir ve bu gelişim sürecinde çevrenin kalıtıma yapacağı etki de göz ardı edilemez (Özdemir'den aktaran: Çamdeviren, 2014, s. 12).

Üstün zekâlı çocukların zihinsel özellikleri maddeler halinde sıralandığında;

- Genelleme yapmada, ilişkileri görmede, bilgilerin transferinde yaşıtlarından daha ileri düzeydedirler. (Metin'den aktaran: İncekara, 2013)
- Orijinal fikirler ortaya çıkarmaktadırlar. Yaratıcıdırlar (Metin, 1999).
- Kavramlar arasında mantıksal bir ilişki kurabilirler. (Davaslıgil, 2004)
- Neden-sonuç ilişkisi kurarlar.
- Kuvvetli algılama yetenekleri vardır.
- Detaya önem verirler.
- Çok meraklıdırlar.
- Sürekli sorgulayıcıdırlar.
- Problem çözme becerileri son derece gelişmiştir (Tucker, Hafenstein, 1997, s. 66-75).
- Çok çabuk kavrama becerileri vardır (Clarck, 2002; Cutts ve Moseley, 2004; Charles, 1992).
- Soyut düşünme becerileri gelişmiş olduğundan geniş sözcük dağarcığına sahiptirler (Rogers, 1986).
- Hayal ve imgeleme gücüne sahiptirler.
- Yap-boz oyunlarında oldukça iyidirler (Robinson, Roedell ve Jackson'dan aktaran: Levent, 2013, s.17).
- Aynı konuda farklı fikirler ortaya koyabilmekte ve fark edilemeyecek ayrıntıları yakalayabilmektedirler.
- Yaşıtlarına göre dikkat süreleri daha uzundur.

- İlgi alanları oldukça fazladır.
- Sözel yetenekleri yüksek olup dil gelişimleri hızlıdır.
- Keskin gözlem becerileri vardır (Witty, 1958, ss.40-65).
- Problem çözme becerileri çok iyi bir düzeydedir.
- Tekrar eden rutin konulardan çabuk sıkılırlar.
- Kendi fikirlerinin doğru olduğunu kabul ettirebilmek için ikna edici konuşmalar yapmaktadırlar. (Porter, 1999)
- Duyduklarını ve gördüklerini uzun süre hafızalarında tutabildikleri için mükemmel bir hafızaya sahiptirler (Freeman, 1985).
- Hızlı öğrenme yeteneklerine bağlı olarak okuma ve yazmayı akranlarına göre daha erken yaşta öğrenirler.

(<http://www.ustunzekalilar.org/egitim-programlari/makaleler/260-%C3%BCst%C3%BCn-yetenekli-%C3%A7ocuk-kimdir.html>).

Erişim:06.11.2014)

- Analitik düşünebilme yeteneklerine sahip olduklarından matematiksel işlemleri çabuk anlayabilmekte ve uygulayabilmektedirler (Silverman'dan aktaran: Çamdeviren, 2014, s. 17).

1.3.2. Üstün Zekâlı Çocukların Duygusal ve Sosyal Özellikleri

Öncelikle bilinmesi gereken konu şudur ki üstün zekâyâ sahip bir çocuk diğer çocuklar gibi sosyal uyumsuzluk yaşayabilir. *Duygusal yoğunluk* ve *duyarlılık* düzeyi akranlarına göre daha fazla olan üstün zekâlı çocuklarda bu özellik bazen gizli bazen de açık bir biçimde sergilenmektedir. Ward'a (1985) göre bu tür kişilerde dışsal ödüllü başarı ve tanınmaya karşı açık olmayan bir durum ortaya konmakta, içe dönük ve duygusal farkındalıkları ise ön plana çıkmaktadır (ss.5-10). İçe dönük duygusal gelişimde, kendine odaklaşma ve benmerkezci olmak yerine verilen özelliklere odaklanmaktadırlar:

- Kendisinin *gerçek ben* in farkına varması
- Duygu ve düşüncelerinin farkına varması
- Başkalarına karşı empatik olması
- Araştırma
- Sorgulama
- İçsel diyalog

- Öz düzeltici yargılamalar (Özbay ve Palancı, 2011, s. 95).

Araştırmalar üstün zekâlı çocukların sosyal uyum konusunda ciddi anlamda sorun yaşamadıklarını ve diğer çocuklar kadar *uyumlu* olabileceklerini göstermiştir. Ancak kendi yaştlarının dışında farklı arkadaşlık beklentilerinin olduğu ve genellikle ilkokul çağında iken arkadaşları tarafından sevildiği görülmektedir. Fakat arkadaşlıklarını etkileyebilecek bazı özellikleri bulunmaktadır. Bu özelliklerin getirdiği ihtiyaçları karşılayabilecek eğitim ortamı ve sosyal imkânlar sağlanmalıdır. (Oğurlu, 2010, s.97). Genel olarak duygusal ve sosyal özellikler;

- Kararlıdırlar ve kendilerine olan öz güvenleri fazladır.
- Sosyal etkinliklere katılırlar.
- Tertipli ve düzenlidirler.
- Liderlik, grup kurma ve başlıklarını yönlendirme özelliklerine sahiptirler.
- Kendilerinden yaşça büyük olan kişiler ile iletişim halinde olmayı severler.
- Otoriteye çok fazla başvurmazlar. İlmli yaklaşmayı tercih ederler.
- Sezgileri güçlüdür.
- Uzun vadede insanın işine yarayabilecek ihtiyaçlarla ilgilenirler.
- Sosyal girişimlerde pozitif bir anlayış içerisinde dirler.
- Duygusaldırlar.
- Azimli ve sabırlıdırlar (Akar, 2013).
- Arkadaşının duygu, düşünce ve isteklerinin ne olduğunu tahmin edebilirler.
- Espiri anlayışları gelişmiş düzeydedir (Cutts ve Moseley, 2004; Renzulli ve diğerleri, 2002).
- Başkaları ile geçinmeyi becerirler.
- İstedikleri takdirde içten arkadaşlıklar kurabilirler. Arkadaşlıklarını uzun süre devam ettirebilirler.
- Arkadaş gruplarında oluşabilecek sorunlara çözüm üretebilirler.
- Başkalarının yaşam tarzlarına karşı duyarlıdırlar.
- Duygusal gösterileri uygun ve kararlıdır.
- Arkadaş çevreleri tarafından sevilirler.
- Kendi yaştları veya büyükleri tarafından düşünceleri kabul edilir.
- Herhangi bir sosyal sorun karşısında nasıl davranacaklarını iyi bilirler.
- Yeni sosyal durumlara çabuk adapte olabilirler.

- Güncel olayları takip etmektedirler.
- Farklı ırk, dil, din ve kültürlerle karşı saygılıdırlar. Herkesi ayırım yapmaksızın kabul ederler (Çağlar, <http://www.tuzyeksav.org.tr/Uploads/pdf/caglar-dogan-ustun-zekali-cocuklarin-ozellikleri.pdf> Erişim: 08.11.2014).
- Adalet duyguları gelişmiştir (Gross, 1993).

1.3.3. Üstün Zekâlı Çocukların Kişilik Özellikleri

Üstün zekâlı çocukların kişilik özellikleri sıralandığında üç temel özellik oraya çıkmaktadır:

- Mükemmeliyetçilik
- Duyarlılık
- Liderlik

Bunlar çocuğun bilişsel ve duygusal gelişiminin çok yönlü ve karmaşık oluşundan kaynaklanmaktadır. Bu özellikler yetişkin hayatında ortaya çıkacak potansiyel yüksek ahlâkî değerlere işaret ederler. Genel olarak üstün yetenekli çocuklarda, ilk yaşlardan başlayarak ahlâkî duyarlılığın belirtileri görülür. Bu çocuklar başkalarını dikkate alma eğilimindedirler; acıları hafifletme, güçlükleri giderme isteği taşırlar. Ayrıca adalet ve doğruluk gibi soyut düşünceler hakkında gelişmiş düşünme kabiliyeti sergilerler. (Hökelekli ve Gündüz, 2013, <http://www.tuzyeksav.org.tr/Uploads/pdf/hokelekli-hayati-turgay-gunduz--ustun-yetenekli-cocuklarin-karakter-ozellikleri-ve-degerler-egitimi.pdf> Erişim: 08.11.2014).

Üstün zekâlı çocukların genel olarak kişilik özellikleri şu şekilde sıralanmaktadır:

- Mükemmeliyetçidirler.
- Bağımsız hareket ederler.
- İdealleri yüksektir.
- Meraklıdırlar.
- Birkaç işi aynı anda yürütebilirler.
- Kendi içlerinde denetim kurarlar.
- Kitap okumayı çok severler.
- Kendilerini gerçekleştirme eğilimi içerisindedirler.
- Otoriteyi sorgular nitelikte özellikleri vardır.

- Merhametlidirler.
- Dünya sorunlarına hassas davranmakta ve iyi yönlendirildiklerinde somut çözüm önerileri sunmaktadırlar.
- Öz güvenleri yüksektir (Sisk, 1987; Davis&Rimm, 1989; Hallahan&Kaufman, 1978).
- Doğal davranırlar. Yapmacık hareketleri çabuk fark ederler.
- Kendi fikirlerinin doğruluğunu savunmak adına büyük riskler alabilirler.
- Rekabetten hoşlanırlar.
- Çalışmalarında sabır ve kararlılık vardır (Akarsu'dan aktaran: Levent, 2013, s.23).
- Çok cevap vermek yerine soru yöneltmeyi severler.
- Liderlik yapma eğilimindedirler.
- Oldukça merhametlidirler.
- Aksini mantıklı bir biçimde ispat edene kadar kendi öne sürdüğü fikirlerden vazgeçmezler.
- Kişisel hatalarını görür ve düzeltirler.
- Keskin gözlemleri vardır.
- Çok sakin olabildikleri gibi yerinde duramayan özellikleri de vardır.
- Mantıklı olmayan bir fikir öne sürüldüğünde rahatlıkla bunun yanlış veya mantık dışı olduğunu söylerler.
- Yüksek motivasyonları vardır.
- Ahlaki duyarlılığa sahiptirler.
- Haksızlığa katlanamazlar.

Üstün zekâyâ sahip çocuklar; belirtilen zihinsel, duygusal, sosyal ve kişilik özelliklerini gösterdikleri için çok zeki değil; çok zeki oldukları için belirtilen özellikleri sergilemektedirler. Bu noktada *mükemmeliyetçilik*, *duyarlılık* ve *liderlik* özelliklerini ayrıntılı bir şekilde ele almak faydalı olacaktır.

1.3.4. Mükemmeliyetçilik

Olumlu gibi gözüken bu özellik üstün zekalı çocuklarda bazen olumsuz bir özelliğe dönüşebilmektedir. Ayrıntılara dikkat eden bu çocuklarda kendilerinden toplum tarafından sürekli en üst düzeyde olan beklentiler ve yanlış yapma korkusu onları yapmaları gereken bir uygulamadan alıkoyabilmektedir. Yanlış yapmanın da doğruya giden bir adım olduğu öncelikle bu çocuklara anlatılmalıdır. Bunlar içerisinde kendilerine ulaşılması zor hedefler belirleyenler için durum daha karmaşık bir hale gelmektedir. Bu durum dışsal taleplerden çok içsel bir baskı olarak ortaya çıkabilmektedir. Yaptıkları her işi en mükemmel olan ile kıyaslama özelliğine sahiptirler (Perronne, 1983, ss.50-69). İlgi alanları ve duygusal konularda mükemmeliyetçi bir yapıya sahip olmaları kendi performansları için yüksek standartlar belirlemektedirler (Silverman ve Clarck'dan aktaran: Levent, 2013).

Daha yüksek başarılar için çok çalışan üstün zekalı çocuklar başarılı oldukları zaman bu özellik onlar için olumlu bir durum olarak gözükmektedir. Aslında olumsuz olan durum, dışsal ölçütler açısından üstün başarı göstergeleri de, içsel olarak kendilerini başarısız olarak değerlendirirler. Fakat bu özellik ustalaşmaya yönelik olursa, yaratıcı sonuçların ortaya çıkmasına neden olur (Takacs, 1986, ss.12-25). Flett (1991) mükemmeliyetçiliği kişilerarası ekseninde üçe ayırmıştır (ss.95-100). İçe dönük, karşı bireye dönük ve sosyal düzene dönük mükemmeliyetçilik bunlar arasındadır. İçe dönük mükemmeliyetçilikte bireysel olarak aşırı yüksek standartlar, güçlü bir mükemmel olma arzusu, gerçek benlik ve ideal benlik arasında uyumsuzluğu içermektedir. Karşı bireye dönükte, diğerlerinin yapabileceklerine ilişkin inanç ve beklentiler içermektedir. Diğerlerini suçlama, güven eksikliği ve diğerlerine karşı olumsuz duygular vardır. Son olarak üçüncü özellik olan sosyal düzene karşı mükemmeliyetçilikte ise diğerleri tarafından gerçekçi olmayan standartlar meydana getirilerek kişi üzerinde mükemmel olması için baskı oluşturulması söz konusudur. Üstün zekâlı çocuklarda kendi performansları için yüksek standartlar belirlemelerine rağmen, aile veya öğretmenleri tarafından kendilerinden daha yüksek performans beklenmektedir.

Risk almaktan kaçınan üstün zekâlı çocukların bu özelliği mükemmeliyetçi olmalarından kaynaklanmaktadır. Sadece uzman oldukları yeteneğe odaklanabilmekte ve bu durum güçlü ve zayıf yönlerinin arasındaki farkı arttırmaktadır. Dolayısıyla gün geçtikçe zayıf alanlarındaki güvenlerini kaybetmektedirler. Kimi zaman bu durum mükemmel olamayacakları durumda başlamaları gereken bir işe başlayamama gibi bir sonuç doğurur. Kimi zaman da başarılarını öz değerlendirmenin yegâne ölçüsü olarak değerlendirdikleri için

işkolik hale gelmektedirler ve mükemmeliyetçi özelliklerinden doğan genel geçer olumsuz olabilecek durumlar aşağıda sıralanmıştır:

- Düşük başarı
- Öz saygının yitirilmesi
- Erteleme
- Depresyon (Hess, 1994; Reis, 1987; Delisle, 1990; Adderholdt-Elliot, 1987; Delisle, 1990- aktaran: Oğurlu ve Yaman, 2011, s. 218).

Mükemmeliyetçilik özelliği arttıkça duygusal olarak kuruntu, duyusallık, sınav kaygısı ve ebeveynleri ile olan çatışma artmaktadır. Cinsiyet bağlamında üstün yetenekli kız çocuklarının üstün yetenekli erkek çocuklara göre mükemmeliyetçi yapılarının fazla olduğu ve kişilik imajı, benlik sunumu, mesleki yönelimlerde akranlarına göre daha fazla irdeleyici ve hatasız davranma eğilimi göstermektedirler (Mısırlı ve Özbay, 2003; Pfeiffer, 2008, aktaran: Özbay ve Palancı, 2011, s.94). Bu özellik bir öğrencide ne kadar fazla ise güven sorunu da benzer oranda artmaktadır. Dolayısıyla okullarındaki bu öğrenciler için özel eğitim verilmeli veya kendi okulları dışında Milli Eğitim Bakanlığının yeni oluşturacağı bir özel eğitim sistemi içerisinde Bilim ve Sanat Merkezleri özel eğitimi tamamıyla kendisi üstlenmeli ve mükemmeliyetçilik gibi hassasiyet gerektiren konularla özel olarak ilgilenmelidir. Ebeveyn bu konuda gerekli eğitime sahip olamayacakları için gereken duyarlılığın gösterilmesi için bir an önce bu öğrenciler kendi okullarına gitmek yerine zaten sınavla alındıkları için bütün derslerini Bilim ve Sanat Merkezlerinde görmelidirler.

1.3.5. Duyarlılık

İzmit Bilim ve Sanat Merkezi'ne devam eden öğrencilerde güncel sorunlara karşı kayıtsız kalmadıkları gözlemlenmiştir. Dünyadaki gelişmelere paralel olarak ortaya çıkan sorunlara ne gibi çözümler üretilmesi gerektiği ile ilgili *mükemmeliyetçi* özelliklerini de ön plana çıkartarak orijinal fikirler ileri sürmektedirler. Başkaları tarafından sıradan gibi gözüken bir sorun onlar için üzerinde durulması gereken bir mesele olarak görülmektedir. Buna bağlı olarak arkadaşlarının yaşadıkları sıkıntılar karşısında empati kurabilmektedirler.

Birçok üstün zekâlı çocuğun *aşırı duyarlılığa* sahip oldukları saptanmıştır (Piechowski, 1999, ss. 325-334). Başkalarına karşı merhametli ve koruyucu tutum içerisinde olduklarından çok duygusal tavırlar sergileyebilmektedirler. Yapılan eleştirilere sert bir biçimde karşılık verebilmekte ancak gündemde olan herhangi bir olay ile ilgili olumlu çözümler

sunmaktadırlar. Çocuklardaki bu özellik rahatlıkla incinmeyi, eleştiriye karşı kuvvetli tepkiyi, merhametli davranmayı ve hatta ısıya, gürültüye, dokuya ve besinlere karşı fiziksel tepkiyi içerebilmektedir (Silverman'dan aktaran: Oğurlu ve Yaman, 2010, s. 218).

Diğer önemli duyarlılık alanlarından birisi de ahlaki yargılamalardır. Üstün zekâlı öğrencilerin ahlaki gelişimleri yaşitlarına göre daha fazladır. Küçük yaşlarda daha çok ahlaki duyarlılık sergilemektedirler. (Hökelekli ve Gündüz'den aktaran: Özbay ve Palancı, 2011, s.92). “Çocuğun zekâsı ne kadar parlak olursa, ahlâkî meselelerle ilgisinin de o kadar erken başladığı ve o derece derin olduğunu dile getiren (Lovecky, 1994) görüşler vardır. Esasen, olgun bir ahlâkî gelişmenin temelinde yüksek seviyeli bilişsel süreçlerin rol oynadığı Piaget (1972) ve Kohlberg (1968) tarafından geliştirilen teorilerde açıkça dile getirilmiştir.” (Hökelekli ve Gündüz, 2004). Dolayısıyla, zekâ ve ahlaki yargılama gibi duyarlılık gösteren özelliklerin paralel gelişim gösterdikleri belirtilmektedir.

Kline ve Meckstroth'a (1985) göre duyarlılığın olumsuz etkilerinden kurtulabilmek için onlara başkalarının dünyayı kendilerininmiş gibi algıladıklarını öğretmek gerekir (ss. 24-30). Aslında bu çocuklar tüm yaşlarda çevresinde gördükleri sorunların farkındadırlar. Keskin gözlem yetenekleri sayesinde açlık, gücü kötüye kullanma, şiddet gibi olumsuz bir takım davranışlar veya olaylar karşısında tepki gösterebilirler. Bunların yanı sıra hastalık, ölüm, hamilelik, yalnızlık, sevilmemeye ve işin üstesinden gelememe gibi endişeler de taşıyabilir. Çocukların bu yüksek duyarlılığı onları sosyal yaşantıdan uzaklaştırıp kendilerinde yanlış bir şeylerin olduğu kanısına varabilirler. Çocuğun algılaması ve verdiği dönüt, çocuğu olumlu veya olumsuz taraflara sevk edebilmektedir (Ataman'dan aktaran: Çamdeviren, 2014, s.19).

Aşırı duyarlılıklara sahip olmalarından dolayı eğitim konusuna da benzer şekilde hassasiyetle yaklaşılmalıdır. Çünkü zekâ seviyesi ile duyguların paralellik gösterdiği üstün zekâlı çocuklarda gerekli eğitim verilmediği takdirde olumsuz olabilecek davranışların oranı da yüksek olacaktır. Yani toplumda meydana gelebilecek sorunlara çözüm yerine yangına körükle gitmek gibi bir anlayış sergilenecektir. Bilhassa Milli Eğitim Bakanlığı üstünler eğitim konusunda gereken önemin artırılması için yeni düzenlemelere gitmelidir. Toplumun kalkınması için özel eğitimi ihtiyacı olan bu çocuklara sadece zihinsel alanda nasıl bir yöntem izlemeleri gerektiği değil, aynı zamanda değerler eğitimi ile topluma yön verecek olanların iyi yönleri kanallara kanalları edilmesi önemlidir.

1.3.6. Liderlik

Lider kavramının Türk Dil Kurumunda karşılığı *önder*, *şef* kelimeleridir. (Çetin, Beceren,2007,s.118;

http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.546483c0156100.88645917 Erişim: 13.11.2014). Liderliğin tanımı üzerine çeşitli ifadeler yer almaktadır:

“Belli şartlar altında, belirli kişisel ya da grup amaçlarını gerçekleştirmek üzere, bir kimsenin bir başkasının faaliyetlerini etkilemesi ve yönlendirmesi sürecidir.” (Uzun, 2013, 34).

“Bir partinin veya bir kuruluşun en üst düzeyde yönetimiyle görevli kimse” lider olarak tanımlanmaktadır.

(http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.546483c0156100.88645917, Erişim tarihi: 13.11.2014).

Liderlik bireysel ya da toplumsal ihtiyaçları karşılamada bir fonksiyon olarak değerlendirilmekte ve tarihsel süreçte ortak noktalar ortaya çıkmaktadır. Liderlik yapmak, lider ve liderlik gibi kelimelerin Anglosakson dilindeki etimolojik kökeni “patika” ya da “yol” anlamına gelen “lead” sözcüğüne dayanmaktadır. Bundan dolayı lider önde yürüyerek birlikte seyahat ettikleriyle yolu gösteren kişidir. Farklı görüşler olmakla birlikte lider için dümenci benzetmesi günümüz koşullarında da geçerliliğini sürdürmektedir. (Vries, 2007). Liderlik ile ilgili belirtilen tanımlar dikkate alındığında liderler; kapasite, başarı, sorumluluk, katılım, statü ve durum ana kategorileri ile lider olmayanlardan farklılık gösterirler. Bireyin özelliklerini, liderlik davranışlarına dönüştürmesi için çeşitli yeteneklere, vizyona ve vizyonu yürütme yeteneğine sahip olması gerekmektedir (Can vd., 1995, s. 343).

Tablo 1. Liderlik Üzerine Yapılan Tanımların Kronolojik Sıralaması

YILLAR	LİDERLİK TANIMLARI
1902	Liderlik, sosyal hareketlerin merkezinde olabilmektir.
1906	Liderlik, sosyal hareketlerin kontrol edilmesi sürecinde grupta bir kişinin ön plana çıkmasıdır.
1911	Liderlik, tüm grubun gücünü kendi çabalarında ortaya koyabilmektir.
1921	Liderlik, en az çatışma, en güçlü işbirliği ile insanları başarıya ulaştırma yeteneğidir.
1924	Liderlik, grubun işbirliğine özel bir anlam verebilmektir.
1927	Liderlik, grup üyelerinin enerji ve isteklerini fark ederek bunların karşılanmasını sağlamaktır.
1930	Liderlik, insanları ikna ederek istediklerini yaptırabilme sanatıdır.
1935	Liderlik, hayranlık duyulan kişilik özelliklerinin pek çoğuna sahip olduğunu kanıtlamaktır.
1939	Liderlik, amaçların gerçekleştirilmesi için moral birliğini sağlamak ve sürdürmektir.
1942	Liderlik, insanları zihinsel, fiziksel, duygusal ve sosyal olarak etkileyebilme sanatıdır.
1948	Liderlik, grup üyelerinin ihtiyaçlarını karşılayacak araçları kontrol altında tutabilmektir, kurum ve kişi amacını entegre etmektir.
1950	Liderlik, amaçların oluşturulması ve gerçekleştirilmesi için grubu etkileme sürecidir.
1955	Liderlik, ortak bir amacı başarmak için insanları etkilemektir, farklılıkları ortak amaca yönlendirmektir.
1960	Liderlik, grup amaçlarını gönüllü olarak gerçekleştirmek için insanları etkileme eylemidir.

1964	Liderlik, kurumsal amaçlara ve hedeflere ulaşmak için yeni bir yapı ve süreç başlatmaktır, yeni kurumsal iklim ve kültür yaratmaktır.
1968	Liderlik, yetki kullanarak karar alabilmektir.
1978	Liderlik, kurum üyelerini rutinin dışında performans göstermesine güdüleyici etki yapmaktır, kurumsal dönüşüm için katkı almaktır.
1986	Liderlik, başkalarının faaliyetlerini etkilemekte yararlanılan güçtür.
1990	Liderlik, sezgisel ve analitik düşüncüyü tümüyle kullanarak yaratıcı olmaktır.
1991	Liderlik, ortak amaçlar yaratarak grubu harekete geçirebilmektir.
1992	Liderlik, empati ve uzmanlık gibi bütünleşen davranışları sergileyebilmektir.
1993	Liderlik, karmaşık ve sorunlu bir işe girişebilmektir.
1994	Liderlik, farklı durumlarda davranışlara farklı anlamlar yükleyebilmektir.
1995	Liderlik, kurum üyelerinin etkileşim örüntülerini olaylar karşısında anlamlandırmaktır.
1996	Liderlik, amaç, kültür, strateji gibi eylemleri geleceği yaratıcı ekiplere yönetmektir.
1997	Liderlik, tüm potansiyelleri amaca ulaşma çabasına dönüştürerek insanları etkilemektir, kişilerin kendilerinden daha fazla vermelerini sağlamaktır.
2007	Liderlik, bilgi ve kişilik gücüyle insanları etkileyebilmektir. Liderlik krizi yönetebilme sanatıdır, değerleri, ilkeleri kabul ettirme sanatıdır.

Kaynak: (Akdemir, 2008, s. 64-65)

Akdemir'in (2008) belirlemelerine göre liderlik özellikleri verilmiştir:

- Genel imaj
- Yüz ifadesi
- Ses tonu
- Boy
- Cinsiyet
- Saç
- Gözler
- Tavır
- Gülümseme
- İleriyi görebilme
- Kararlılık
- Doğruluk
- Kişilerarası düzenli ilişki kurma ve sürdürebilme
- Sosyal olgunluk ve çok yönlülük
- İkna edilebilirlik
- Atılganlık
- Zekâ
- Dışa dönüklük
- Kendine ve başkalarına güven
- Olgunluk
- İtina
- Açık sözlülük (s.59)

Verilen özellikler bir liderde olması gereken veya mevcut liderlerde olduğu düşünölen özelliklere örnek olarak verilmiştir. Bu özelliklerin dışında da değışik özelliklerden bahsedilebilir. Fakat aslında; lideri, olduğu toplumda öne çıkaran şey genelde kendisinde barındırdığı özelliklerdir (Akdemir, 2008, ss. 59-60). Liderlik konusunda belirleyici otoritelerden olan Drucker liderliğin özelliklerini şu şekilde sıralamıştır:

- Lider için sorumluluk almak, lider olmasından kaynaklı unvanlar, mevki ve ayrıcalıklar gibi imtiyazlardan daha önemlidir. Çünkü lider aldığı sorumluluklar ile var olduğunu bilen bir kişidir.
- Liderin görev alanı olarak kendisine bağı olan grubun ihtiyaçlarını belirler. Bu ihtiyaçlar karşılanırken her zaman işletmenin çıkarları ile ilgili ihtiyaçlar söz konusu olmaz. Lider bazen grubun içerisinde yer alan bireylerin kişisel ihtiyaçlarını da karşılamak durumundadır.
- Lider ile grup arasında karşılıklı etkileşim vardır. Bu etkileşimin neticesi olarak grup ile lider arasında duygusal iletişim oluşmakta ve lider duygusal anlamda kabul edilmektir.
- Liderin bulunduğu konuma geçmesi için illa ki resmi süreçlerin işlemesi gerekmez. Süreç doğal olarak da işleyebilir.
- Liderlik, sadece yöneticilere has bir özellik değildir. Örgütün içerisinde mevcut her kademedeki gruplar için liderlik söz konusudur. Büyük yapının devamlılığının sağlanması sırasında bu grupların liderlerine önemli oranda katkı sağlarlar. (Drucker'dan aktaran: Uzun, 2013, ss.35-36).

Kişisel liderlik özelliklerini *özellikler yaklaşımına* göre tablo halinde gösterirsek;

Tablo 2. Kişisel Liderlik Özellikleri (Nahavandi, 2000, s. 29).

ANA KATEGORİLER	ALT KATEGORİLER
Kapasite	Zekâ Uyanık Olma Sözel Yetenek Özgünlük Yargılama
Başarı	Akademik Başarı Bilgiyi Kullanma Becerisi Bedeni Yeterlilik
Sorumluluk	Güvenilir Olma İnsiyatif Israrcı Olma Kendine Güven
Katılım	Aktiviteler Sosyal Yetenek Beraber Çalışma
Statü	Sosyo-Ekonomik Durum Popüler Olma
Durum	Zihinsel Düzey Astlara İlgi Gösterme Hedefler

Özellikler yaklaşımı, özellikle 1800’lerin sonu ile 1940’lar arasındaki dönemde, egemen olmuş bir yaklaşımdır. “Liderler, lider olarak mı doğar yoksa sonradan mı lider olurlar?” sorusuna verilen “Liderler, lider olarak doğar.” yanıtı özellikler yaklaşımının temelini oluşturmaktadır. Özellikler yaklaşımı, etkili liderlerin özelliklerini ortaya koyması açısından oldukça fazla destek görmesinin yanında birçok araştırmacı tarafından da eleştirilmiştir. 1950’li yıllardan sonra yapılmaya başlayan araştırmalar, etkin liderlerin aynı özelliklere sahip olmadıklarını ve bazen gruptaki lider özelliklerinden daha fazlasına sahip olan bireylerin lider olarak ortaya çıkamadıklarını ortaya koymuştur (Bayram, 2013, s. 13).

Yapılan araştırmalarda üstün zekâlıların liderlik özellikleri sıralanmıştır: (Renzulli, J.S. , F.H.Smith, A.J.White, C.M. Callahan&R.K. Hartman, 1976; Davis&Rimm, 1994).

- Özgüven duygusu
- İşbirlikçi tutum
- Duygusal anlamda kontrol gücü
- Risk alabilme becerileri

- Başkaları tarafından saygı duyulma
- Sözel ve sözel olmayan iletişimin farkında olup üst düzey niteliklere sahip kişilerle iletişim halinde olma
- Arkadaşlarının tutum ve davranışlarına yön verebilme
- Akranları arasında lider olarak kabul edilme
- Başkalarını ikna edebilme yeteneği
- Sosyal etkinliklere katılım
- Sosyal yönlerinin olması
- Kendilerine verilen görevleri yerine getirme konusunda göstermiş oldukları kararlılık
- Organize olabilmeleri
- Geriye dönük plan yapabilmeleri
- Sistemleri manipüle edebilme
- Yeni ve farklı ortamlara adapte olabilme
- Farklı bakış açıları ortaya çıkararak sorunları çözebilme
- Bütünsel bir bakış açısına sahip olma

Üstün zekâlıların liderlik özelliklerine bakıldığında üstün zekâlı bir çocukta olması gereken özellikler de ortaya çıkacaktır. Çünkü bu çocukların kişilik özelliklerinden birisi de lider özellikte olmalarıdır. Başka bir ayrıntıya dikkat çekmekte fayda vardır. Toplumda yönetici veya belirli üst düzeye gelen insanlar için “lider” kelimesini kullanmak doğru değildir. Örneğin bir şirkette yönetici olarak çalışan bir kimse için kesin lider vasfını kullanmadan önce yönetici ve lider kişi arasındaki farklara bakılmalıdır: (Akgündüz, 2004, s. 70)

Tablo 3. Liderlik ve Yöneticilik Arasındaki Farklar

Liderlik ve Yöneticilik Arasındaki Farklar	
Yönetici	Lider
Gücünü konumundan alır.	Gücünü etkileme ve iletişimden alır.
Üst kademededir.	Üst kademede yer almayabilir.
Tayin ettiği astları vardır.	Grubunda yer almak isteyenler vardır.
Başarısı sisteme bağlıdır.	Başarısı üyelere bağlıdır.
Denetler.	Yetki verir.
Statükoyu korur.	Gelişmeye önem verir.
Kuralcıdır.	Yenilikçidir.
Kısa vadeli düşünür.	Uzun vadeli düşünür.
Var olan hedefe hizmet eder.	Kendi hedefini belirler.
Başkaları tarafından yönetime getirilir.	İçinde bulunduğu grup tarafından seçilir.
Biçimsel yapılardan güç alır.	Gücünü içinde bulunduğu gruptan alır.
Biçimsel olanı temsil eder.	Doğal olanı temsil eder.

Lider başkalarını etkileyebilen, nereye, nasıl gidileceğini gösteren, hedef ve amaç koyan yani yol gösteren rehber, yönetici ise belirli işleri, önceden belirlenmiş belirli yöntemlerle uygulayan ve uygulatan kişidir. İki kavram arasındaki en belirgin farklardan biri yöneticilerin gücünü sahip olduğu tanımlı yasal dayanaklardan yani yetkiden aldığı, ancak liderin yetkisi ve sorumluluk gibi kavramları da bünyesinde bulundurmasına rağmen sadece bunlardan ibaret bir önderlik konumunu işgal etmediğidir. (Uzun, 2013, s. 41-42)

Tablo 4. Yönetici ve Liderler

YÖNETİCİLER	LİDERLER
Yönetici sistemler ve yapı üzerinde yoğunlaşır.	Lider ise yapı üzerinde yoğunlaşır.
Yönetici "nasıl" ve "ne zaman" diye sorar.	Lider ise "ne ve "niçin" diye sorar.
Yöneticiler mütevazı hedefler belirlerlerken, başkalarını pasifize etme eğilimindedirler.	Liderler daha güçlü hedefler belirlerken, diğerlerini daha aktif kılarak dinamik bir çevre yaratırlar.
Yöneticiler genellikle yönetimde olanlara çalışanlar gözüyle bakar.	Lider yönetici ekip üyesi olarak görür.
İyi bir yönetici mütevazı riskler alma eğilimindedir.	Lider-yönetici anlamlı sonuçlar yaratacağına inandığında daha büyük riskler alır.
Yönetici statükoyu kabullenir. Yönetici işleri doğru yapmaya çalışır. İyi bir yönetici, yukarıdan gelen emir ve önerileri izleme eğilimindedir.	Lider ona meydan okur. Lider doğru işleri yapmaya çalışır. İyi bir lider- yönetici geleceği düşünme ve gerekli olan eylem planı konuşulmadan önce konuları, problemleri ve ihtiyaçları tahmin eder.
Birbiriyle konuşurlar, muhataptırlar.	Herkesle konuşurlar.
Mesafelidirler. Mesafeli olmanın ayarı sabittir. Bu açıdan "seçkin " bir görüntü çizerler.	Şartlar gerektiğinde mesafeli olurlar. Bu açıdan "demokrat" tırlar.
Kurulu olanı en iyi biçimde geliştirmeye çalışırlar.	Kurmak için yıkarlar.
Organizasyon içinde "etkilenme" güçleri baskındır.	Organizasyon içinde "etkileme" güçleri baskındır.
Hedefler içindeki en yüksek amaçları gerçekleştirmeyi düşünürler.	Hedef koyucudurlar.
Tavır ve duruşlarında olaylar belirleyicidir.	Tavır ve duruşlarında olayları belirlerler.
Yönetici muhafaza eder.	Lider geliştirir.
Yönetici taklit eder.	Lider yaratır.

Kaynak: (Akdemir'den aktaran: Uzun, 2013, s.43)

Yönetici bir sorun ile karşılaştığında yaptırım aracı olarak otoriteyi kullanırken, lider çok yönlü olma özelliğini kullanarak etkileme yöntemini seçmektedir. Daha çok bireyleri motive edici metotlara başvurmaktadır. Otoritesi olmamasına rağmen, bir lider kendisini takip edenleri etkilemektedir ancak otoriteye sahip olduğu halde bir yönetici astlarını etkileme konusunda başarısız olabilmektedir (Geylan, 1992, s.2-7). Bilim ve Sanat Merkezleri çocuklara eğitim verirken sadece kendi yaşlarında uygulayabilecekleri liderlik alanları ile ilgili değil, sürdürülebilirlik açısından bürokratik seviyede belirli bir yere gelen üstün zekâlı çocuklara nasıl bir liderlik yolu izlemeleri gerektiğini de anlatmalıdır. Lise son sınıfa kadar devam eden bu çocuklar sonraki süreçte de yani; üniversiteyi bitirip belirli bir yere geldiklerinde ne yapmaları gerektiği ile ilgili eğitim süreci Bilim ve Sanat Merkezlerinde devam ettirilmelidir. O halde şimdiden bu çocukların büyüdülerinde izlemeleri gereken yolları, etkili bir liderde olması gereken başlıca özellikleri şu şekilde sıralamak mümkündür: (Ertürk'ten aktaran: Bayram, 2013, s.10-11).

- Etkili bir lider; kendini tanımalı ve sürekli geliştirmelidir.
- Etkili bir lider; astlarını tanımalı ve gelişmelerine yardımcı olmalıdır.
- Etkili bir lider; ehil olmalıdır.
- Etkili bir lider; yaptığı işte sorumluluktan kaçmamalıdır.
- Etkili bir lider; her zaman zamanında, rasyonel ve uygulanabilir kararlar vermelidir.
- Etkili bir lider; astlarının beklentilerini belirleyip, gereken önemi vermelidir.
- Etkili bir lider; astlarına karşı her konuda bilgisi ve görüşleri ile örnek olmalıdır.
- Etkili bir lider; örgüt içinde iletişimi tesis edip, sürekli açık bulundurarak, yatay ve dikey bilgi akışı sağlamalıdır.
- Etkili bir lider; gerektiğinde astlarına yetki vererek, astlarına sorumluluk duygusu hissini kazandırmalı ve geliştirmelidir.
- Etkili bir lider; astlarının kabiliyetine uygun görev bölümü ve iş analizi yapmalıdır.
- Etkili bir lider; ekip ruhunu, iş birliğini, gurur duygusunu geliştirmelidir.
- Etkili bir lider; sahip olduğu kaynakları bilmeli ve uygun şekilde kullanmalıdır.
- Etkili bir lider; her zaman başarı ile morali birlikte düşünmelidir.
- Etkili bir lider; grubu etkileme ve motivasyon yöntemlerini seçmeli ve kullanmalıdır.
- Etkili bir lider; grup üyelerine her konuda rehber olmalı, gerektiğinde danışmanlık yapmalıdır. Grup üyelerinin verimini arttırabilmek için eğitimcilikte yapmalıdır.
- Etkili bir lider; amaçlanan hedeften sapmamalıdır.

- Etkili bir lider; ashtarına gerekli saygıyı göstermeli, onları dinlemeli ve onlara güvenmelidir.
- Etkili bir lider; zamanı iyi planlamalı, değerlendirmeli ve zamanında karar verip harekete geçebilmelidir.
- Etkili bir lider; cesaretle karar alıp uygulamalı ve bunun sonucunu üstlenmelidir.
- Etkili bir lider; uygulama sürecinde olabilecek sürpriz gelişmeleri zamanında tespit edip, durum muhakemesi yaparak gerekli müdahalelerde bulunmalıdır.

Bilim ve Sanat Merkezlerinde bir müfredat hazırlanırken öğrencilerin liderlik özellikleri de dikkate alınmalı ve buna göre, liderlik için hazırlanan bir müfredatın içeriği belirtilen şekilde oluşturulmalıdır:

- Problem çözme, eleştirme, mantık, planlama, belli olmayan problemlere dönük çözümlerin iletişimi, merkezi ve merkezi olmayan içerik alanlarında yaşanan dünya senaryolarıyla uygulamaya sokma
- Vatandaşlık ve liderlik ile ilgili sosyal ve etik sorumluluğun önemini ifade edebilme
- Kişilikleri hakkında daha iyi bir anlayış kazanmaya yönelik bireysel liderlik tarzına ve liderliğe katkıda bulunma
- Kişisel liderlik davranışlarının ön analizini içeren liderlerin güçlü ve zayıf yönlerini içselleştirme ve bunları ifade etme
- Liderlik özelliğine sahip bireylerde zihin alışkanlıkları, becerileri ve değerleri ile bunları özel içerik alanlarına ve bireysel davranışlara nasıl dönüştürdükleri hakkında gerekli bilgiyi kazanma (Van Tassel Baska, 2006).

Üstün zekâlıların liderlik için en uygun aday olma sebepleri sıralanmıştır: (Plowman, 1981, ss. 10-19; Black, 1984)

- Eleştirel akıl yürütme yeteneği
- Kararlılık
- Mücadele edebilme yeteneği
- Yaratıcılıkları ile sorunlarla başa çıkabilme
- Girişimcilik
- Tutku sahibi olmaları
- Çok yönlü düşünebilme
- Duyarlılık

Çocuklarda görülen liderlik özellikleriyle ilgili araştırmacılar tarafından yapılan literatür taramasında aşağıdaki özellikler belirlenmiştir (Landau ve Weissler, 1991):

- Sorumluluk (Baldwin, 1934; Bellingrath, 1930; Burks, 1938).
- Baskın olma isteği (Ackerson, 1942; Smelser, 1961; Stogdill, 1974; Tryon, 1939).
- Tutarlılık ve azim (Bellingrath, 1930; Pigors, 1935; Sheldon, 1927; Webb, 1915).
- Fiziksel enerji (Guilford, 1952; Powell, 1952).
- Başarı odaklı (Drake, 1944; Webb, 1915).
- İfade ve ikna gücü (Burnett, 1951; Flemming, 1935).
- Planlama becerileri (Colyer, 1951; Henry, 1949).
- Kararlılık ve cesaret (Fox, 1947; Henry, 1949; Roadman, 1964).
- Özgüven (Bellingrath, 1930; Cattell & Stice, 1953; Cooley, 1902; Gibb, 1969; Guilford, 1952).
- Grupla empati (Bell & Hall, 1954; Newcomer, 1955).
- Duygusal denge ve kontrol (Ackerson, 1942; Caldwell & Wellman, 1926; Cox, 1926; Jennings, 1950).

Karnes ve Bean (1990) ilköğretim çağındaki üstün zekalı ve yetenekli öğrencilerde gözlenebilecek liderlik özelliklerini belirlemiştir:

- Mücadele isteği,
- Problemleri yaratıcı bir şekilde çözme kabiliyeti,

- Eleştirel muhakeme yeteneği,
- Yeni ilişkileri görme kabiliyeti,
- Sözlü ifade kolaylığı,
- Düşünce ve harekette esneklik,
- Belirsizliğe tahammül kabiliyeti,
- Başkalarını motive etme kabiliyeti. (Karnes ve Bean; Landau ve Weissler'den aktaran: Oğurlu, 2012, s.39).

Moltzen (1996) üstün zekâlı çocukların yaşlıtlarının saygısını kazanmak, sorumluluk almak, etkinlikleri takip etmek, uyum, esneklik ve net bir iletişim kurmak yerine yönlendirme tercihi ve kendine güven gibi erken liderlik becerilerini ortaya koyduklarını belirtmiştir (ss. 1-22). Buna göre bu çocuklardaki liderlik özelliği erken yaşlarda başlamakta ve kendilerine olan öz güvenleri sayesinde akranlarını yönlendirmeyi ve onlara liderlik yapmayı istemektedirler. Mükemmeliyetçi özellikleri de onları direkt arkadaşlık ilişkilerine girmeyi önlemekte, bunun yerine keskin gözlemleri sonrası arkadaşlık edindikten sonra onları yönlendirme eğilimine sokmaktadır.

İzmit Bilim ve Sanat Merkezinde “Özel Yetenekleri Geliştirme Programında” ki öğrencilerle yapılan görüşmelerde kendilerinin lider kalmayı tercih ettikleri ve özellikle kendilerini olumsuz yönlendirecek arkadaşlarına müsaade etmedikleri gözlemlenmiştir. Fakat olumsuz davranışlarından dolayı akranları tarafından yapıcı eleştirilere de açık oldukları belirtilmiştir. Etkinliklerde uyum grubu öğrencilerin oldukça aktif oldukları ve liderlik gerektirecek durumlarda çoğunun ileri adım attıkları söylenebilir. Zekâ yaşlarının aynı olduğu Bilsem’de arkadaşlık ortamlarının çok daha zevkli hale geldiğini söylemektedirler. Bu yüzden hata yaptıkları zaman Bilsem’deki öğrencilerin eleştirileri onlara kendi gittikleri örgün eğitim verilen okullardaki arkadaşlarının fikirlerinden daha mantıklı geldiğinden, tepki göstermek yerine hemen yaptıkları hatayı düzeltme yoluna gitmektedirler. Bu durum Bilim ve Sanat Merkezine devam eden öğrencilerin birlikte daha fazla vakit geçirmeleri gerektiğini ortaya koymaktadır.

Üstün zekaya sahip bir insanda özel bir yeteneğin dışında, yaratıcılık ve motivasyon halkalarının da etkileşim halinde olması gerekir. *Üstün zeka, üstün yetenek ve özel yetenek* kavramlarını ayırt etmek ve bunların birbirlerinin yerlerini karşılamadığı aksine her bir kavramın farklı anlam ve özelliklere geldiğini bilmek gerekir. O halde genel zihinsel yetenekten gelen Bilim ve Sanat Merkezi öğrencileri için üstün zeka; sanat (resim, müzik) alanından gelen öğrencilere de üstün yetenek ifadesini kullanmak doğru olacaktır. Her iki eğitim için de *üstünler eğitimi* tabiri kullanılabilir.

Üstün zekâlı çocukların özelliklerinin ne olduğu önemli olduğu gibi bu çocuklara eğitim veren öğretmenlerin de ne tür bilgi ve beceri düzeylerine sahip olmaları gerektiğine bir bakmak gerekir. Üstünler eğitiminde eğitim veren öğretmenlerin de üstün zekâlı özelliklere sahip olup olmamaları ne kadar önemlidir veya bu öğretmenlerde ne tür özelliklere dikkat edilmelidir soruları ayrıca önem taşımaktadır.

1.4. ÜSTÜNLER EĞİTİMİNDE GÖREV ALAN ÖĞRETMENLERİN ÖZELLİKLERİ

Üstün zekâlı çocuklar, akranlarından farklı özelliklere sahip oldukları için kendilerine eğitim verecek olan öğretmenlerin de belli başlı özelliklere sahip olmaları beklenmektedir. Her ne kadar *üstün zekâlı ve üstün yetenekli öğrencilerin eğitimi* olarak tabir edilen *üstünler eğitiminde* kullanılan modeller öğrenci merkezli eğitim programı bakımından basit gibi gözükse de, aslında kendilerinin üstesinden gelebilecekleri özel eğitim, sanıldığı gibi aksine çok daha fazla uğraş gerektirmektedir. *Milli Eğitim Bakanlığı Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü Özel Yetenekli Bireylerin Eğitimi ve Strateji ve Uygulama Kılavuzu*'nda (2013-2017) bu eğitime yönelik görevlendirilecek olan, Bilim ve Sanat Merkezlerindeki öğretmenlerde bulunması gereken özelliklerin, verilecek olan en az 30 saatlik sertifikalı, merkezi veya yerel hizmet içi eğitimler ile sağlanacağını belirtmektedir (s.28). Özel yetenekli bireylerin bilişsel, duyuşsal, sosyal ve psiko-motor alanlarındaki ihtiyaçlarının karşılanmasında rol alacak öğretmenlere yönelik merkezi veya hizmet içi eğitimde verilen konu başlıkları:

- Özel yeteneklilerin özellikleri
- Bireysel farklılıkları
- Bu farklılıkların keşfedilmesi ve var olan potansiyellerin geliştirilerek en ileri düzeyde kullanılmasına yönelik teknikler

- Özel yetenekli bireyin sınıfta fark edilmesi ve tanınması
- Sınıf içinde eğitim uygulamaları
- Sınıf dışı ve okul harici çözüm önerileri
- Destek eğitim odalarının amacı, donanımı, kullanım şekilleri
- Eğitim uygulamalarında taksonomi
- Yönetim stratejileri (farklılaştırma, zenginleştirme, hızlandırma, gruplama v.s.)
- Öğrenme stilleri
- Yaratıcılık
- Yenilikçilik
- Liderlik
- Düşünme becerileri ve problem çözme yöntem ve teknikleri
- Özel yetenekli bireylerin ailelerine yönelik eğitim desteği

Bu başlıklar ile öğretmenlerin mesleki formasyonları yönünden güçlü donanıma sahip olması ve belli kişilik özelliklerini taşıması gerekmektedir. Üstün zekâlı çocuklar öncelikle çocuk olmalarına rağmen onları akranlarından ayıran öğrenme biçimleri, ilgileri, yaşadıkları sorunlar, duygusal durumları gibi tipi özellikleri vardır. Bu özellikleri öğretmenleri tarafından bilinmeli ve çocuklar buna göre yönlendirilmelidirler (Metin, 1999). Bu sahada çalışmakta/çalışacak olan öğretmenler yurtdışı örnekleri takip etmeli ve yine yurt içi – yurt dışı üstün zekâlı çocukların eğitimine yönelik sertifika programlarına katılmalıdır. Merkez yönetimi tarafından her iki yılda bir ECHA (European Council of High Ability) ve “Dünya Üstün Zekâlılar ve Üstün Yetenekliler Konseyi” tarafından düzenlenen konferanslara katılım sağlanmalı ve gerekli bütçenin oluşabilmesi için uluslararası bir proje hazırlandıktan sonra Türkiye Ulusal Ajansına hibe programları için başvuruda bulunulmalıdır. Buradan elde edilecek bilgiler sadece öğretmenin mesleki yeterliliği açısından değil aynı zamanda öğrenci ve velilere aktarılabilecek bilginin kalitesi açısından da önem taşımaktadır.

Bir diğer önemli nokta şudur ki üstünler eğitimine yönelik lisans programı veren üniversitelerden öğretmen alımları yapılmalıdır. Şu anda Türkiye’de *Üstün Zekâlılar Öğretmenliği Bölümü* bulunan üniversiteler:

- İstanbul Üniversitesi
- Maltepe Üniversitesi (İstanbul)
- Biruni Üniversitesi (İstanbul)
- İstanbul Aydın Üniversitesi

- Kıbrıs Yakın Doğu Üniversitesi (KKTC-Lefkoşa)

Üniversitelerde *Üstün Zekâlılar Öğretmenliği Lisans Programında* öğrencilerin aldıkları dersler tablo halinde verilmiştir: (Üstün Zekâlılar Öğretmenliği Lisans Programı, http://www.yok.gov.tr/documents/10279/49665/ustun_zekalilar.pdf/599ced8e-6150-4e31-947b-39709c598e10 Erişim: 30.11.2014)

Tablo 5. Üstün Zekâlılar Öğretmenliği Lisans Programı

I. YARIYIL	II. YARIYIL
Temel Matematik	Üstün Zekâlıların Eğitimine Giriş
Genel Biyoloji	Temel Matematik II
Uygarlık Tarihi	Türk Tarihi ve Kültürü
Türkçe I: Yazılı Anlatım	Genel Coğrafya
Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi I	Bilgisayar I
Yabancı Dil I	Türkçe II: Sözlü Anlatım
Özel Eğitim	Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi II
Eğitim Bilimine Giriş	Yabancı Dil II
	Eğitim Psikolojisi

III. YARIYIL	IV. YARIYIL
Üstün Zekâlılar ve Yetenekliler için Eğitim Programlarının Farklılaştırılması	Yaratıcılık ve Geliştirilmesi
Genel Fizik	Türkiye Coğrafyası ve Jeopolitiği
Genel Kimya	Fen ve Teknoloji Lab. Uyg. II
Fen ve Teknoloji Lab. Uyg. I	Çevre Eğitimi
Türk Dili I: Ses ve Şekil Bilgisi	Sanat Eğitimi
Trafik ve İlk Yardım	Türk Dili II: Cümle ve Metin Bilgisi
Seçmeli	Üstün Zekâlı ve Yeteneklilere Müzik Öğretimi
Bilgisayar II	Güzel Yazı Öğretimi
Bilimsel Araştırma Yöntemleri	İstatistik
Öğretim İlke ve Yöntemleri	Öğretim Teknolojileri ve Materyal Tasarımı

V. YARIYIL	VI. YARIYIL
Eleştirel Düşünme Becerileri	Üstün Zekâlı ve Yeteneklilere Sosyal Beceri Eğitimi
Bireyselleştirilmiş Öğretim Planları ve Değerlendirme	Matematik Öğretimi II
Matematik Öğretimi I	Üstün Zekâlı ve Yetenekliler için Çocuk Edebiyatı
Fen ve Teknoloji Öğretimi I	Fen ve Teknoloji Öğretimi II
Üstün Zekâlı ve Yeteneklilere İlkokuma veYazma Öğretimi	Üstün Zekâlı ve Yeteneklilere Türkçe Öğretimi
Üstün Zekâlı ve Yeteneklilere Hayat ve Sosyal Bilgisi Öğretimi	Üstün Zekâlı ve Yeteneklilere Beden Eğitimi ve Spor Kültürü
Felsefe	Topluma Hizmet Uygulamaları
Ölçme ve Değerlendirme	Normal Sınıflarda Üstün Zekâlı ve Yeteneklilerin Eğitimi
Sınıf Yönetimi	Okul Deneyimi

VII. YARIYIL			VIII. YARIYIL	
Üstün Zekâlı ve Yeteneklilere Duyuşsal Eğitim			Üstün Zekâlı ve Yeteneklilerde Öğrenme Güçlüğü	
Drama			Üstün Zekâlı ve Yeteneklilere Beden Eğitimi ve Oyun Öğretimi	
Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatı			Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Eğitimi	
Üstün Zekâlı ve Yeteneklilere Görsel Sanatlar Öğretimi			Seçmeli II	
Seçmeli I			Üstün Zekâlı ve Yeteneklilere Rehberlik	
Öğretmenlik Uygulaması I			Öğretmenlik Uygulaması II	
Rehberlik			Türk Eğitim Sistemi ve Okul Yönetimi	
Genel Toplam	Teorik	Uygulama	Kredi	Saat
	132	66	165	198

Üstün Zekâlılar Öğretmenliği Bölümünde öğretmen adaylarına yenilikçi yöntem, teknik ve kuramlarla bilgiyi paylaşma becerileri aktarılmaktadır. Yine öğretmen adaylarına yönelik eğitimde misyon ve vizyon şu şekilde sıralanmaktadır: (Üstün Zekâlılar Öğretmenliği Bölümü, <http://www.neu.edu.tr/en/node/5799> Erişim: 01.12.2014)

- Öğrencilere, üstün zekâlılar öğretmenin sahip olması gereken temel bilgi ve beceriler kazandırmak,
- Üstün zekâlılar eğitimi alanında bilgi üreten ve uygulayan, sürekli kendini geliştiren, eğitim ve öğretim ile ilgili sorunlara bilimsel çözümler üreten öğretmenler yetiştirilmek,
- Özel Eğitim kurumlarında görev yapacak olan üstün zekâlılar öğretmenlerini yetiştirmek,
- Eğitim-öğretim hizmetlerinde üstün zekâlılar öğretmenliği bilgilerini planlayan, tasarlayan, uygulayan ve değerlendirebilen üstün zekâlılar öğretmenlerini yetiştirme,
- Üstün zekâlılar eğitimi alanına ilişkin araştırma ve projeler hazırlamak,
- Üstün zekâlılar eğitimi disiplin alanına yönelik bilimsel toplantılar düzenlemektir.

Akademik olarak unvanlarını devam ettirebilmenin yanı sıra Özel Eğitim Bölümü Üstün Zekâlılar Eğitimi lisans programını başarı ile tamamlayanlar, *Üstün Zekâlılar Öğretmeni* unvanını alırlar. Böylelikle, Milli Eğitim Bakanlığına bağlı devlet okullarında-Bilim ve Sanat Merkezi-sınıf öğretmeni olarak görev yapabilirler. Ayrıca, üstün zekâlı ve yetenekli öğrencilere eğitim veren Milli Eğitim Bakanlığına bağlı özel okullarda, *Üstün Zekâlılar Öğretmeni* olarak çalışabilirler. Milli Eğitim Bakanlığınca yapılan müfettişlik sınavlarında başarılı oldukları takdirde alanlarında müfettişlik yapabilmekte ve üstün zekâlılar eğitimi ile ilgili vakıf, enstitü ve kuruluşlarda Özel Eğitim Danışmanı olarak görev alabilmektedirler. (Üstün Zekâlılar Öğretmenliği, <http://www.biruni.edu.tr/ustun-zekalilar-ogretmenligi/> Erişim: 01.12.2014).

Üstün zekâlı çocukların eğitiminde görev alan bir öğretmenin sahip olması gereken özellikleri maddeler halinde verilmiştir: (Ataman, 2000; Renzulli, 1986; Rogers, 2009; Koshky, 2002; Hansen ve Feldhusen, 1994; Whitlock ve DuCette, 1989; Lewis, 1982)

- Görece olarak, normal öğretmenlerden farklı, daha yetenekli ve daha zengin bir hayal gücüne sahip olmalıdır.

- Öğrencinin bilişsel, sosyal ve duygusal özelliklerini dikkate almalı ve onlarla empati kurabilmelidir.
- Müfredat dışı konulara da yer vermelidir.
- Çok yönlü düşünebilmelidir.
- Eğitim modellerinde esnek davranabilmeli; öğrenci ilgisine göre yaratıcılık özelliğini kullanarak öğrencinin sıkıldığı konuyu değiştirebilmelidir.
- Ödevlerde tekrarlara ve alıştırmalara fazla yer vermemelidir.
- Kendi alanında uzman olmalıdır.
- Tartışma, proje ve dramatizasyon çalışmalarına önem vermelidir.
- Üst düzey düşünmeyi teşvik edici öğretim stratejilerini uygulamalıdır.
- Analiz, sentez ve değerlendirme basamaklarını içeren çalışmalar yapmalıdır.
- Öğrencilerin bağımsız çalışmalarını teşvik etmelidir.
- Yaparak-yaşayarak öğrenme metodu ile geniş gözlem ve deneylere yer vermelidir.
- Öğrencilere öğrenci merkezli öğrenim fırsatları sunmalıdır.
- Öğrencinin tepkilerine duyarsız kalmamalı ve başarıları ödüllendirilmelidir.
- Etik değerlere sahip olmalıdır.
- Öğrencilerin yetenek, ilgi ve hobilerini ortaya çıkarmak için uygun ortam ve fırsatlar hazırlamalıdır.
- Öz güveni yüksek olmalıdır.
- Öğrencilere yönelik akademik konuların dışında sanat ve spor faaliyeti alanlarında bilgi ve becerilerinin geliştirilmesine katkıda bulunmalıdır.
- Sabırlı olmalıdır.
- Öğrenci ebeveynleri ile iletişim halinde olmalıdır.
- Sakin, olgun, dürüst, tutarlı ve duygusal açıdan dengeli olmalıdır.
- Başarılarını öğrencinin kendi performansı içinde değerlendirmelidir.
- Liderlik özelliklerini ortaya çıkarmak ve bu özelliği geliştirmek için etkinlikler düzenlemelidir.
- İdealist olmalıdır.
- Grup çalışması ve bireysel çalışmalar hakkında bilgi sahibi olmalıdır.
- Öğrencilere kaynak bakımından zengin bir öğrenme ortamı sağlamalıdır.
- Yenilikçi düşünme becerilerine sahiptir.
- Bilgiyi aktarmaktan ziyade bilgiye ulaşmalarını kolaylaştırıcı bir rehberlik faaliyeti içinde olmalıdır.
- İlgi alanları çok geniş olmalıdır.

- Güçlü bir mizah duygusuna sahip olmalıdır.
- Yaratıcı düşünebilmelidir.
- Bireysel farklılıkları dikkate almalıdır.
- Farklı öğrenme ve öğretme teknikleri, malzeme ve araç gereç kullanmalıdır.
- İletişim becerileri çok iyi olmalı, özellikle kişiler arası ilişkilerde uzman olmalıdır.
- Öğrencileri seven, şefkatli bir eğitimci olmalıdır.
- Yanlış yapmaktan çekinmemelidir.
- Farklılaştırma, zenginleştirme ve hızlandırma eğitim programları hakkında bilgi sahibi olmalı ve bunları uygulayabilmelidir.
- Öğrencilerin sadece kendi akranlarından üstün zekâlı olduğunu(zekâ yaşı olarak birkaç yıl önde) bilmeli ve her şeyden önce onların da birer çocuk olduklarını unutmamalıdır.
- Yerine ve zamanına göre çoklu zekâ kuramını da dikkate almalıdır.
- Yaşam boyu öğrenmeli ve bunu teşvik etmelidir.

Verilen özelliklerinin tümünü bir öğretmenden beklemek doğru değildir. Ancak kırk madde halinde verilen özellikler dikkate alınabilir. Bilim ve Sanat Merkezinde görev alan öğretmenlerin veya üstünler eğitiminde çalışmak isteyen aday öğretmenlerin belli bir eğitim sonucu bu özellikleri kazanmaları gerekmektedir. Bir kısmının oluşması için de zamana ihtiyaç vardır. Buradaki amaç verilen kırk madde ile üstün zekâlı çocukların eğitimine dikkat etmek ve bu tür kurumlarda eğitim vermenin sorumluluklarının anlaşılmasıdır. Belli bir süre mesleki tecrübe olması ve bu süre zarfında edinilen izlenim, elde edilen sonuçlar, üstün yetenekli çocukları eğitecek öğretmenlerin seçiminde belli bir kriter olarak kabul edilebilir. Bunun yanı sıra üniversitelerin eğitim psikolojisi bölümlerince uygulanacak ve bu alanda son gelişmeleri ve çalışmaları aktaracak öğrencilerin iyi tanınmasını ve yönlendirmesini kolaylaştıracak seminer, sertifika programı ya da yüksek lisans ve doktora türü programlar bu alana girecek öğretmenlerin yetiştirilmesinde önem taşımaktadır. Hizmet içi eğitim faaliyetleri sayesinde öğretmenlerin belli bir konuda grup dinamiği becerileri, ileri düzeyde teknik ve stratejiler kullanması; araştırma eğitimine yer vermesi ve bilgisayar bilimlerine ilişkin bilgi sahibi olması türünde mesleki özellikleri geliştirmeleri gerekmektedir. (Dağlıoğlu, 2010, s.82)

Bilsem öğretmenleri öğrencilerin özelliklerine dikkat ederken *genel/özel yeteneğin* dışında *yaratıcılık* ve *motivasyon* gibi özellikler de dikkate almaları elzemdir. IQ ve SAT gibi

testler bireydeki performansın sadece bir kısmını ölçtüğü için sadece bir alanda değil birçok alanda özellikle de duygusal alanda üstün zekâyâ sahip çocukların geliştirilmesi öncelikli planlar arasında olmalıdır. Bu yüzden üstünler eğitiminde öne çıkan yabancı ülkelerde nasıl bir eğitim verildiğini bilmek gerekir. Böylelikle nasıl bir yol haritası çizilmesi ve ne tür eğitim uygulamalarından faydalanılması gerektiği ortaya çıkacaktır.

1.5. ÜSTÜN ZEKÂLI ÖĞRENCİLERE YÖNELİK EĞİTİM UYGULAMALARINDA ÖNE ÇIKAN YABANCI ÜLKELER

Dünya geneline bakıldığında özellikle gelişmiş ülkelerin *üstünler eğitimine* (üstün zekâlı ve üstün yetenekli öğrencilerin eğitimi) çok ciddi bir biçimde eğildikleri görülmektedir. Akademik açıdan ise bunlardan en etkili olanı öğrenciler için ayrı okul uygulaması olduğu bilinmektedir (Rogers'dan akaran: Bakioğlu ve Levent, 2013, s.37). Üstünler eğitimi, ABD ve Kanada başta olma üzere Avrupa ülkelerinde, Güneydoğu Asya, Güney Afrika ve Avustralya'da 1960'dan sonra bir hız kazanmıştır.

Nobel ödülü kazanan önemli kişilerin yaşantılarına bakıldığında eğitimi seven ve okumayı teşvik eden ailelere sahip oldukları gözlemlenmektedir. Ailelerin meslekleri genellikle bilim ile alakalıdır. Nobel ödülü kazananların genellikle kitap dolu, çocuklukları zekâ geliştiren oyunlar ile süslenmiş bilimsel deneylerin veya en azından bunlardan birinin olduğu evlerde yaşadıkları tespit edilmiştir. Ancak daha da önemlisi her bir Nobel ödülü kazananların aynı zamanda okul yıllarındaki eğitimlerinde donanımlı en az bir öğretmen ile karşılaştıkları ve kendi ufuklarının ötesine geçebilmelerinde ve sorunların çözümünde bu öğretmenlerin kendilerine yardımcı oldukları saptanmıştır. (Shavinina, Larisa, 2013, s.21). Her bir üstün zekâlı öğrencinin başarılı olabilmesinde üstün özelliklere sahip birer öğretmenin önemi ve dolayısıyla ülkenin eğitime verdiği değer ön plana çıkmaktadır.

Uygulamaya yönelik çok farklı model ve stratejiler geliştirilmiştir. Yerel eğitim otoriteleri veya uygulamalar merkezi, bağımsız okullar ya da merkezler, özel kuruluşlar, vakıflar ya da ana babaların ve eğitimcilerin kurduğu dernekler tarafından üstün zekâlıların eğitimi sağlanmaktadır. Üstün zekâlıların tanınması, yaşa ve özel yetenek alanındaki duruma göre öğrencilerin dağılımı, programın süresi ve veriliş biçimi konularında da çeşitlilikler söz konusudur (Akarsu'dan aktaran: Karaduman, 2011, s. 326).

Dünya genelinde önde gelen ülkelerin çalışmalarını takip etmek özellikle de bu alanda verilen prestijli bursları ülkemizde çalışma yapmak isteyen araştırmacılar için sağlamak önem

arz etmektedir. Connecticut Üniversitesi'nde (ABD) yapılan ilk alan araştırmalarını incelemek ve şu anda yapılmakta olan çalışmaları takip etmek gerekir. 1997 yılında Taisir Subhi Yamin, ilk defa bu üniversiteye Amerika'nın en prestijli bursunu getirdiğini belirtmekte; Joe Renzulli ve James John Gallagher ile birlikte çalışarak elde ettiği eğitimsel kazanımlara göre, üstün yeteneklilerin eğitiminin dünya çapında bir öncelik olarak görülmesi gerektiğini vurgulamaktadır (Yamin, 2013, s.7).

Uluslararası düzeyde iki önemli konseyin oluşturulması özellikle farklı eğitim modellerinin tanınması ve bilgi alışverişinde bulunulması bakımından önemlidir. İki yılda bir düzenlenen konseyler:

- *ECHA: Üstün Yetenekliler Avrupa Konseyi*: En son 17-20 Eylül 2014 tarihinde Slovenya'da düzenlenmiştir. 02-05 Mart 2016 tarihinde Avusturya'da düzenlenecektir.
- *WCGTC: Üstün Zekâlı ve Üstün Yetenekli Çocuklar İçin Dünya Konseyi*: 10-14 Ağustos 2013 tarihinde ABD'den sonra en son 10-14 Ağustos 2015 tarihinde Danimarka'da düzenlenmiştir.

Ülkemizde Bilim ve Sanat Merkezlerinde görev yapan idareci ve öğretmenlerin her iki konseye de katılıp özel eğitim alanında ciddi kazanımlar elde etmesi gerekmektedir. Sadece iki yılda bir düzenlendiği için bu konseylere, Bilsem idareci ve öğretmenlerinin yanı sıra üstünler eğitiminden sorumlu yönetici, araştırmacı ve akademisyenlerin de katılıp nasıl bir eğitim modelinin yürütülmesi gerektiği ile ilgili önerileri paylaşmaları ayrıca önem taşımaktadır.

1.5.1. Amerika Birleşik Devletleri

Amerika Birleşik Devletleri'nin birçok eyaletinde üstün zekâlı öğrencilere yönelik 50'den fazla okul yer almaktadır. Bunlardan; Colorado eyaletindeki Mackintosh Academi Okulu, Minnesota eyaletindeki Minnetonka Devlet Okulu ve Bloomington Devlet Okulu, Missouri eyaletindeki Alpha Üstün Yetenekliler Okulu, Virginia eyaletindeki Mary Baldwin Koleji ve Nevada eyaletindeki Davidson Academi Okulu sadece seçilerek alınan “olağanüstü üstün zekâlı (exceptionally gifted)” ve “dâhi seviyesinde üstün zekâlı (profoundly gifted)” öğrencilere eğitim vermektedir (Bakioğlu ve Levent, 2013, s.7).

Üstünler eğitime yönelik en çok kuram geliştiren; yerel, eyalet ve federal düzeyde pek çok uygulamanın gerçekleştirildiği ülkeler arasında ABD'yi görmek mümkündür (Akarsu, 2004, ss. 127–153). Eyaletlerdeki genel eğitim alanındaki farklı uygulamalar özel eğitime de yansımıştır. Özellikle Renzulli Eğitim Sisteminin öğretmen, öğrenci ve veliler açısından faydalı olduğu ve büyük ilerlemeler kaydettiği görülmektedir. Bu eğitim sisteminde her bir öğrenciye ait bireysel farkındalıklar oluşturulmakta ve öğretmenler de öğrencinin bilişsel, duyuşsal ve kavramsal özelliklerine göre eğitim vermektedir. Veliler güncel olarak çocuklarının eğitim gelişmelerini takip edebilmektedirler.

Üstün Zekâlıların Eğitim Biçimleri:

- Ayrı Sınıflar: Üstün zekâlı öğrenciler ya ayrı sınıflarda ya da ayrı okullarda eğitim görmektedirler.
- Montessori Metodu: Üstün zekâlı çocuklar, üç farklı yaş grubu için tasarlanmış sınıflarda bulunmaktadır. Bu, çocuklara kendi yaş grubundaki çocuklar arasında bulunurken gelişim fırsatı vermektedir. Montessori metodu, öğrenme hızları ortalama bir çocuğun öğrenme hızının iki katı kadar olan üstün zekâlı çocuklar için çok faydalı olan birçok olanak sağlamaktadır.
- Hızlandırma: Öğrenciler, kendi yeteneklerine daha fazla uyan üst düzey sınıflara gönderilir. Bazı kolejler üstün zekâlı genç çocuklara koleje erken başlama fırsatı sağlayan erken girişim programları sunarlar.
- Ayrılma: Öğrenciler zamanlarının bir kısmını yetenek sınıflarında, geri kalan zamanlarını ise akranları ile birlikte geçirirler.
- Zenginleştirme: Öğrenciler tüm ders zamanlarını akranları ile geçirirler ancak o konuda ekstra materyaller alırlar.
- Ev Eğitimi (Homeschooling): Üstün zekâlı çocuklar için çok sayıda eğitim opsiyonunu içinde barındıran kapsamlı bir ifade: part time okul, evdeki okul, sınıflar, gruplar, danışmanlar ve öğretmenler.
- Yaz Okulu: Yaz mevsiminde açılan John Hopkins Üniversitesi'nde kurulmuş olan CTY (Center for Talented Youth) ve İrlanda da Dublin Üniversitesi'nin mali desteği ile kurulan ICTY (Ireland Center for Talented Youth) gibi kurs seçeneklerini kapsamaktadır.

• Hobi: Satranç gibi birtakım faaliyetler okul zamanından sonra ekstra zekâ geliştirici uğraşlar olarak verilmektedir (Karaduman, Gülşah Batdal, 2011, s. 327).

Üniversite olarak, kırk yıldan fazla üstün zekâlılar eğitimi ile ilgilenen Connecticut Üniversitesini görmek mümkündür. Çalışmalar; yaratıcılık, düşünme, tanımlama, programlama ve değerlendirme üzerinedir. Araştırma ekibinde Dr. Joseph S. Renzulli, Dr. Sally M. Reis, Dr. Del Siegle, Dr. E. Jean Gubbins, Dr. Catherine Little, and Dr. D. Betsy McCoach yer almaktadır. Araştırma genellikle aşağıda verilen sorular üzerine kuruludur:

- Üstün zekâlı ve üstün yetenekli öğrenciler kimlerdir?
- Üstün zekâlı ve üstün yetenekli öğrencileri nasıl tanımlarsınız?
- Korunabilir program ve hizmet örnekleri nelerdir?
- Üstünler eğitim programı ve uygulamaları nasıl öğrencinin öğrenme fırsatlarına katkıda bulunmaktadır?
- Üstün zekâlı öğrenciler için matematik ve okumaya yönelik en etkili yaklaşımlar hangileridir?
- Üstün zekâlı öğrencileri destekleme planında ebeveyn ve eğitimciler nasıl bir işbirliği içerisinde olmalıdırlar?

Bu soruların cevapları sadece özel eğitim alanını değil üniversitede bulunan diğer bölümleri de kapsamaktadır. Yani, üstünler eğitiminde elde edilen kazanımlar farklı bölümler için de uyarlanabilmektedir. Böylelikle sıradan sayılabilecek öğrencilerin de kendi özel yeteneklerine yönelik eğitim uygulamaları da ön plana çıkarılmaktadır.

Connecticut Üniversitesi'nde *Okul geneli zenginleştirme* ve *üçlü zenginleştirme modeli*, yeni teknoloji veri tabanlı öğrenme sisteminin gelişmesine yol açmıştır. Renzulli öğrenme sistemi internet üzerinde online programı olup, öğrencilerin ilgi ve öğrenme tarzlarına göre öğrenme fırsatı alanları oluşturmakta ve bu alanları zenginleştirmektedir. (<http://www.gifted.uconn.edu/> Erişim: 20.12.2014). ABD'de çoklu hızlandırma yaklaşımları benimsenmektedir. 24 eyalette bu hızlandırma yaklaşımları uygulanmaktadır. *Üçlü zenginleştirme çalışmaları* genellikle daha derin düşünebilmek için fırsat geliştirme ile ilgilidir. Bunlardan *birincisi* üstün zekâlı ve yetenekli öğrencilerin yeni deneyimlere yeni fırsatlara, yeni bilgilere çalışabilecekleri yeni alanlara geniş kapsamda açık olmasıdır. *İkinci* kısımda ise çocuklara egzersiz yaptırma, problem çözme, beceri geliştirme ve psikolojik

alanlarda destek verme gibi özellikler vardır. *Üçüncüsünde* çocuklara bir sorun araştırma, sorun çözme ve ilgi alanlarını araştırma fırsatı sunmaktadır (Reis, S., 2010, ss.61-62).

Tablo 6. Üstün Zekâlılar Eğitiminde Anahtar Faktörler (Doğu Asya ve ABD)

Ülke Kuruluş Yılı	Çin (Beijing) 1978	Hong Kong 1990	Taiwan 1962	Kore 1997	Japonya 2002	Singapur 1984	ABD 1957
Ulusal Politika	“Shaoer” Sınıfının Kuruluşu	Pilot Program	İlkokul Yönetim Girişimi	IMF Krizi	MEXT’in Ders Kitapları İçeriğini Zenginleştirilmesi	İnsan Kaynaklarına Yatırım	Sputnik (1958 Ulusal Koruma Eğitim Yasası)
Ölçüt	IQ 130+	Muhtelif*	IQ 130+	Muhtelif*	Yok	%95+ Başarı	Muhtelif*
Kurumsal Liderlik (Önceki)	Çin Bilim ve Teknoloji Üniversitesi	Hükümet Eğitim Komisyonu	Dördüncü Eğitim Konferansı	Üstün Zekalı Çocukların Tanıtımı İçin 2000 Yasası	MEXT, JST Yetenek Eğitimi İş Gücü	Eğitim Bakanlığı Üstünler Eğitimi Bölümü	Javits İlkokul ve Ortaokul Eğitim Yasası
Kurumsal Liderlik (Şimdiki)	Çin Bilim Akademisi	Hong Kong Üstünler Eğitimi Akademisi	Üstünler Eğitimi Çin Derneği	Üstünler Eğitimi Ulusal Araştırma Merkezi	MEXT, JST Yetenek Eğitimi İş Gücü	Eğitim Bakanlığı Üstünler Eğitimi Bölümü	Devlet ve Oku I Alanında Değişiklikler
Kümelenme (Sınıf)	E	E	E	E	H	E	E
Sınıf İçi Farklılaştırma	E	E	E	E	H	E	E

Giriş/Eleme Sınavı ile Üstün Zekalı Okulu Türü	E	E	Lise 3 Seviyesinde	E	“Süper Bilim” Lisesi	E	E
Okulda Zenginleştirme (Pull-out Programı)	E	E	E	E	H	E	E
Okul Sonrası Zenginleştirme	E	E	E	E	Dershaneler	E	E
Sınıf Seviyeleri	6-12	K-12**	K-12**	4-12	Yok	4-12	K-12**

(Kathryn C. Ibata-Arens, 2012, s.5)

*Muhtelif: IQ ve Başarı Puanları (Matematik, Sözel ve Görsel Boyut Becerileri)

** Anaokulundan Lise son sınıfa (12) kadar, E: Evet / H: Hayır

1.5.2. İngiltere

Birçok ülkede üstün zekâlı ve yetenekli çocukların eğitimini geliştirmeye yönelik girişimler mevcuttur. Fakat bunlar içerisinde kapsamlı bir eğitime rastlamak pek de mümkün değildir. Bu girişimler sadece belirli yaş grubuna hitap edebilmekte, ülkenin yalnız belirli bölgelerinde bulunmakta veya normal okul dışında spesifik aktiviteler ile sınırlandırılmaktadır. Eğitim sistemi içinde üstün zekâlı ve yetenekli çocuklar için tanınan ayrıcalıklarla çok fazla karşılaşmak daha önce mümkün değildi. 1999’dan beri İngiltere böyle bir ayrıcalığı tanıdı ve hükümet bunu bir adım öteye taşımak için “Ulusal Akademi”yi ortaya çıkardı (Eyre, D., 2004, s.1).

Üstün Zekâlı ve Yetenekliler Eğitimi Ulusal Gençlik Akademisi (NAGTY) hükümet tarafından 19 yaşına kadar üstün zekâlı ve yetenekli gençlere yönelik eğitimsel desteği

yürütmek için 2002 yılında Warwick Üniversitesi'nde kuruldu. Üç işlev üzerinde çalışma yapılmaktadır:

1. Uzmanlık Merkezi: Yeni iş ve araştırmaları yürütmek
2. Profesyonel Akademi: Eğitim, öneri ve rehberlik ile okul tabanlı eğitimde öğretmenlere destek vermek
3. Öğrenci Akademisi: Okul içinde ve okul dışında eğitim fırsatlarını arttırmak

Akademnin asıl işlevi ortaokul öğrencilerinin %5'lik bölümüne giren üstün zekâlı ve yetenekli öğrencileri tespit edip ihtiyaçlarını karşılamaktır. Akademiye öğrenci alımı standart bir test yerine farklı kriterlerden oluşan testler ile sağlanmaktadır. Kriterler:

- Sınav performansı
- Görev ve sorumlulukların yerine getirilmesi
- Sanat, müzik ve spor alanlarında yüksek performansların sergilenmesi (bu alanlarda başarı gösterenler *üstün yetenekli* olarak adlandırılmaktadır.)

Bir çocuğun üstün zekâlı veya üstün yetenekli sayılabilmesi için yukarıda verilen kriterleri taşıması gerekmektedir. Bu kriterler, Gardner, Renzulli ve Sternberg kuramcılarının çalışmaları dikkate alınarak, *çoklu zekâ kuramına* dayanmaktadır. NAGTY eğitimi üstün zekâlı/yetenekli öğrencilere birçok imkân tanımaktadır. Akademik çalışma gruplarının yanı sıra online destekli e-öğrenme ayrıcalıklarını görmek mümkündür. Yaz okulu programları yapılarak öğrencilere fırsatlar tanınmakta ve ülkenin önde gelen uzmanları sosyal destek programları ile bu öğrencilere yardım etmektedir. 1700 sterline mal olan yaz okulu programlarının 1000 sterlinlik maddi yardımı hükümet tarafından Eğitim ve Yetenekler Bölümü kanalıdan karşılanmaktadır. Her bir öğrenci için 300 sterlinlik masraf ise okullar tarafından desteklenmektedir. Geriye kalan 400 sterlini ise veliler karşılamaktadır. Ancak düşük gelirli ailelerden bu para alınmamaktadır. Böylelikle yaz okulu programları, geniş çapta sosyo-ekonomik desteği üstün zekâlı ve üstün yetenekli öğrencilere sağlamaktadır ((Sneddon, L., 2005, s.7).

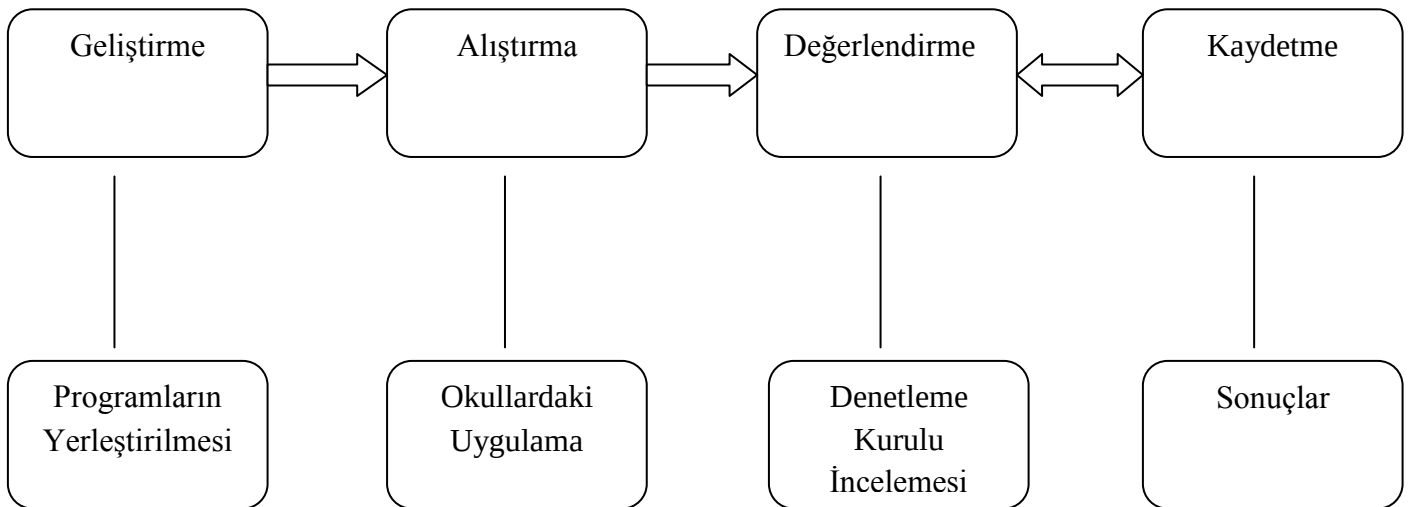
Ülkedeki üstünler eğitimi politikası, eşitlik ve meritokrasiyi (kişilerin bireysel üstünlüğüne ve liyakate dayanan yönetim biçimi) dengelemektedir. Giddens (2002) bu dengeyi “Sosyal koruma olmaksızın meritokasi olmaz” sözleri ile ifade etmektedir. Sosyal

korumanın olmadığı meritokrasiyi, eşitsizliği ortadan kaldırmaktan ziyade daha da arttırabileceğini vurgulamaktadır.

NAGTY *Üstün Zekâlı ve Yetenekliler Eğitimi Ulusal Gençlik Akademisi* dışında NACE *Eğitimde Üstün Yetenekli Çocuklar Ulusal Derneği* ve NAGC *Üstün Zekâlı Çocuklar Ulusal Derneği* İngiltere’de üstünler eğitimini desteklemektedir. Oxford’a bağlı olan NACE’nin temel noktası öğretmen eğitimi ve uygulamalarına dayanmaktadır. Bu dernek öğretmenlerin doğrudan mesleki gelişimini arttırabilmeleri için seminerler ve bilgi paylaşımlarına yönelik çalıştaylar düzenlemektedir. NAGC’in 1999’dan beri İngiltere’de 24, Kuzey İrlanda’da ise 1 tane olmak üzere toplam 25 şubesi bulunmaktadır. Bu derneğin üç temel özelliği vardır:

1. Veli Yardım Hattı ile velilere aktif destek sağlanmaktadır. İletişim öncelikle telefon ve/veya e mail ile kurulmaktadır. Daha sonra yüz yüze iletişime geçilmektedir.
2. Eğitimde öğretmen eğitimi ve üstün zekâlı/yetenekli öğrencilerin ihtiyaçlarını karşılama yönetimi ile hizmet vermektedir.
3. NAGC Gençlik Kolunun fonu, öğrenciler için tartışma tahtası ve online sanal sanat galerisi alanlarında online hizmet veren Eğitim ve İstihdam Bölümü (DfES) tarafından karşılanmaktadır. Dernek aynı zamanda öğretmenler için çeşitli kaynaklar temin etmektedir.

Şekil 2. İngiltere’de Üstünler Eğitimi Programında Geliştirme, Alıştırma ve Değerlendirme Aşamaları (Sneddon, L., 2005, s.5)

Örgün eğitim kurumlarının iyi olması aslında özel eğitime de yansımaktadır. İngiltere’de okul müdürü olmak isteniyorsa belirli nitelikleri taşımak ve *Ulusal Okul Liderliği* bölümünden eğitim almak gerekmektedir. Öğretmen olmak için *Nitelikli Öğretmen Programı*’ndan pedagojik formasyon alınmalıdır. Okulların tümünde üstün zekâlı eğitimin iyileştirilmesine yönelik bir yaklaşım benimsenmektedir. 1993’den beri her sınıfta farklılaştırma uygulanmaktadır. Öğretimde *her öğrencinin anlayabileceği her konuyu basit düzeyde tutma* yöntemi önem taşımaktadır (Eyre, Deborah, 2010, ss.80-81).

1.5.3. Almanya

130 ve üzeri IQ ya sahip bireyler üstün zekâlı olarak tanımlanmaktadır. Bunun yanı sıra mükemmel bilimsel bir performans, yüksek motivasyon veya olağanüstü yaratıcılık öğeleri de üstün zekanın birer belirleyicisi olmaktadır. Üstün zekâlılar eğitimi Munich Modeli 1994 yılında Heller, Perleth ve Hany tarafından geliştirilmiş ve üstün zekâ kavramını bireydeki potansiyeli fark edebilecek birkaç faktör ile yüksek performansın açığa çıkabilmesi ile vurgulamışlardır. Bu faktörler; 1. *kişilik* 2. Motivasyon becerisi, yeteneklerle üstün performans sergileme, aile ortamı ve almış olduğu eğitimin kalitesi gibi *çevresel faktörleri* de içermektedir (Preckel, Schneider & Vock & Heller, Lim & Perleth’den aktaran: Herrman ve Nevo, 2011, s.48).

16 eyalet ile federal bir yapıya sahip olan bu ülkede her eyaletin kendine özgü bir eğitim sistemi vardır. Bu ülkede faaliyet gösteren 9 tane üstün zekâlılar eğitimi veren okul bulunmaktadır. Bunlardan bazılarında *olağanüstü üstün zekâlı öğrenciler* eğitim görmektedir (Bakioğlu A.; Levent F., 2013, ss.37-38).

Tablo 7. Almanya’da Üstünler Eğitimi Veren Okullar

Bulunduğu Bölge	Okulun Adı	Yaş Düzeyi
Meißen	Landesgymnasium Sankt Afra	7-12 yaş
Bad Kösen	Landeschule Pforta	9-12 yaş
Torgelow am See	Privates Internatsgymnasium Schloss Torgelow	5-12 yaş
Montabaur	Landesmusikgymnasium Rheinland-Pfalz	5-13 yaş
Geisenheim	Internatsschule Schloss Hansenberg	11-13 yaş
Kaiserslautern	Staatliches Heinrich-Heine- Gymnasium	5-13 yaş
Bammental	Privates Kurpfalz-Internat (Ergänzungsschule)	7-13 yaş
Schwäbisch Gmünd	Landesgymnasium für Hochbegabte	7-12 yaş
Salem	Schloss Schule Salem	5-13 yaş

Almanya’da 1900’lü yıllardan beri hızlandırma, zenginleştirme ve farklılaştırma programları, yetenek gruplandırmaları üstün zekâlı ve yetenekliler için özel okullar vs uygulamalarının bulunması ülkeye bu alanda bir avantaj kazandırmaktadır. Yani bir yandan daha önce uygulanmakta olan eğitim düzenlemeleri geliştirilerek uygulamaya devam edilirken, öte yandan e-öğrenme ve mentörlük gibi yeni uygulamalar başlatılmıştır (Leana Taşçılar, 2014, s.99).

Üstün zekâlılar eğitim programı şunları içermektedir: (Hermann, A.; Nevo B., 2011, s.51).

- İlkokula erken kayıt
- Sınıf atlama
- Üst sınıflardan ders alma
- Üniversitedeki kısmi derslere katılma
- Yetenek gruplandırmaları
- Üstün zekâlı çocuklar için özel okullar
- Okul içi yarışmaları

- Okul dışı yarışmaları
- Yaz akademileri

Bazı okullarda üstün zekâlı çocuklar için *özel müfredat programı* uygulanmaktadır. Böylelikle yoğunlaştırılmış müfredat daha kısa bir sürede ve daha yaratıcı ve özgür düşünme tarzı ile tamamlanmaktadır. Zurich'deki *Talenta School* üstün zekâlı öğrenciler için açılan özel bir okuldur.

1.5.4. İsrail

Üstün zekâlı çocukların eğitime görece olarak geç başlamasına rağmen (1970'lerde) İsrail şu anda çocuklara en iyi eğitimi veren ülkedir. Devlet düzeyinde ele alınan çalışmalar İsrail Milli Eğitim Bakanlığı tarafından *Ulusal Üstün Zekâlılar Birliği* kurularak arttırılmıştır. Bu eğitime yönelik oluşturulan nitelikli programlar İsrail'deki üniversiteler tarafından desteklenmektedir (Yaşar, Gürkan, İsrail'de Üstün Zekâlılar Eğitimi, <http://www.ustunzekalilar.org/egitim-programlari/makaleler/170-israilde-ustun-zekalilar-egitimi.html> Erişim: 27.12.2014). Sonuç olarak da 19. yüzyıldan beri dünyadaki bütün bilimsel ve yaratıcılık alanlarında Yahudiler kendisinden söz ettirmektedir. Bunun temel sebebi de onların yüksek IQ'larına veya eğitimsel, finansal, geleneksel ya da bunların bütünlüğüne dayandırılmaktadır (Cochran; David ve Lynn'den aktaran: David, H., 2013, s.2).

Üstün zekâlı ve dahi çocuk programlarının amacı:

- Ülkenin en değerli madeni olarak görülmesi, bu madenin işlenmesinin önemi.
- İsrail'in ve Dünya'nın yaşadığı problemlere yaratıcı çözümler üretebilmek.
- Ülkenin teknoloji, sanayi, ticaret ve askeri konularda yaratıcı çözümlerle geliştirmesini sağlamak.
- Kapasitelerini arttırmak için, yeteneklerini geliştirmelerine yardımcı olmak.
- Bakış açıları değişirken, farklı alanlarda üstün zekâlı çocuklarla özel olarak ilgilenmektir.

Üstün zekâlı ve dahi çocuklar için en iyi programlar:

Üç temel program üstün zekâlıların eğitimi için uygun hale getirilmiştir.

- 1 Okuldan sonra ek faaliyetler
- 2 Haftalık zenginleştirme programları
- 3 Özel donanımlı okullarda özel sınıflar (<http://www.ustunzekalilar.org/egitim-programlari/makaleler/170-israilde-ustun-zekalilar-egitimi.html> Erişim: 27.12.2014).

Üstün zekâlıların eğitiminde üç farklı kategoride çoklu bir model uygulanmaktadır. Bu kategorilerden biri üstün zekâlı öğrenciler için oluşturulan büyük şehirlerdeki okullarda açılan *özel sınıflar* ile oluşmaktadır. İlkokul, ortaokul ve lise düzeyinde üstün zekâlı öğrencilere özel sınıf uygulaması ile eğitim verilmektedir. Öğrenciler, vakitlerinin tamamını kendileri gibi üstün zekâlı olan arkadaşları ile geçirmektedirler. Üstün zekâlı öğrenciler diğer öğrenciler ile teneffüslerde ve bütün okulun katıldığı ortak etkinliklerde karşılaşmaktadır. Zorunlu müfredattan uyarlanmasına rağmen üstün zekâlı öğrenciler için özel sınıflarda takip edilen müfredat içerik bakımından daha zengindir. Konular da derinlemesine işlenmektedir. (Peyser'den aktaran: Bakioğlu, A.; Levent, Faruk, 2013)

Aslında bütün çocuklar çeşitli dönemlerde tarama testlerinden geçmektedir. Bu testler; zekâ, yetenek, yaratıcılık, akademik başarı vb. testler şeklindedir. Bununla birlikte öğrenci ve aileler ile sözlü görüşmeler yapılmaktadır. Genel zihinsel alandan başarılı olamayan öğrenciler yetenek alanında başarılı oldukları takdirde *Boyer Okulları* gibi farklı okullara da alınmaktadır. Üstün zekâyı ayrı bir önem veren bu ülkede ayrıca dahi bulunan bireylere de özel bir ayrıcalık tanınmaktadır. Kudüste OFEK (Birey-Grup-Organizasyon Çalışmaları İsrail Derneği) ismi ile bilinen olağan üstün zekâlı öğrenciler için de destek veren bir dernek bulunmaktadır. Seçilmiş profesörler bu okulda ders vermektedirler. Dahiler, not tutmadan ufuklarının sınırsız açılımı ile zekâ ve mantık jimnastiği yaparak ve yaşayarak eğitim görmektedirler. (Yaşar, Gürkan, a.e.)

İsrail'de iki tane eğitim programı ilkokula giden üstün zekâlı öğrenciler için uygulanmaktadır: (Zeidner, Moshe; Shani-Zinovich, Inbal, 2013, s.36)

1. *Üstün Zekâlılar İçin Özel Homojen Sınıflar*: Bu programa katılan çocuklar normal bir devlet okulunda diğer üstün zekâlı öğrenciler ile birlikte özel bir sınıfta eğitim görmektedirler. Öğretim, örgün okul müfredatı ile verilmektedir.

Fakat konular hızlandırılmış bir şekilde zengin aktivitelerle öğretilmektedir. Sınıflar ülkedeki magnet okulları ile desteklenmektedir.

2. *Heterojen Yetenek Sınıfları:* Diğer öğrencilerin de olduğu heterojen sınıflarda eğitim verilmektedir. 4.sınıftan 9.sınıfa kadar bu eğitim devam etmektedir. Üstün zekâlı öğrencilere bir günlük fen bilgisi, matematik, sanat vb. gibi dersler farklılaştırılmış ve zenginleştirilmiş metotlar ile verilmektedir.

İsrail okul sisteminde her yıl öğrenci tanınmasına yönelik iki aşamalı tarama ilkökul 2 ve 3.sınıf öğrencilerine yapılmaktadır. Birinci aşamada ilkökul 2 ve 3.sınıfa giden bütün öğrenciler bir teste tabi tutulmaktadırlar. İki alanda öğrencinin akademik bilgi düzeyi araştırılmaktadır: Okuduğunu anlama ve aritmetik. İkinci aşamada ise zekâ testlerinden oluşan sözel, sayısal ve kişisel başarı düzeyi (kelime bilgisi, cümle tamamlama, aritmetik problemler, biçimsel benzerlikler ve farklılıklar testi vb.) ölçülmektedir.

1.5.5. Güney Kore

Bu ülkede üstünler eğitiminde farklı türlerde eğitim verilmektedir. 2009 yılında nüfusu 50,062,000 olan Güney Kore’de, 2012 yılı itibariyle 112,865 üstün zekâlı öğrenciye devlet tarafından özel eğitim imkânı sağlanmaktadır. Bunun yanında tabloya bakıldığında sadece üstün zekâlıların gittiği 4 adet resmi okul bulunmaktadır. (Bakioğlu, Ayşe; Levent, Faruk, 2013, s.38)

Tablo 8. Güney Kore’de Üstünler Eğitime Yönelik Sayısal Veriler

Kurum Türü	Adet	Toplam Öğrenci Sayısı
Üstün Zekâlılar Okulu	4	1147
Fen Lisesi	17	4320
Üstün Zekâlılar İçin Özel Sınıflar	3521	64,283
Üstün Zekâlılar İçin Kurulan Merkezler (İl Eğitim Ofisine Bağlı)	357	34,447
Üstün Zekâlılar için Kurulan Merkezler (Üniversiteye Bağlı)	61	8644

Toplam	3960	112,865
--------	------	---------

2013 BEUN, OZELMER, Journal of Gifted Education Research – Üstün Yetenekliler Eğitimi Araştırmaları Dergisi 1(1).

Üstün Zekâlı Çocukların Yeteneklerinin Geliştirilmesi ile İlgili Kanun'a göre üstün zekâlı çocuklara 3 farklı şekilde eğitim verilmektedir: (Güney Kore Cumhuriyeti'nde Yapılan İncelemeler, <http://www.ustunzekalilar.org/egitim-programlari/makaleler/349-global-%C3%BCst%C3%BCn-zek%C3%A2l%C4%B1lar-ve-yetenekliler-merkezi.html> Erişim: 27.12.2014)

1. *Ayrı Sınıf Uygulaması*: Bu sınıflarda okuyan çocuklar diğer öğrencilerle aynı eğitimi almaktadır. Üstün zekâlı öğrenciler sadece okul sonrası veya hafta sonları fazladan ders almaktadır. Hedef öğrenci kitlesi; ilkokul, ortaokul ve lise öğrencileridir. Ayrı sınıf uygulamasının amacı öğrencinin yetenek alanının belirlenmesidir. Öğrencilerin % 30,7'si ayrı sınıf uygulamasından yararlanmaktadır.
2. *Üniversitelerde Üstün Zekâlı Çocukların Eğitimiyle İlgilenen Ayrı Birim*: Üniversiteler içerisinde üstün yetenekli öğrencilere öğretim üyeleri tarafından verilen dersleri kapsar. Öğrencilerin % 7,7'si bu tür eğitim almaktadır.
3. *Tamamen Üstün Zekâlı Çocukların Eğitime Ayrılan Okul*: Bu tür okullarda öğrencilerin % 4'ü eğitim görmektedir.

Bu ülkede verilen üstünler eğitimi maddeler halinde sıralanmıştır:

- (Güney) Kore'de matematik, fen bilimleri, dil ve sanat, teknoloji geliştirme, sosyal bilimler, bilgi teknolojileri ve spor alanlarında üstün zekâlılara yönelik eğitimler verilmektedir.
- Üstün zekâlı öğrencilerin % 82'si matematik ve fen alanında eğitim görmektedir.
- 2008'den önce üstün zekâlı öğrenciler veli ve/veya öğretmenlerin tavsiyesiyle KEDI (Korean Educational Development Institute- Kore Eğitimi Geliştirme Enstitüsü)'ye bildirilmekte (birinci aşama); ardından KEDI tarafından testler (ikinci aşama) yapılmakta ve son aşamada da mülakat (üçüncü aşama) yapılmaktaydı.
- 2008'den önce uygulanan öğrenci tespiti çalışmalarında çocuğun spesifik yeteneği belirlenememekte, testin sadece bir defa uygulanmasından dolayı çocuğun ikinci şansı olmamaktaydı. Dershaneye giden ve çok çalışan çocuklar bu sistemde daha fazla ön

plana çıkmaktaydı. Bu nedenle dershaneye gidemeyen, maddi olanakları yetersiz olan öğrencilerin yeteneklerinin belirlenmesinde sorunlar ortaya çıkmaktaydı.

- Günümüzde öğrenci tanılanmasında ikinci aşamayı oluşturan test kaldırılmış; sistemin tavsiye ve gözlem üzerine (birinci ve üçüncü aşama) odaklanması sağlanmıştır. Bunun en önemli nedeni, ailelerin sınava hazırlanma aşamasında çocukların üzerine çok gitmesi ve bu durumun toplumsal bir sorun hâline gelmeye başlamasıdır.
- Üstün zekâlı öğrencilerin tanılanmasında gözleme daha fazla önem verilmesiyle birlikte öğretmenlerin sistem içerisindeki rolleri artmış; öğretmenlere yönelik eğitim programları düzenlenmeye başlanmıştır.
- Öğrenci tanılanmasında öğrenciye ait bilgilerin toplanmasına öncelik verilmektedir. Davranış kontrol listeleri aracılığıyla öğrenci davranışları incelenmekte, daha sonra belgeler üzerinden bir eleme yapılmaktadır. Elemeyi geçen öğrenciler kendi eğitim kurumlarında bir mülakata tabi tutulmakta, en son aşamada da KEDI tarafından oluşturulan bir komite öğrenciyi mülakata almaktadır.
- Güney Kore’de lise öğrencilerine yönelik *Araştırma ve Eğitim Programı* (Research and Education) bulunmaktadır. İlanla alımların yapıldığı bu programda, öğrenciler, üniversitelerdeki öğretim üyeleriyle birlikte çalışmalar yapmaktadır. Programa katılmak isteyen öğrenciler bir *proje* hazırlamakta, bu projelerin değerlendirilmesinden sonra yeterli görülen öğrenciler *-okul notları* da göz önünde bulundurularak- programa davet edilmektedir.
- Güney Kore’de üstün zekâlı öğrenciler, sınavla değil, geçmişteki başarıları, okul notları ve öğretmenlerinin referanslarıyla üniversiteye kabul edilmektedir.
- Üstün zekâlı çocukların eğitiminin sistemli bir şekilde ilerleyebilmesi için Kore İleri Bilim ve Teknoloji Enstitüsü (Korean Advanced Institute of Science and Technology- KAIST), Kore Eğitimi Geliştirme Enstitüsü (Korean Educational Development Institute-KEDI) gibi araştırma kurumları kurulmuştur.
- KEDI’nin görevleri; üstün zekâlılara verilecek eğitimle ilgili eğitim programları konusunda araştırma yapmak, üstün zekâlı çocuklarla ilgili konularda forumlar düzenlemek ve çalışma grupları oluşturmaktır.
- Üstünler eğitiminde en önemli aşama öğrenci tanılaması ile ilgilidir.
- Üstün zekâlı çocukların tanılanmasında kullanılan yöntemler öğretmen gözlemi, mülakat ve testlerdir.
- Eğitim, Bilim ve Teknoloji Bakanlığının altındaki 17 eğitim müdürlüğünün her birinin altında öğretmen eğitimiyle ilgili birimler bulunmaktadır. Öğretmen eğitimiyle ilgili

bu birimlerin içerisindeki üstünler eğitimiyle ilgili bölümün dışında KAIST ve KEDI gibi kurumlarda da öğretmenlere üst düzey eğitim verilmektedir.

- Güney Kore, üstünler eğitimiyle ilgili yasal mevzuatını hazırlamadan önce İsrail, Singapur ve Amerika Birleşik Devletleri örneklerini incelemiştir.
- Bütün öğretmenler, üniversitelerdeki eğitim fakültelerinde üstün zekâlı çocuklarla ilgili eğitim almaktadır. Bu eğitimler, öğretmenlerin üstün zekâlı çocuklara eğitim vermesi için ön koşuldur.
- Başarılı öğretmenlere istedikleri yere atanma, araştırma yaptığı konuda desteklenmesine yönelik teşvikler verilmektedir.
- Yaratıcılık, üstün zekâlı çocukların tanılanmasında en önemli faktörlerden biridir. Üstün zekâlılığın bilgi ölçen sınavlarla tespit edilmesinin çok zor olduğu vurgulanmıştır.
- Üstün zekâlı çocuklara eğitim veren okullarda sınıf mevcudu on beş kişi ile sınırlandırılmaktadır.

Akademik ve sosyal bir başarıdan söz edilmek isteniyorsa bu öğrencilere hangi ülkede nasıl bir eğitim uygulandığının tespiti yapıldıktan sonra ülkemizde faydalı olabilecek uygulamaları da iyi analiz etmek gerekmektedir. Tabi bunun için de akademik veya entelektüel zekâ tek başına yeterli değildir. Sadece IQ (akademik veya entelektüel zekâ) ölçütünün yeterli olmadığı bunun yanında öğrencilerin başarılı olabilmeleri için daha çok EQ (duygusal zekâ) ya ihtiyaç duydukları anlaşılmalıdır. O halde EQ – *duygusal zekânın* ne olduğu ve üstün zekâlı bireylere nasıl katkı sağlayacağı ayrıca önem arz etmektedir.

BÖLÜM II

DUYGUSAL ZEKÂ (EQ - Emotional Quotient)

Üstün zekâlı çocuklar için sadece IQ, SAT veya çoklu zekâ kuramlarının dışında doğru iletişim süreçlerini kurmaya yönelik duygusal zekâ denilen EQ da değerlendirme konusudur. *Duygusal zekâ*, bireyin önce kendine ait duygularını fark ederek tanıması, onları kontrol altına alması ve hayatındaki hedefleri için öz motivasyonunu geliştirmesine yönelik bireysel yetenekler ile karşısındakilerin duygularını fark ederek kendini onların yerine koyabilmesi ve çevresindeki kişilerle doğru ilişkiler kurabilmek için sosyal yetenek ve becerilerin bir kombinasyonunu oluşturmasıdır. (Kurt, 2007, ss.1-17) Bu terimi ilk olarak Amerika Birleşik Devletlerinde, 1990 yılında birlikte yayınladıkları bir makalede kullanan Peter Salovey ve John Mayer duygusal zekâyı, sosyal zekânın bir alt kümesi olarak görmekte ve bir kimsenin hem kendi hem de başkalarının duygu ve düşüncelerini kontrol etme, bunlar arasındaki farkı ortaya koyabilme ve bu bilgiyi düşünce ve hareketlere uyarlayabilme olarak tanımlamaktadırlar. (1990, s. 189). *Duygusal Zeka EQ Neden IQ'dan Daha Önemlidir?* kitabının yazarı Daniel Goleman duygusal zekayı kişilerin kendilerinin ve başkalarının duygularını tanıyabilmesi, duygulara ilişkin bilgileri ve duyguların enerjisini günlük yaşama etkin bir biçimde yansıtabilmesi olarak tanımlarken; Harrison insanların duygularını bilme ve yönetme, insanları güçlü duygular ile motive etme, empati kurabilme ve duygusal ilişkileri yönetme yeterlilik ve kabiliyet dizisi şeklinde duygusal zekâyı tanımlamıştır. (Titrek, O.2010 ss.17-26)

Özellikle son zamanlarda yapılan araştırmalar IQ'nun hayattaki başarısına fazla katkı sağlamadığı yönündedir. Ancak buna rağmen IQ'nun okullarda önemli bir yer işgal etmesi, eğitim açısından madalyonun sadece bir yüzünü görmekten ibarettir. Duygusal ve sosyal kapasitesi yüksek kişiler duygularını doğru bir biçimde kontrol edebilmekte, başkalarının duygularını anlamakta ve bunları ustalıkla idare edebilmektedirler. Özel yaşantılarında ve mesleki kariyerlerinde daha avantajlı duruma geçmektedirler. Buna göre okullarda duygusal zekâ gücü de yansıtılması gereken zekâ türlerinin başında gelmektedir. Gerekirse bu zekânın geliştirilmesine yönelik farklı etkinliklere yer verilmelidir. Duygularını kontrol altına alamayan öğrenciler net düşünebilme ve derslerine konsantre olabilme yeteneklerini engelleyen içsel bir mücadeleye girmektedirler. Bu tür sorunlar ve zekâ seviyesi en üst

düzeyde olan kişilerin neden her zaman en iyi olamadıkları meselesi masaya yatırılmıştır. (Stein ve Book, 2003, ss.12-20)

Goleman (1995) kitabında *başarı* için önemli olan *duyguları anlama ve ifade etme, empati, mizacı kontrol etme, bağımsızlık, adapte olabilme, beğenilme, kişiler arası sorunlara çözüm üretebilme, kararlılık, sempati ve saygı* gibi kavramların başarı için bireyin hayatında önemli özellikler arasında yer aldığını ifade etmektedir (ss.5-26). Duygusal zekâ zihinsel bir beceri olmakla beraber duyguları iyi yönetebilmeyi ve bu duyguların ne anlama geldiğini anlamayı gerektirir. Duygu için akla ihtiyaç vardır ancak üstün zekâlı bireylerde Renzulli'nin üç halka kuramından biri olan *yaratıcı fikre* ve öne çıkan kişisel özelliklerden biri olan *liderliğe* bu bireyleri yönlendiren öge *duygudur*. (Epstein, 1999, ss.10-26)

1.1. DUYGUSAL ZEKÂNIN LİDERLİK VE YARATICILIĞA OLAN ETKİSİ

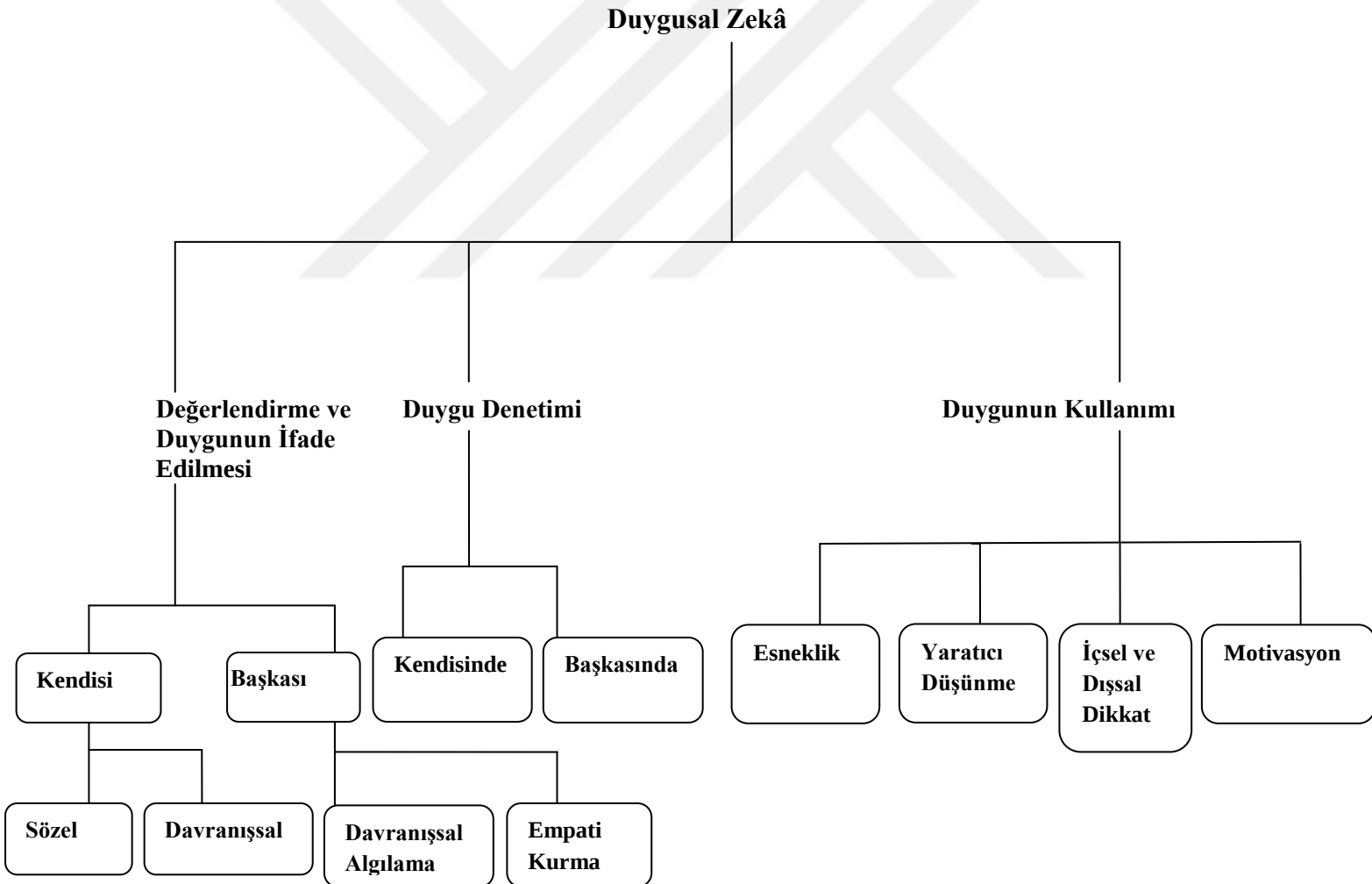
Başarı konusunda dikkate alınması gereken özelliklerden birisi de duygusal zekâdır. İnsanların sürekli peşinde koştukları başarıyı elde etmek için sadece üstün zekâyı temel alıp bütün alanlarda başarılı olabileceklerini sanması maalesef kabul edilemez. Çünkü başarının gerçekleşebilmesi için göz ardı edilmemesi gereken bir zekâ türü de duygusal zekâdır. Okul sıralarında sadece sınava yönelik bir mantık ile yoğrulan öğrenci, okulunu bitirdikten sonra iş hayatının sadece soru çözmekle elde edilemeyeceğini daha doğrusu başarı için sadece çözdükleri soruların işe yaramayacağını anlaması kaçınılmazdır. Bundan dolayı duygusal zekâyı sahip bireylerin sosyal ve iş hayatlarında daha başarılı olduğu bir gerçektir.

Duygusal zekânın liderlik sürecinde etkin bir rol üstlendiğinin; hatta başarılı liderlerin olmazsa olmaz bir özelliği olduğunun fark edilmesiyle birlikte liderlerden mevcut yeteneklerinin yanında duygusal zekâ yeteneklerine sahip olması ve kullanması da talep edilmeye başlanmış dolayısıyla da lider ve liderlik süreci ile duygusal zekâ arasındaki ilişkileri inceleyen araştırmalar da hız kazanmıştır. Özellikle duygusal zekânın, bireylerin iş yaşamındaki başarısını etkileyen kişilik ve zekâ gibi faktörlerden farklı olarak gelişime açık olması, duygusal zeka-liderlik ilişkisini daha da önemli kılmaktadır. Bunun yanı sıra birçok araştırmacı, duygusal zekânın liderlik sürecinde önemli bir işlevi olduğunu düşünmektedir (Erkuş ve Günlü, 2008, s.192). Örneğin; bir araştırmada Zhou ve George liderlerin duygusal zekâlarının yaratıcılık sürecinde kritik bir öneme sahip olduğunu ve duygusal zekânın yaratıcılık oluşum

sürecinin her aşamasında etkili bir değişken olduğunu belirtmişlerdir (Cengiz, Acuner, Baki, 2006, s. 423). Bass ise bir liderin izleyicilere ilham verme ve iletişim kurma sürecinde, hem çoklu zekâ, hem de duygusal zekâ yeteneklerine sahip olması gerektiğini savunmaktadır. Caruso, Mayer ve Salovey de duygusal zekânın liderin iletişim yeteneklerinin temeli olduğunu belirtmektedir (Yıldırım, 2012, s.75).

Farklı makale, dergi, kitap ve psikolojinin alt dallarında bu zekânın kavram ve kapsamı ile ilgili görüşler ortaya konmaktadır. Araştırmaların ortak sorunsal noktası şu ki insanlar duyguya nasıl atıfta bulunmakta, duygular ile nasıl bir iletişime geçildiği sorgulanmakta ve problemlerin çözümünde duyguyu nasıl kullanmaktadırlar.

Tablo 9. Duygusal Zekâ Kavramı (Salovey ve Mayer, 1990, s. 190)

Bracke, M.A; Mayer, J.D; Warner, R.M (2004) gibi araştırmacılar duygusal zekânın güvenilir bir şekilde ölçülebilir ayrı bir zihinsel kabiliyet olduğunu iddia etmişlerdir (ss. 1380-1400).

Duygusal zekânın birden fazla bileşeni olması tam olarak ölçülebilir olmasını da aynı zamanda güçleştirmektedir. Aslında doğuştan bir yeti olarak ortaya çıkan bu zekâ daha sonra çevresel faktörlerin de etkisiyle geliştirilebilir bir hale gelmektedir. Tabloya bakıldığında dört özellikten bahsedilebilir.

1. Duyguların değerlendirilmesi ve ifade edilmesi: Kişinin hem kendi hem de başkalarının duygularının farkında olması, bunları değerlendirebilmesi ve açıklayabilmesi veya empati kurabilmesidir.
2. Duygu Denetimi: Duygusal bilgiye sahip olan bir kimsenin bununla yetinmeyip bu duygulara yön verebilmesi ve kontrol edebilmesidir.
3. Duygunun Kullanımı: Bilginin bilişsel boyutuna duygusal zekanın etki etmesidir.
4. Duygu Bilgisi: Zaten duygusal zekaya sahip olan birisinin doğal olarak duygu bilgisine sahip olmasıdır. Yani; kişinin kendisinin veya başkasının tecrübe ettiği duyguların sebep sonuç ilişkilerinin farkında olması ve bu duyguların zaman içinde nasıl değişebileceğini tahmin etmesidir.

Belirtilen dört maddedeki özelliğe sahip kişiler duygusal zekâ ile karşılaştıkları sorunları çoğu kez rahatlıkla çözebilmektedirler. Özellikle de duygusal zekâyâ sahip liderler kendisinden ayrı düşünen veya çok farklı fikirlere sahip insanların duygularını, kendi yetenekleri aracılığı ile yöneterek, daha ılımlı ve anlaşma yanlısı bir havayı oluşturarak yaratıcı ortamın geliştirilmesine katkı sağlayabilir ve sorun tanımlama veya fırsat belirlemenin altında yatan bilişsel süreçleri duyguları kullanarak kolaylaştırabilirler. Örneğin olumlu ruh haline sahip çalışanlar daha iyimser, geniş bakış açılı ve kendilerinden emindirler. Buna karşın, olumsuz ruh haline sahip çalışanlar daha kötümser, hata ve yanlışları görmeye daha yatkındırlar. Bu ruh hallerinin yaratıcılık üzerine yaptığı etkiyi bilen duygusal zekâ sahibi liderler, iyi bir zamanlama ve ayarlama ile her iki çalışan tipini de gönüllü olarak yaratıcılık faaliyetlerine yönlendirebilir. Renzuli'nin üç kuramı içerisinde bulunan yaratıcılık sadece üstün zekâ alanında değil, duygusal zekâ alanında da ortaya çıkmaktadır.

Söz konusu liderler kendi ve başkalarının duygularını iyi analiz edebilme yetenekleri sayesinde, fikri geliştirme safhasına empati kurma özellikleri ile, fikri tam ve doğru bir biçimde değerlendirerek ve hatta gelişimine katkıda bulunarak bu sürecin başarılı bir biçimde sonlanmasını sağlayabilir ve takipçilerinin huzursuzluklarını, içsel çatışma olasılığını hemen fark ettikten sonra bu olumsuz havayı başarılı bir şekilde yönetebilirler. Böylelikle çalışanlar

kendi fikirlerinin değerli olduğu kanaatine varabilmektedirler. Süreç bu şekilde işlemeye devam eder. Gerekli uzlaşma ortamı ve iletişimi sağlayan liderler fikirlerin uygulanma aşamasını bu sayede başarılı bir süreç haline getirebilirler. (Cengiz'den aktaran: Yıldırım, 2012, s.77)

Bazen insanlar nasıl ve nerede ne yapacakları konusunda karamsarlığa düşmektedirler. Topluma yön vermesi gereken liderler özellikle duygusal zekâyâ sahip bireyler arasından seçilmelidir. Toplum yönetiminin tarihsel süreçte ne kadar zor olduğu aşikârdır. Mesela kriz yönetiminde liderlerin nasıl bir tutum sergilemeleri gerektiği pek de azımsanamayacak kadar önemli bir meseledir. Aksi halde uçuruma sürüklenebilecek olan toplumların başa getirdikleri liderlerde belirtilen özelliklerin olması elzemdir. Bu durumda duygusal zekâyâ sahip bir lider, ciddi bir sorun ortaya çıktığında yaratıcılık özelliği ile krizi yönetme aşamasını çok iyi bir şekilde yönetmesi gerekir. Yaratıcılığın bu kadar önemli olduğu günümüzde ezberci bir anlayıştan kaçınmakta fayda vardır. Çünkü başka bir toplumdan alınan yönetim sistemini kendi toplumunuza uyarlamaya kalkıştığınızda farklı bir kültürün, farklı bir yönetimi, farklı bir siyasal anlayış içerisinde farklı görüşler ortaya çıkarabilir. Yani yönetim sisteminin uyarlanması pek de kolay bir iş değildir. Liderin yaratıcılık özelliği böyle bir durumda devreye girmektedir. Tabi öncelikle *yaratıcılıktan kastedilen nedir?* sorusuna net şekilde yanıt aramak gerekmektedir.

Latince karşılığı *crea* olan yaratıcılık, doğurmak, yaratmak ve meydana getirmek anlamındadır. Özellikle son yüz yılda güzel sanatlar alanına ilişkin bir olgu olarak benimsenmiş, çoğunlukla bir deha ya da tanrısal ve olağan üstü olgu güçlerle açıklanmıştır (Aktan ve Kamaraj, 1998, ss.55-61). Kavramla ilgili yapılan tanımlamalar sıralanmıştır:

Problemlere, bozukluklara, bilgi eksikliğine, kayıp ögelere, uyumsuzluğa karşı, duyarlı olma, güçlüğü tanımlama, çözüm arama, kestirmelerde bulunma veya eksikliklere karşı denenceler geliştirme, bu denenceleri değiştirme ya da yeniden sınama ve en sonunda sonucu bulabilmektir (Torrance, 1981, ss.70-79).

Birbiriyle alakası olmayan malzeme ve düşünceler arasında bağlantılar kurma, algılama, bilineni ve bilincin sınırlarını aşarak düşünceleri estetik biçimde yeniden düzenleyebilme, bunların yanı sıra düşünce ve eylemde özgünlük ve orijinalliktir (Kamaraj, 1998, s.58).

Herkeste farklı düzeylerde bulunan bir özelliktir (Runco, 1996, s. 72).

Geleneksel olarak hem sosyo-bilişsel yeteneklerin bir ölçüsü, hem de sorunlara uygun ve yeni çözümler üreten aktif bir bilişsel süreçtir (Tennyson, R.D.; Breuer, K.,2002, s.650).

Her yaşta canlandırılıp geliştirilebilecek hayat boyu devam eden bir süreç, başarılı ve uyum gösterici bir kişiliğin anahtarı olduğu gibi aynı zamanda ikilem ve zorluklarla başa çıkabilmenin bir formülüdür (Fisher, B.J; Specht, D.K., 1999, ss. 450-469).

Daha önceden kazanılmış bilgi, beceri, tecrübelerin kullanılması ve bunlara yenilerinin eklenmesi ile ortaya çıkan uygulama sürecidir (Sternberg, 2005, s.370).

Morgan'a göre yaratıcı kimse; ister yazar, ister bilim adamı, ister sanatçı olsun, güneşin altında yeni bir şey bulmaya çalışan kişidir. Buna göre yaratıcılık ile ilgili 4p den bahsedilmekte ve bunun ilk defa Rhodes tarafından öne sürüldüğü belirtilmektedir: P(Process) Süreç, P (Product) Ürün , P(Person) Kişi, P(Press) Baskı veya Çevre Baskısı şeklindedir (Morgan ve Torrance'den aktaran: Yıldırım, 2006, s.11).

Genellikle herkesin bir ölçüde yaratıcı olduğu ve yaratıcılığın geliştirilebileceği görüşü hâkimdir. Yaratma süreci beş aşamaya ayrılmaktadır: (Malaga, Goeltsch-Davis, Robbins ve Lee'den aktaran: Cengiz v.d., 2006, s. 423).

1. Sorun Tanımlama ve Fırsatları Belirleme: Açık ve net bir biçimde neyi çözeceğimizi ortaya çıkarmaktır. Rastlantısal fikirler çoğu kez faydalı olabilir ancak yaratıcı fikir, problemin açık olarak belirlenmesiyle geliştirilmektedir.
2. Bilgi Toplama: Konuya yönelik bakış açısı geliştirme ve konunun ayrıntılarını öğrenme aşamasıdır.
3. Fikir Üretme: Problem tanımlandıktan ve bilgi toplandıktan sonra problemin çözümüne yönelik yeni yöntemlerin incelenmesidir. Bu inceleme, bir çok yöntemin uygulandığı yoğun bir zihinsel egzersiz gerektirmektedir.
4. Fikir Geliştirme ve Değiştirme: Buluşun yapıldığı veya çözümün bulunduğu aşamadır.
5. Uygulama: Buluşun hem uygulanabilirliğinin tartışıldığı hem de sonraki süreçte uygulandığı aşamadır. Tabi bu uygulama aşaması cesaret gerektirmektedir.

Yaratıcılık birçok yerde yanlış bir biçimde kullanılmaktadır. Kastedilen, bir şeyi yoktan var etme değildir. Bireyin, beyinde toplanan, depolanan bilgiler arasında daha önce başkalarının farkına varamadığı ilişkileri görmesi ve açığa çıkarması sürecidir (Cengiz v.d., 2006, s. 423). Üstün zekâlı öğrencilerde olması gereken bir özellik olarak karşımıza çıkmaktadır. Yani Bilsem sınavlarına giren 4. sınıf öğrencisinin akranlarında farklı ve çok yönlü düşünebilmesi ayrıca sosyo-bilişsel yeteneklerin açığa çıkması, problemlere uygun yeni çözümler üretebilmesi yaratıcılık konusunda önem arz etmektedir. Yaratıcılık, yaratıcı düşünmeye göre daha geniş ve kapsamlıdır.

Yaratıcı düşünmenin dört temel boyutu vardır: (Doğanay'dan aktaran: Güven, 2014, s.559)

1. Akıcılık: Hafızada saklanan bilgilerin ihtiyaç halinde hızlı ve akıcı bir biçimde kullanılmasıdır. Yani anlık çözümle önerme durumudur.
2. Esneklik: Bir problem karşısında alışlagelmişin dışında sıra dışı düşünebilme ve olaylara farklı açılardan bakabilme durumudur.
3. Özgünlük: Bir probleme sıra dışı ve farklı çözümler üretebilme durumudur. Orada bulunan kişilerce bilinmeyen bir çözüm yolu bile olsa önerilen çözüm yolu daha önce kullanılmış ise özgün sayılmaz.
4. Ayrıntılama: Verilen sıradan bir uyarıcıya eklemeler yaparak onu geliştirme durumudur.

Yaratıcı düşünme, düşünme becerilerinden birisidir. Yaratıcı düşünmeyi öğrenen Bilsem öğrencileri problemlerin çözümünde her zaman başkalarına ihtiyaç duymadan yapıcı ve işlevsel kararlar alabilmeli ve bunları aynı zamanda uygulayabilmelidir.

Literatür taraması ile araştırmacıların en son ortaya koydukları sekiz madde sıralanmıştır: (Temizkan, 2011, ss.195-223)

1. Olaylara herkesten farklı yönlerden bakma
2. Ortaya çıkan olay ya da durumları farklı bir sebebe bağlama
3. Sorunlara pratik çözümle üretme
4. Daha önceden aralarında bağ kurulmayan olay, durum, nesne vb. arasında bağ kurma
5. Ayırt edicilik, özgünlük ve üretkenlik boyutunda yeni düşünceler ortaya koyma

6. Kalıplardan kurtulma, değişik olma ve bilinenin dışında kullanma
7. Hiç kimsenin görmediklerini görme, düşünmediklerini düşünme
8. Bilinmeyen yeni bir yöntem veya teknik icat etme

Bilsem'e devam eden üstün zekâlı öğrenciler günümüz dünyasına eleştirel bir bakış açısı getirebilmeli ve değerlendirmeleri bu yönde olmalıdır. Okulda ve okul dışında karşılaştıkları sorunlara farklı bir pencereden bakabilmelidirler. Yaratıcı fikir sayesinde güncel olayları değerlendirmeli ve hiç kimsenin göremediği bir düşünce tarzı ile kendilerine has bir yöntem çerçevesinde bilinenin dışına çıkarak danışman ve öğretmenlerinin rehberliğinde kendileri ve liderlik yapacakları toplum için ciddi adımlar atmaları önem taşımaktadır.

Bilim ve Sanat Merkezlerinde ilkokuldan itibaren okula giden öğrencilerin uyum-oryantasyon eğitimine tabi tutulmaları bu açıdan ayrıca önemlidir. Uyum eğitim programına gereken hassasiyetin artırılması ve uyum grubu sonrası öğrencilerin sonraki eğitim gruplarında da duygusal zekâyı ön plana çıkaracak etkinliklerin yapılması gerekmektedir. Bilhassa öğrencilerin yaratıcılık özelliklerinin ortaya çıkarılması ve geliştirilmesi adına ayrı bir farklılaştırma ve zenginleştirme süreci eğitim programına yayılmalıdır. Goleman'ın (2014) her biri duygusal zekâ ile ilgili olarak belirttiği yedi anahtar öge, Bilsemlerdeki etkinliklerde hedef kazanımlarına yönelik uygulanmalıdır (s.257):

1. *Güven*: Bireyin kendi bedeni, davranışı ve dünyası üzerinde bir denetim kurduğunu anlayabilmesi
2. *Merak*: Bir şeyleri keşfetmenin keyif veren olumlu tarafını hissedebilme
3. *Amaç Gütmeye*: Etkililik ve yeterlilik hisleri ile beraber kendi hedefini hayat geçirebilmesi için sebat edebilme
4. *Özdenetim*: İçsel bir deneyim hissi; kendi davranışlarını kontrol altına alabilme
5. *İlişki Kurabilme*: Başkaları ile teması geçebilmek için diğerleri tarafından anlaşıldığı ve diğerlerini de anladığı hissi
6. *İletişim Yeteneği*: Duygu, düşünce ve kavram etkileşiminde bulunabilme
7. *İşbirliği Yapabilme*: Kendi ihtiyacı ile başkasının ihtiyacını bir dengede tutabilme

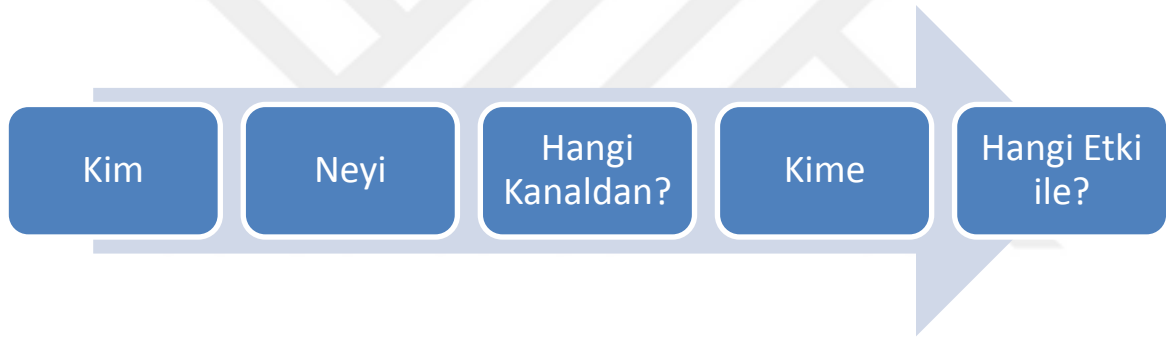
Eğitimde başarı için duygusal zekâ disiplinler arası bir etkileşimle bireylere aktarılmalıdır. Üstünler eğitiminde akademik ve duygusal zekânın bir korelasyonu sağlanmalı ve Bilsem öğrencilerinin başarılarının üst seviyelere taşınabilmesi için üst kültürün

geliştirilmesi gerekmektedir. Üst kültürün oluşabilmesi için de farklı alanlardan öğrenciler ders alabilmeli ve bu alanları iletişim ile ilişkilendirmelidirler. Eğitimde duygusal zekâ önemli bir etken olduğuna göre duygusal okuryazarlığın ne kadar önemli olduğu vurgulanmalıdır.

1.2. DUYGUSAL ZEKÂ VE OKURYAZARLIĞIN İLETİŞİM BECERİLERİ ÜZERİNE ETKİSİ VE İLETİŞİMDE DUYGUSAL ZEKÂ PERSPEKTİFİ

Kişilerin duygusal özellikleri, yaşadığı çevrede bir takım ilişkiler kurmasına yol açmıştır. Bu ilişkiler ışığında iletişim hayatın önemli bir konumuna yerleşmiştir. Harold Lasswell toplumdaki iletişimin önemine dikkat çekmiş ve iletişimde sadece bir formül öne sürmemiş iletişimin yapısı ve toplumdaki işlevleri hakkında bir kuram geliştirmiştir. Lasswell iletişimde beş öğeden bahsetmektedir;

Şekil 3. Düşüncelerin İletişimi

Kaynak: Bryson, Lyman, 1948.

Lasswell'in "Toplumdaki İletişimin Yapısı ve İşlevi" adlı makalesinden parçalar sunmasındaki amaç, iletişimin gönderici-mesaj-alıcı-geri besleme çerçevesi içinde ele alınan öğelerin dışında daha geniş bir perspektiften bakılması ile ilgilidir (Bryson, Lyman, 1948; Schramm W; Roberts, D.F.,1971, ss.80-100). Cüceloğlu (1997) iletişimi şöyle tanımlamıştır: "Genel olarak insanlar arasındaki duygu ve düşünce alışverişidir." Üstün zekâlı çocuklarda bu duygu ve düşünce alışverişi kendi kişiliklerine göre farklılık arz etmektedir. Örneğin duygusal bakımdan çok hassas olan üstün zekâlı bir çocuğun küresel ısınmaya karşı olan hassasiyeti kendisini düşünce bakımından farklı çözümlere ittiği gibi, kendisine karşı haksızlık yapıldığında bu durumu soğukkanlı bir biçimde önce gözlemleyerek ve daha sonra bunun sebebini araştırarak çözüme giden farklı bir üstün zekâlı çocuktaki iletişim ağı değişken olabilmektedir. Ancak ortaya konulan çözümlerin kalitesi düşünceye yansımından dolayı üst düzeydedir. Dikkat edilmesi gereken nokta zekâ seviyeleri üst düzeyde olan çocukların

olaylara karşı olan duyarlılıkları da yüksektir. Aslında bu durum onların duygularını kontrol altına alınabilmesi bakımından duygusal okuryazarlık ve iletişim psikolojisinin üstün zekalı çocuklar için önemini arttırmaktadır.

İletişim psikolojisinde farklı bakış açıları olmakla birlikte iletişimin %70-80'i sözel olmayan iletişimdir. Diğer insanlarla olan etkileşimde ses tonu, eşik altı vurgular, bakışlar, mimik ve jestler gibi yollarla duygusal veri aktarımı yapılmaktadır. İletişimin %20-30'u ise informatif iletişim yani aktarılan söz ve anlamlarla ilgilidir (Tarhan, Nevzat, 2012). Bireyin günlük yaşantısında her ne kadar üstün tarafları olsa da toplumda insanların iletişim aracılığı ile birbirlerine değer atfettikleri yadsınamaz bir gerçektir. Yaşamsal değerın anlaşılması aslında iletişimin önemini daha da arttırmaktadır.

İyi iletişim kurabilme becerisi, duygusal zekâ açısından vazgeçilmez unsurlardandır. Aslında bunun sebebi iki türlü açıklanabilir. Bunlardan birincisi kişinin kendisini açık ve net olarak ifade edebilme becerisi, ikincisi ise başkalarını dikkatli dinledikten sonra ne söylediklerini tam ve doğru bir biçimde anlayabilme becerisidir.

İletişim becerisi, “kişinin gönderdiği mesajları doğru bir biçimde kodlaması ve iletmesi, aldığı mesajları hatasız şekilde anlamlandırmasına yarayan etkili tepki verme ve etkin dinleme becerilerinin tümüdür” (Deniz,İ., 2003, s.8). Hargie ve Dickson (2004, s.4) terminolojik bakımdan, kişilerarası ilişkiler alanını tanımlamak için farklı ifadelerin eş anlamlı olarak kullanıldığını belirtmişler: “Sosyal beceriler”, “kişilerarası ilişki kurma becerileri” ve “iletişim becerileri” çoğu zaman birbirlerinin yerine kullanılmaktadır. İletişim becerilerinin, kişilerarası becerilerin yanı sıra yazma becerilerini de kapsamakta olduğunu, sosyal becerilerin de genellikle gelişimsel ya da klinik uygulamaları ifade etmek için kullanıldığını ve kişilerarası ilişki kurma becerilerin, küresel anlamda, diğer insanlar ile etkileşirken kullandığımız beceriler olarak tanımlandığını ancak bu tanımlamanın pek de bilgilendirici olmadığını belirtmişlerdir. Omololu (1984) iletişim becerisini; dinleme, anlaşılabilir bir biçimde konuşma, göz kontağı kurma, konuşmayı teşvik etme, övgüde bulunma, sözel olmayan davranışları uygun bir biçimde kullanma olarak tanımlamıştır (Çetinkaya, Özlem; Alparslan, Ali Murat, 2011, s.367).

Tablo 10. Kişilerarası İlişkilerde Bilişsel ve Davranışsal Yeterlilikler

Kaynak: Granvold'dan aktaran: Çetinkaya Özlem; Alparslan, Ali Murat a.e.

1.2.1. Duygusal Okuryazarlığın Üstünler Eğitimindeki İletişimsel Boyutu

Üstün zekâ ve üstün yeteneklilerin eğitiminde duygusal okuryazarlığın iletişimsel boyutunu anlayabilmek için öncelikle sosyal ve duygusal zekânın özelliklerini bilmek gerekir. Sosyal ve duygusal zekânın sezgisel bir gücü vardır. Başkalarını anlayıp kişiler arası ilişkilerde mantıklı bir biçimde hareket etmek; bir duyguyu anlayıp ona göre tepki göstermek ve yaşadığı duyguyu kendi içinde kontrol etmek kişiden kişiye değişiklik göstermektedir. Sosyal ve duygusal açıdan akıllıca hareket eden insanların yaşamlarında başarılarla daha fazla rastlamak mümkündür. Gerçekte, sosyal ve duygusal zekânın akademik zekâdan daha önemli olabileceği inancı, özellikle de bireyin kendi hayatına dair önemli kararlar alması söz konusu ise, yaygındır. Bir çok alanda uzman akademisyen ve araştırmacılar tarafından akademik zekanın sosyal ve duygusal zekaya göre daha fazla genetik özellik taşıdığı ve sosyal ile duygusal zekanın değiştirilebilmeye daha yatkın olduğu belirtilmektedir (Matthews, Zeidner; Roberts, 2002). Buna göre farklı durum ve koşullarda farklı yollar ile tepkiler verilmektedir. Örneğin çok zeki diye atfedilen birisinin herhangi bir durum karşısında mantık dışı hareketler yapmasına rağmen sosyal ve duygusal zekâsı iyi olan birisinin de gayet mantıklı hareketler yaptığı görülebilmektedir (Sternberg, 2002).

Sosyal ve duygusal zekânın benzer özellikleri olsa da farklı olarak değerlendirilebilecek özellikleri de vardır. Thorndike (1920) sosyal zekâyı kişiler arası ilişkilerde başkalarını tanıma ve mantıklı davranma şeklinde tanımlarken; Mayer (2000) duygusal zekayı, bir duyguyu algılama ve ifade etme, duygu ile anlama ve mantık yürütme ve duyguyu kendi içinde ve başkalarında düzenleyebilme şeklinde tanımlamıştır (Thorndike ve Mayer'den aktaran: Kang, Sun-Mee; Day, Jeanne D., Meara, Naomi M., 2005, s.92). Her ikisinin de davranışsal (davranma, başkalarında düzenleme) ve bilişsel (tanıma ve anlama) ortak özellikleri söz konusudur. Benzer yönleri olmasına rağmen duygusal zekâda daha çok öz-işsel(intrapersonal) bir denetimden, sosyal zekâda ise kişilerarası (interpersonal) ilişkilerden bahsedilmektedir.

Duygusal zekâ ile duygusal okuryazarlık arasındaki fark ise net olmamakla birlikte şu şekilde özetlenebilir: Duygusal zekâ karakteristiktir; kişilik dinamiği ve potansiyeli kişinin içerisinde beslenmektedir. Duygusal okuryazarlıkta kişinin kendisinin bebeklikten yaşamının sonuna kadar besleyip geliştirilebileceği algı, beceri ve stratejiler bütününe görmek mümkündür. Duygusal zekâ kavramı doğuştan gelen kişisel bir potansiyeli oluştururken, duygusal okuryazarlık ise sonradan geliştirilen duyuşsal süreçlerin algılanmasına ve kullanılmasına ilişkin beceriler bütününe oluşturmaktadır.

http://www.guncedanismanlik.net/images/stories/dokumanlar/ikinci_adim_bulten_sayi_9.pdf
Erişim: 08.01.2015).

Duygusal Okuryazarlık (EL) görece olarak eğitimde yeni ve gelişmekte olan bir alandır ve duygusal bilgiyi işleme becerisi olan Duygusal Zekâ (EI veya EQ) teorisine dayanmaktadır. Duygusal Zeka teorisi 1990 yılında Salovey ve Mayer tarafından geliştirildiği ve Duygusal Zeka kavramının duygu ve düşünce arasında basit bir bağlantı oluşturduğu düşünülmekte, bu teori çağdaş araştırmacılar tarafından desteklenmekte (Blakemore S.; Frith U. 2005; Smith, 2004) ve beynin duygusal yanıt vermede merkezi bir görev üstlendiği bilinmektedir.

Salovey ve Mayer'in önceki araştırması yeniden Daniel Goleman tarafından şekillendirildi ve bu durum Daniel Goleman'ın son on yılda önemli bir konuma gelmesine yol açtı. Başarılı bir hayat için EQ'nun neden IQ'dan daha önemli olduğu konusuna açıklık getirmiş oldu (Goleman, D. 2014., ss.7-15). Goleman Salovey ve Mayer'in duygusal zekada ortaya çıkardıkları dört öğeyi geliştirerek beşe çıkarmıştır:

1. Öz farkındalık
2. Duygusal Kontrol
3. Öz motivasyon
4. Empati
5. İlişkileri ele alma

Goleman'ın dünya genelinde özellikle gençlerin yaşadıkları sıkıntılar ve sonucunda girdikleri depresyonlara çözüm olabilecek “Duygusal Okuryazarlık” alanında Amerika'nın bazı eyaletlerinde alkol, uyuşturucu vb. kötü alışkanlıkların önlenmesine yönelik kısmi ve tam eğitim uygulaması ile büyük oranda başarı sağlanmış ve ülkemizde *model* olarak uygulanabilecek olan proje ve programlar Goleman'ın kitabında ele alınmıştır: (Goleman, D.,a.e., ss.387-396)

Mark Greenberg, Hızlandırma Projesi - Yer: Washington (Conduct Problems Research Group, 1992; M.T. Greenberg & C.A.Kusche, 1993; M.T. Greenberg & C.A.Kusche & E.T.Cook & J.P. Quamma, 1995)

Seattle'daki okullarda 1. ve 5.sınıf arasındaki;

- Özel eğitim öğrencilerinin
- Normal öğrencilerin
- Sağır öğrencilerin

Öğretmenler tarafından kontrol gruplarıyla karşılaştırılarak değerlendirilmesi

Sonuçlar

- Daha iyi öz denetim
- Sosyal bilişsel becerilerde iyileşme
- Duygu, tanıma ve anlamada iyileşme
- Bilişsel ödevlerin çözümünde daha iyi planlama
- Harekete geçmeden önce daha iyi düşünme
- Daha etkili anlaşmazlık çözümleme
- Daha olumlu sınıf atmosferi

Özel İhtiyaçları Olan Öğrenciler

Sınıf içi davranışlarda düzelme:

- Öz denetim
- Engellenmeyi kaldırabilme
- Toplum içinde kendini öne sürme becerisi
- Göreve yönelme
- Arkadaşlık becerileri
- Paylaşma
- Sosyal nezaket kurallarına uyma

Duygusal Anlayışta Düzelme

- Tanıma
- Niteleme
- Üzüntülü ve bunalımlı olduğunu daha ender belirleme
- Kaygı ve çekingenlikte azalma

Öz Bilim Müfredatı - Yer: Santa Monica (Karen F. Stone; Harold Q. Dillehunt, 1978)

- İletişim: Duygular hakkında etkili bir şekilde konuşabilmek
- Öz bilinç: Kendini gözlemleme ve duygularını tanıma
- Kişisel karar verme: Hareketlerini incelemek ve sonuçlarını bilmek
- Duyguları idare etmek: Öz diyalog ile öfkenin altında yatan incinme gibi duyguların farkına varmak
- Stresle baş etme: Gevşeme vs. yöntemlerini öğrenmek
- Empati: Başkalarının bakış açısı ile bakabilmek
- Kendini açma: Samimiyet ile karşısındakine güvenme
- İç görü: Hem kendinin hem de karşıdaki insanın eğilimlerinin farkına varmak
- Kendini kabul: Güçlü ve zayıf yönlerini tanımak
- Kişisel sorumluluk: Ders çalışmak gibi taahhütleri yerine getirmek
- Kendini öne sürme: Endişe ve hislerini öfkelenmeden ifade etmek
- Grup dinamiği: İşbirliği; ne zaman ve nasıl lider, ne zaman takipçi olacağını bilmek
- Anlaşmazlıkları çözme: Uzmanlaşma sağlamakta kazanma modeli

W.T.Grant Konsorsiyumu: Önleme Programlarının Etkin Öğeleri - Yer: San Francisco (Hawkins, J.David, 1992)

DUYGUSAL BECERİLER

- Duyguları tanıyıp adlandırmak
- Duyguları ifade etmek
- Duyguların şiddetini değerlendirmek
- Duyguları idare etmek
- Doyumu ertelemek
- Stresi azaltmak
- Duygular ve eylem arasındaki farkı bilmek

BİLİŞSEL BECERİLER

- Kendi kendisiyle konuşmak-bir iç diyalog sürdürmek
- Sosyal işaretleri okumak ve yorumlamak-bireyin kendisine geniş toplu açısından bakması
- Sorun çözme ve karar verme-dürtü kontrolü, hedef belirleme, sonuçları sezinleme vs.
- Başkalarının bakış açılarını anlamak
- Davranış normlarını anlamak
- Hayata pozitif bakabilmek
- Özbilinç- kişinin kendisi hakkında gerçekçi yaklaşımlar

DAVRANIŞSAL BECERİLER

- Sözsüz-jest ve mimikler
- Sözel-açık ve anlaşılır isteklerde bulunmak, eleştiriye etkili bir biçimde tepki vermek, olumsuz etkilere direnmek, başkalarını dinlemek, başkalarına yardımcı olmak, olumlu akran grupları içinde bulunmak

Üstünler eğitiminde bir öğretmenin öğretme tarzı ve öğrenme çevresinde öğrencisini topluma faydalı birey haline dönüştürmeye yönelik pedagojik yaklaşımı duygusal okuryazarlığı gerekli kılmaktadır. Bu yüzden öğretmen ve öğrenci arasındaki iletişimin boyutu ayrıca önem kazanmaktadır. Doğrudan veya dolaylı olarak öğretmenin öğrencisine kazandırmak istediği toplumsal beceriler bu dersin gerekliliğini ortaya koymaktadır. Salovey ve Mayer (1990) temelde duygusal okuryazarlığı, insanların duyguları ve bunun sonucunda ortaya çıkan eylemler arasındaki farkı oluşturmaya yarayan *sosyal zekâ* türü olarak tanımlamışlardır. (<http://rampaks.com/pdf/why-emotional-literacy-is-good-for-your-school> Erişim: 09.01.2015) Buna göre öğretmenin görevi öğrencilere bir yandan teorik dersleri

verirken diğerk taraftan duygusal ve sosyal yönden kendilerini geliştirici ortamlar hazırlamaktır. Temelde bir öğrenci kendisini duygusal yönden emniyette ve güvende hissettiği zaman öğrenmek için ihtiyacı olan zorluğu ve riski üstlenecektir. Üstün zekalı öğrencilerin zorlukların üstesinden gelebilmesi için grupla çalışma yöntemlerini öğrenmesi gerekir. Başlangıçta zorluk ve riski alabilmesi için desteğe ihtiyacı vardır. Fakat sonraki öğrenme sürecinde öz saygı, kendini kontrol edebilme ve sosyal beceriler ile sosyal yapısalcılığın ilkelerini kazanmış olacaktır. Eğitimde sürdürülebilirlik bakımından öğrenme sürecinde akademik ve duygusal zekâ etkileşimini iyi irdelemek elzemdir.

1.3. AKADEMİK VE DUYGUSAL ZEKÂ KORELÂSYONU

Lewis Terman 1920’li yıllarda Kaliforniya’daki çocuklara empririk bir çalışma uyguladı. Uzun soluklu çalışması ile yüksek IQ’ya sahip 1.528 öğrencinin ileriki yaşamlarında neler yaptıklarını inceledi. Çalışmada ne kadar başarılı olduklarını tespit etmeye çalıştı (Stoeger, Heidrun, 2010, ss.159-160). 35 yıllık gözlem sonucunda bu öğrencilerin bazı başarılar elde ettikleri gözlemlenmiştir. Terman’ın IQ ile ilgili çalışmalarında yaklaşık 2000 bilimsel ve teknik bildiri ile makaleler; bilim, edebiyat, sanat vb. alanlarda 60 kitap ve monografi; 33 roman, 375’e yakın kısa hikaye, kitapçık ve oyunlar; 60 veya daha fazla deneme yazıları ve skeçler; 265 farklı konularda muhtelif makaleler yayımlandı. 230’a yakın patent elde edildi. Bütün bu çalışmalar kendisinin “Akkarınca” adını verdiği elit gruba dikkat çekmek için yapıldı. Ancak bunlar içerisinde IQ’su çok da yüksek olmayan William Shockley adında bir ilkokul öğrencisine yeni bir sayfa açmak gerekir. (<http://www.psychologytoday.com/blog/beautiful-minds/200909/the-truth-about-the-termites> Erişim: 31.12.2014).

İngiltere, Londra doğumlu olan William Shockley, Kaliforniya, ABD’de eğitim görmüştür. Çalışmaları birçok defa ödüllendirilmiştir. John Bardeen ve Walter Houser Brattain ile birlikte transistörü icat etmiştir. Bu icat kendisine Nobel Fizik Ödülü’nü kazandırmıştır. (http://www.nobelprize.org/nobel_prizes/physics/laureates/1956/shockley-bio.html Erişim: 31.12.2014)

Shockley’nin IQ seviyesi (125) Terman’ın “Akkarınca”larından yani 151’den daha da düşüktü. Bu çalışma IQ’nun tek başına yeterli olmadığını göstermekte ve başarı için farklı unsurların da dikkat alınması gerektiği, önemli bir kanıt olarak karşımıza çıkmaktadır (Kaufman, S.B., 2009; Stoeger, Heidrun, a.e.).

Uluslararası konferans, sempozyum, kongre, çalıştay, vb. alanlarda başarı için IQ'nun tek başına yeterli olmadığı sürekli gündeme getirilmektedir. Farklı yayımlanan makale, dergi ve kitaplarda ayrıca bu problemin çözülebilmesi için motivasyon, yaratıcılık gibi unsurların üstün zekalı öğrencilere kazandırılması gerektiği belirtilmektedir. Ancak Renzulli'nin üçlü kuramında zaten bir çocuğun üstün zekalı olabilmesi için yaratıcılık, motivasyon (göreve adanmışlık) ve özel yetenek seviyesinden bahsedilmektedir. O halde yeni bir sorunsal durum karşımıza çıkmaktadır. IQ seviyesi yüksek olan bir çocuğun başarılı olabilmesi için ona başka ne tür kazanımlar sağlanmalıdır? Shockley gibi IQ seviyesi çok da yüksek olmayan birisinin ne tür bir eğitim aldığı incelenmelidir.

Daniel Goleman'ın *Duygusal Zeka-EQ Neden IQ'dan Daha Önemlidir?* adlı kitabında aslında EQ'nun başarı için daha fazla önemli olduğu vurgulanmaktadır. Peki IQ'su yüksek olan birisinin EQ seviyesi düşük müdür? Yine kendi kitabında bu soruya cevap vermekte ve gerçekte akademik zeka ile duygusal zekanın aynı doğrultuda ilerlediğini yani IQ seviyesi yüksek olan bireyin EQ seviyesinin de yüksek olabileceğini belirtmektedir (Goleman, Daniel, 2014, ss.7-18).

1.3.1. Eğitim Perspektifinde Akademik ve Duygusal Öğrenme

Türkiye'de ilkokul, ortaokul ve lise düzeyindeki öğrencilerin genellikle sınav odaklı bir anlayış çerçevesinde yetiştirilmeleri aslında onların sahip oldukları potansiyellerin göz ardı edilmesi anlamına gelmektedir. Sınava yönelik sürekli test çözen, yeni durumlara karşı nasıl bir strateji geliştirilmesi gerektiğini bilmeyen bir eğitim süreci elbette öğrencinin doğallığının bir tarafa itilmesine sebebiyet verecektir. Yaratıcılığın başlangıç noktası olan doğallığın kaybolması dolayısıyla yaratıcılık özelliğinin de ortadan kalkmasıdır. Buna göre sosyal-duygusal öğrenme eğitimde eksik olan tarafı doldurma adına önemli bir özelliktir. Özellikle okul, aile, toplum ve hayatın tümünde bu öğrenme gereklidir. Bundan dolayı akademik ve sosyal-duygusal öğrenme, günümüz dünyasında etkili bir kombinasyondur. *Eğitime bu kombinasyon bakış açısından bakan Maurice J.Elias (2003, ss.8-26) bir nevi IQ ile EQ'nun kilit şifresine anahtar olabilecek öğrenme yöntemlerini sıralamıştır:*

1. *Öğrenme ilgi gerektirir.* Etkili, sürdürülebilir akademik ve sosyal-duygusal öğrenme yardımsever ilişkiler üzerine kuruludur.

Uygulamalar:

- Sınıfa veya derse gelen bütün öğrencileri isimleri ile selamlayınız.

- En son neler öğrendikleri ve bir sonraki derste neler öğrenmek istedikleri ile ilgili dönütler alınız.
- İşbirliği, ilgi, yardım, teşvik ve destek gibi olumlu davranışları ortaya çıkaran sınıf kuralları koyunuz. Disiplin kural ve prosedürlerinin açık, kesin, adil ve tutarlı olmasına dikkat ediniz.
- Okul dışında öğrencilerin kişisel yaşantılarına ilgi gösteriniz.
- Onlara geçmişte en çok ve en az işe yarayan öğrenme türlerini sorunuz. Bu bilgi size yol haritası çizmenizde fayda sağlayacaktır.

2. *Günlük yaşam becerilerini öğretiniz.* Akademik ve sosyal-duygusal öğrenmeyi geliştiren yaşam becerileri her sınıf seviyesinde açık bir biçimde öğretilmelidir.

Yaşam becerileri:

- Kendinizi ve başkalarını tanıyınız.
- Sorumlu kararlar alınız.
- Başka insanlara karşı ilgi gösteriniz. (empati, saygı, farklılığa değer verme vb.)
- Nasıl hareket edeceğinizi biliniz. (etkili iletişim gibi)

Pratik Uygulamalar:

- Sosyal-duygusal beceri geliştirme programını takip ediniz. (www.CASEL.org, www.NASPOonline.org)
- Akademik ödev ve proje hazırlamalarında öğrencilere yardım ediniz.
- Öğrencilerin yaşam becerilerinden hangilerinin kendileri için önem taşıdığını öğreniniz. Öğrencilere bu becerilere göre eğitim veriniz.

3. *Diğer okul hizmetleri ile sosyal-duygusal öğretim bağı kurunuz.* Uygun okul hizmetlerinin desteği ile yaşam becerilerinin sürekli gelişimi sağlanmaktadır.

Uygulamalar:

- Sağlık konuları ve sorunlu davranışların önlenmesine yönelik okuldaki müfredat programına her yıl zaman ayırınız.
- Zorluk ve sorunlarla karşılaşan öğrenciler için rehberlik hizmetlerini yürütünüz.
- Akademik ve sosyal-duygusal öğrenmenin bir parçası olabilecek görevli kimseler ile irtibat halinde olunuz.

4. *Öğretime odaklanmak için amaç saptayınız.* Amaç saptama ve problem çözme yönünüzü belirlemede sizlere yardımcı olur ve öğrenmede bir enerji meydana getirir.

Uygulamalar:

- Öğrencilere çok üzgün oldukları zaman nasıl sakinleştiklerini sorunuz. Zor durumlarla karşılaştıklarında veya çok öfkeli hallerinde bu stratejiyi kullanmalarını söyleyiniz veya onlara sakinleşme stratejilerini öğretiniz.
- Belirli bir çalışma alanında veya okulda ve sınıfa katkıda bulunduklarında nasıl daha iyi olduklarını gösteren amaçların saptanmasında öğrencilere yardım ediniz.
- Hikâye oluşturmada problem çözme stratejisini öğretiniz. Hikaye oluşturmada verilen örnek mevcut olaylara kolaylıkla uyarlanabilir.

Hikâyede önemli olaylar hakkında düşünme:

- Düşündüğün olay nedir? Ne zaman ve nerede meydana geldi? Olayı problem veya seçenek veya karar şeklinde anlatınız.
- Problemdeki grup veya insanlar kimlerdi? Farklı olan duyguları nelerdi? Problem hakkındaki bakış açıları nelerdi?
- Gruptaki insanların her biri ne olmasını istediler? Onların hedeflerini anlatınız.
- Her bir grup veya kişi için hedeflerine ulaşabilmeleri için bazı farklı seçenek veya çözüm veya problem belirleyiniz.
- Her bir seçenek veya çözüm için daha sonra meydana gelebilecek bütün olayları resmediniz. Uzun ve kısa vadede oluşacak sonuçları kafanızda canlandırınız.
- En son verilen kararlar nelerdi? Nasıl yapıldı? Kim tarafından yapıldı? Neden yapıldı? Katılıyor musun, katılmıyor musun? Neden?
- Çözüm nasıl uygulandı? Plan neydi? Ne tür engeller ile karşılaşıldı? Problem nasıl çözüldü? Neden?
- Tekrar düşün. Sen olsaydın ne yapardın? Neden?

Aşağıda verilen örnek ilkökul öğrencilerine uygulanabilir:

- Bu karakter hakkında yazacağım...
- Karakterimin problemi...
- Karakterin bu probleme nasıl dahil oldu?
- Karakter nasıl hissetmektedir?
- Karakter ne olmasını istemektedir?
- Karakterin olmasını istediği bütün yollar nelerdir?
- Seçtiğin karaktere, karakterlerden birisine veya yazara ne tür bir soru yöneltmek isterdin?

5. *Farklı öğretim metotları deneyiniz.* Bütün öğrencilerin farklı tarz ve tercihlerine ulaşabilmek için değişik yaklaşımlar sergilenmelidir.

Uygulamalar:

- Açık uçlu soruların olduğu öğretim stratejilerini uygulayınız.
- Öğrencilerin geniş bir grupta, küçük gruplarda, ikili gruplarda, kendi kendilerine, dijital medya ile bilgisayar veya internet başında çalışabilmeleri için talimatları değiştiriniz.
- Kendi yaşlılarından farklı öğrenciler ile çalışma imkânları sununuz.
- Farklı öğrenme becerileri kazanabilmeleri için Gardner'ın çoklu öğrenme kuramına dayalı öğrenme merkezleri oluşturunuz.
- Diğer öğrenciler, aile ve toplumun diğer üyeleri ile öğrendiklerini sergileyebilecekleri alanlar oluşturunuz.
- Bilgi, yetenek, gelenek ve hikâyeleri öğrenciler ile paylaşmaları için farklı meslek gruplarından uzmanlar çağırınız.

6. *Empati geliştirmeleri için toplumsal hizmetleri kullanınız.* Toplumsal hizmetler sosyal-duygusal becerilerin ve özellikle empatinin gelişmesinde önemli birer etkindirler.

Uygulamalar:

- Toplumsal hizmetleri öğrencilerin uygulamasında yardımcı olunuz. Bizzat kendilerinin yapmaları empati kurmalarında fayda sağlayacaktır. Sıraları taşımaları, temizlik yapmaları, öğretmenlere ve diğer öğrencilere yardım etmeleri gibi.
- Toplumda faydalı hizmetlerde görev alabilmeleri için öğrencilere fırsatlar tanıyınız. Okul etrafını temizleme, yaşlılara yardım etme, yaralanmış veya hasta olanlara yardım etme gibi.

7. *Velileri dâhil ediniz.* Öğrencilerin akademik ve sosyal-duygusal gelişimlerine katkı sağlayabilecekleri düşünülerek okuldaki sosyal etkinliklere velilerin getirilmesi faydalı olacaktır.

Uygulamalar:

- Öğrencilerin akademik ve sosyal-duygusal beceri gelişimlerini takip etmeleri için velilere herhangi bir zamanda değerlendirmeye yönelik görüşmeler yapınız.
- Veliler ile fikir alışverişinde bulununuz.
- Çatışmayı en düşük düzeye indirmek için velilere öğrencilerin sabah programı ve ev ödevleri ile ilgili konularda yardımcı olunuz.
- Çocukları ile kaliteli zaman geçirme konusunda yardım ediniz.
- Sınıf ve/veya okula düzenli bir şekilde katkıda bulunabilmeleri için ailelere imkanlar tanıyınız.

- Okul girişinde öğrencilerin sanatsal çalışmaları ve diğer projelerini gösteren sergiler ile ailelere sıcak bir karşılama ortamı hazırlayınız.
- Veli çocuklarına zaman ayırıp birlikte çalışmak istiyorsa aile eğitim ve projelerini içeren bir program için vakit ayırınız.

8. *Kademeli olarak ve sistematik bir biçimde sosyal-duygusal becerileri geliştiriniz.*

Okuldaki sosyal- duygusal gelişimin sağlanması belirli safhalar ile birkaç yıl içerisinde gerçekleşmektedir.

Uygulamalar:

- Program planı, işbirliği ve liderlikte yer alan kimselere zaman ve kaynak ayırınız.
- Okullarda akademik ve sosyal-duygusal öğrenmenin nasıl birlikte yürüdüğünü göstermek için bir siyasa geliştiriniz.
- Sosyal-duygusal eğitim ve programlarının olduğu küçük ve pilot uygulama alanları belirleyiniz.
- Pilot projeleri yaygınlaştırmaya yönelik zaman ayırınız.

9. *Kadroyu iyi hazırlayıp destekleyiniz.* Etkili akademik ve sosyal-duygusal eğitim, uygulamanın ilk yıllarında bütün okul personel ve destek sistemi için iyi hazırlanmış mesleki gelişmeden geçmektedir.

Uygulamalar:

- Bu tür programların yürütülebilmesi için çok kaliteli bir ekibinizin olması gerekir.
- Bunun için bütün okul personellerine mesleki gelişim programları uygulayınız.
- Özellikle de ilk yıllarda uygulamaya destek çıkacak bir komite kurunuz.

10. *Yaptıklarınızı değerlendiriniz.* Sosyal-duygusal öğrenmenin gelişimini sağlamak için çalışmaların değerlendirilmesi; devam eden uygulamaların takip edilmesi, dönütlerin analiz edilmesi ve çalışmalarda emek harcayanların duygu ve düşüncelerini öğrenmek açısından etik bir sorumluluktur.

Uygulamalar:

- Planlanan aktivitelerin yerine getirilip getirilmediğini öğrenmek için kontrol listesi oluşturunuz.
- Değerlendirme yapabilecek ve gelecekte nasıl bir yöntem uygulanması gerektiği hakkında görüş bildirecek kadro oluşturunuz.
- Öğrenci ve kadrodakilerin uygulama sürecinde en az/çok neden hoşnut kaldıklarını ve düşüncelerini içeren incelemelerde bulununuz.
- İnsanlara (eğer mümkünse velilere) okulda akademik ve sosyal-duygusal becerilerin kriterlerini belirlemeye yönelik kimlerin görev almak istediklerini sorunuz.

- İhtiyaç halinde eğitimin geliştirilmesi ve uygulama yöntemleri için bir rapor veya geri dönüt sistemi hazırlayınız.

IQ ile EQ'nun kilit şifresine anahtar olabilecek bu öğrenme yöntemlerinden üstünler eğitiminde faydalanacak olan da Bilsem olarak adlandırılan Bilim ve Sanat Merkezleridir. Yani, bu merkezlerde eğitim gören öğrencilerin başarılarını arttırabilmek için entelektüel veya akademik zekânın tek başına yeterli olamayacağını, bunun yanı sıra geliştirilebilir duygusal zekâ ile destek olunması gerektiği aşîkârdır. Üstünler eğitiminde ülkemizde tarihsel olarak nasıl bir süreç izlendiği ve şu anda üstünler eğitim görevini üstlenmiş olan Bilim ve Sanat Merkezlerinde neler yapıldığı, ne tür problemlerinin olduğu ve bu problemlerin aşılması için ne tür bir metot izlendiği sorularına yanıt aramak üstün zekâlı öğrencilerin duygusal gelişimi ve başarıları açısından önem arz etmektedir.

1.4. ÜSTÜNLER EĞİTİMİNDE TÜRKİYE'NİN TARİHSEL GELİŞİMİ

Osmanlı Devletinde üstünler eğitimi *Enderun Mektebinde* görülmektedir. Enderun'un sözlükteki karşılığı: *Saraylarda harem ve hazine dairelerinin bulunduğu yer, sarayların iç bölümü, devlet görevlilerini yetiştiren okul* şeklindedir. (Türk Dil Kurumu, 2014). II Murat zamanında kurulmuş ve zamanla çeşitli değişikliklere uğrayarak Osmanlı Devletinin son zamanlarına kadar (1908) varlığını sürdürmüştür. Hristiyan ailelerden devşirilen sekiz ile on sekiz yaş arası zeki ve gösterişli gençler saraya alınarak özel eğitim görürlerdi. Tahsil ve terbiyenin dışında İslâm ve Türk âdetlerini de öğrenen bu gençler, Enderûn'daki ihtiyaca göre büyük ve küçük odalara verilip, bu odalarda da tahsillerine devam etmekte, sarayın âdap ve erkânını öğrenmekteydiler. Daha sonra istidat ve liyakatlerine göre Seferli, Kiler ve Hazine odalarından birine yükselerek yeni odalarının içerdiği hizmet ve vazifeleri görürlerdi. O zamanki şartlara göre, yaşları uygun olanlar saraydaki odalarda bırakılmayarak, *çıkma* tâbiriyle *Kapıkulu Süvarisi* olmak üzere oda derecelerine göre farklı maaşlarla saraydan çıkarılırlardı. Enderûn'da hiyerarşik olarak Küçük ve Büyük Oda'larla Seferli, Kiler, Hazine ve en üst kademedede Hasoda'lar vardı (Uzunçarşılı'dan aktaran: Karataş, 2014, s.871). Fatih Sultan Mehmed döneminde değiştirilmiş ve devşirme mektebi hüviyetinden, mülki ve idari kadronun eğitimine yöneltiştir. Osmanlı zihniyetinin öğretilip geliştirildiği temel eğitim birimini teşkil ettiği gibi, idari ve siyasi hedeflerin kaiminde devletin ana kurumlarının işleyişinde önemli bir yere sahip olmuştur. Dolayısıyla, Osmanlı İmparatorluğunun cihan devleti olmasının nedenlerinin başında; ilim, bilgi, yetenek, liyakat ve disiplinin mükemmel bir şekilde harmanlandığı *Saray Okulu* olan *Enderun Mektebi* çok önemli rol oynamaktadır.

Mektepte bulunan çocuklar ilk günden itibaren saray okulu bitinceye kadar oldukça etkili ve yeterli düzeyde eğitim almaktaydılar.

Hristiyan ailelerden alınarak Anadolu'da Türk ailelerin yanına gönderilen ve Türk kültürü ile yetiştirilen bu çocuklar, Enderun Mektebinde üst düzey bir eğitim aldıktan sonra toplumun elit olarak tabir edilebilecek bürokratik ve yönetici kesimini oluşturmaktaydı (Akkutay, 1984). Fatih Sultan Mehmet zamanında Enderun Mektebi sadece Hristiyan ailelerin yetenekli çocuklarını eğiten bir devşirme mektebi olma özelliğinden kurtulmuş, devletin gelişmesi için ihtiyaç duyulan üstün nitelikli yönetici eğitimine de yönelmiştir. Bu okulda fiziki görünüş ve zekâ özellikleri gibi belirli ölçütler dikkate alınarak devşirme çocuklar arasından seçilen adaylar özel programlarla ve seçkin öğretmenlerle becerilerine göre aşamalı bir eğitimden geçmekteydiler. İmparatorluğun sınırlarının genişlemesinde ve yüzyıllarca varlığını sürdürmesinde en etkin rollerden birini de Osmanlı sarayının dışa kapalı iç bölümünde yer alan bu Saray Okulu üstlenmiştir. Üstün vasıflı yöneticiler yetiştirmesinin yanı sıra Yeniçeri olarak adlandırılan askeri teşkilata da asker yetiştiren okul, bu özellikleri ile üst düzey bir meslek okulu olarak kabul edilebilir. Bu okula seçilen öğrencilerin bilgi, beceri ve yeterlilikleri ile uygulanan eğitim programlarının başarısı sayesinde ileri ve üstün bir medeniyet anlayışı ortaya çıkmıştır (Enç,1979). 1957 öncesi gelişmelere ile bütün dünyaya örnek olan Osmanlı İmparatorluğu on-on beş yıllık bir eğitim sayesinde devletin gereksinme duyduğu üst düzey yönetici, asker ve sanatçıları yetiştirmesi ile üstünler eğitimine öncülük etmiştir.

Devletin himayesinde üstün ve özel yetenekli çocukların yetiştirilmesi için 1948 yılında çıkarılan İdil Biret Suna Kan Yasası çıkarılmıştır. 1957 yılında, söz konusu Yasa, kapsamı genişletilerek 6660 Sayılı Müzik ve Plastik Sanatlarda Olağanüstü Yetenek gösteren Çocuklar Hakkında Kanun yürürlüğe konmuştur. Ancak 1978'den sonra, Kanun kapsamına hiç kimsenin alınmadığı gözlemlenmektedir. 1948'den 1978'e kadar ki sürede hemen hemen hepsi Dünya çapında ünlü olan 20 'ye yakın sanatçı devlet himayesinde yetiştirilmiştir.1964 yılında Ankara Fen Lisesi fen ve matematik alanında üstün yetenekli çocuklara yönelik ülkenin gereksinme duyduğu bilim adamı ve araştırmacı olarak yetiştirmek üzere çalışmalar başlatılmıştır. Sonraki süreçte 1973 yılında üst özel sınıf, türdeş yetenek kümeleri, türdeş yetenek sınıfları uygulamaları ile önemli atılımlar vardır. Bazı nedenlerden dolayı bu girişimler maalesef sonlanmıştır. (Ataman,Ayşegül, http://mebk12.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/24/01/145603/dosyalar/2014_09/22021711_unit e11.pdf Erişim: 19.11.2014 s. 182)

Türdeş sınıf ve özel sınıf uygulamasından vazgeçildikten sonra 1980’li yıllarda üstün zekâlıların eğitimi konusunda çalışmalar tekrar başlatılmış ve geliştirilen projeler ile 1993 yılında Bilim ve Sanat Merkezi uygulamasına geçilmiştir. Başlangıçta beş tane pilot il seçilmiştir (Bulut ve Taylı, 2006, s.35). Ankara’da Yasemin Karakaya Bilim ve Sanat Merkezi 1995/1996 Eğitim ve Öğretim yılında 45 öğrenci ile eğitime başlamıştır. (Yasemin Karakaya İlköğretim Okulu tanıtım kitapçığı, 1997). Aynı yıl *Bilim ve Sanat Merkezi Yönergesi* yayınlanmıştır. Kasım 2001 tarihinde kabul edilen ve tebliğler dergisinde yayınlanan yönerge ile 1995 yılı yönergesi yürürlükten kaldırılmıştır (Tebliğler Dergisi, 2001). Şubat 2007 tarihinde yeni bir Bilim ve Sanat Merkezi Yönergesi yayınlanmış ve madde 16’ya göre (Milli Eğitim Bakanlığı, 2007); kayıtları yapılan okul öncesi eğitimi, ilköğretim ve ortaöğretim çağı çocuk/öğrencilerinin hazır bulunuşluk düzeyi ölçüldükten sonra merkezlerce;

a) Uyum (Oryantasyon),

b) Destek Eğitimi;

1) İletişim Becerileri,

2) Grupla Çalışma Teknikleri,

3) Öğrenme Yöntemleri,

4) Problem Çözme Teknikleri,

5) Bilimsel Araştırma Teknikleri,

6) Yabancı Dil,

7) Bilgisayar,

8) Sosyal Etkinlikler,

c) Bireysel Yetenekleri Fark Ettirme,

ç) Özel Yetenekleri Geliştirme,

d) Proje Üretimi/Yönetimi alanlarında düzenlenmiş eğitim programlarına alınırlar.

Bilim ve Sanat Merkezleri’nin dışında 1990 yılında bir iş adamı eşinin adını yaşatacak maddi olanakları sınırlı üstün/özel yetenekli çocukların eğitileceği bir okul açmak için vakıf

kurdu. Vakıf 1993 yılında üç yüz öğrencinin yatılı eğitim gördüğü Özel İnanç Lisesini açtı. Türk Eğitim Vakfı 10 Temmuz 2002’de okulu devraldı. Şimdiki okul, Türk Eğitim Vakfı İnanç Türkeş Özel Lisesi (TEVITOL) adı altında eğitimine devam etmektedir. (TEVITOL, 1993, <http://www.tevitool.k12.tr/hakkimizda/tarihce.html> Erişim: 20.11.2014). Ayrıca Özel Yeni Ufuklar Koleji, Türkiye Üstün Yetenekli Çocukları Eğitim Vakfı (TÜYÇEV), Vakıfbank Umut Çocukları İlköğretim Okulu, üstün zekalı/yetenekli çocuklara eğitim veren kurumlar arasında sayılabilir. Yine 30 Temmuz 2002’de Milli Eğitim Bakanlığı ve İstanbul Üniversitesi arasında imzalanan protokol gereği Beyazıt İlköğretim Okulu bu eğitim için tahsis edilmiş, 2006/2007 Eğitim ve Öğretim yılında Ford Otosan tarafından yeni binada eğitim ikinci yarı itibari ile devam etmiştir. Bunların dışında üstün zekalı/yetenekli olarak adlandırılmasalar da belirli bir ortalamanın üzerinde öğrencilere eğitim veren, ön koşulu olan ve sınavla öğrenci alan Fen Lisesi, Anadolu Lisesi, Yabancı dille eğitim veren liseler de üstün yeteneklilerin eğitildiği kurumlar olarak kabul edilmektedir. Süper Lise diye adlandırılan belirli bir mezuniyet ortalamasının üzerinde başarılı öğrencileri alan Yabancı Dil Ağırlıklı Liseler de bu kurumlar gibi düşünülebilir. (Bulut ve Taylı, 2006, a.e., s.37).

1.5. TÜRKİYE’DE EĞİTİM VEREN KURUMLAR: BİLİM VE SANAT MERKEZLERİ

Bilim ve Sanat Merkezi, üstün zekâlı ve üstün yetenekli öğrencilere özel eğitim veren Milli Eğitim Bakanlığı; Özel Eğitim, Rehberlik ve Danışma Hizmetleri Genel Müdürlüğüne bağlı bir kurumdur (Milli Eğitim Bakanlığı, Bilim ve Sanat Merkezi Resmi Web Sitesi, http://mebk12.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/25/21/972116/dosyalar/2012_12/27102849_sss.pdf Erişim: 21.10.214).

Tablo 11. Bilsem Yapısı (Bildiren ve Türkkani, 2013, s.131)

Öğrenciler ilkokuldan itibaren sınava girmekte ve lise son sınıfa kadar Bilim ve Sanat Merkezi'ne - idareci ve öğretmenlerden oluşan *Merkez Yürütme Kurulunun* kararına göre - devam etmektedirler. Yani kendi okullarının dışında yine bu kurumda eğitim almaktadırlar. Öğrenciler grup tarama testi ve bireysel inceleme alanında başarılı oldukları takdirde Bilim ve Sanat Merkezi'ne kayıt yaptırmaya hak kazanmaktadırlar. Kayıt hakkı kazanan öğrencilere verilen özel eğitim şu şeklide uygulanmaktadır: (Milli Eğitim Bakanlığı, Madde 17, Şubat 2007)

- (1) Hazır Bulunuşluk Düzeyini Belirleme
- (2) Uyum (Oryantasyon) Programı
- (3) Destek Eğitim Programı
- (4) Bireysel Yetenekleri Fark Ettirici Program
- (5) Özel Yetenekleri Geliştirici Program
- (6) Proje Üretimi ve Hazırlama Programı

1.6. BİLİM VE SANAT MERKEZİ'NE DEVAM EDEN ÖĞRENCİLER İÇİN ÖZEL EĞİTİM SÜRECİ

Türkiye Üstün Yetenekli Çocuklar Kongresi (2004), Üstün Yetenekli Çocuklar Tespit Komisyonu Ön Raporu'nda bu öğrencilerin öğrenme ile ilgili özellikleri şu şekilde verilmiştir:

- Hafıza gücü
- Soyut düşünebilme, kavramlaştırma, sentezleme, tümevarıma dayalı öğrenmeye ve sorun çözmeye ilgi, zeka ekinliklerinden zevk alma.
- Hızlı düşünebilme
- Keskin gözlem gücü, çabuk kavrama, önem duygusu, sıra dışı olanı inceleme arzusu.
- Sebep ve sonuç ilişkilerine göre bağlantıları görme yeteneği, kavramların uygulanmasına yönelik ilgi.
- Zengin kelime dağarcığı
- Sözel yeterlilik ve kendisini ifade edebilmede kolaylık
- Toplumdaki düzen ve istikrarı sevmek
- İçten ve samimi davranabilme
- Sanat alanında yeterlilik
- Kendi çalışma düzeninde bağımsız olabilme
- Sahip olduğu yüksek enerjiden dolayı dikkatini uzun süre yoğunlaştırabilme

- Başkalarına karşı empati duyabilme
- Amaca yönelik tutarlı davranabilme
- Sentezci bir yaklaşım ile olaylara eleştirel bakabilme

Buna göre üstün zekâlı çocuklara sağlanacak eğitsel hizmetler üç ana başlık altında toplanmaktadır.

- 1.Farklılaştırma
- 2.Zenginleştirme
- 3.Hızlandırma

1.6.1. Farklılaştırma

Farklılaştırma; “Ders içeriğinin, etkinliklerin, projelerin, uygulanan test ve ölçeklerin, ölçme araçlarının ve/veya öğrenme ortamının bir öğrencinin veya öğrenci grubunun akademik, duyuşsal ve/veya öğrenme ihtiyaçlarına göre değiştirilmesi veya düzenlenmesidir.” (MEB, Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü, 2013, s. 24). Öğrencilerin ön bilgi, ilgi ve öğrenme stilleri gibi farklı bireysel özelliklerini kabul eden, bu özelliklere uygun tasarımlar geliştirerek her bireye başarılı olma fırsatı tanıyan ve öğrenme sürecinde öğrencilerin öz-düzenleme, problem çözme, iletişim kurma ve biliş ötesi becerilerini geliştirmeyi amaçlayan bir öğrenme tasarımıdır. Farklılaştırılmış öğretim, öğrencilerin öğrenme ilgileri ve yetenekleri, öğrenme stilleri ve öğrenme gereksinimleri bakımından bireysel farklılıklara sahip oldukları düşüncesine dayanmaktadır. Üstün zekâlı ve üstün yetenekli öğrenciler için farklılaştırılmış öğretim tasarımı muhtelif etkinliklerle ön plana çıkarılmalıdır.

Sınıftaki her öğrencinin öğrenme deneyimlerine ve beceri düzeylerine göre farklılaştırılmış öğretim tasarımı öğretim-öğrenme süreci uygun olarak gerçekleştirilir. Örneğin, bir derste öğrencilerin hazır bulunuşluğuna göre içerik farklılaştırılırken, diğer derste ilgilerine göre süreç farklılaştırılabilir. Bu sayede bir taraftan farklı yetenekli bireylerin tekdüze eğitime tabi tutulmasının önüne geçilmiş olacak, diğer taraftan da bu öğretim sayesinde öğrencilerin zengin öğretim etkinlikleriyle istedik hedeflere ulaşmaları sağlanmış

olacaktır. Öğrencilerin kişisel sınırlarının ve potansiyellerinin farklılığını kabul ederek farklı ihtiyaçlarına cevap verecek şekilde öğretimin düzenlenmesi gerekmektedir.

Öğretmenler öğrencilerin gelişim düzeylerine ve konunun doğasına uygun çeşitli yöntemlere başvurmaktadır. Sınıf özellikleri olarak:

- Öğrenci ve öğretmenler birbirlerinin haklarını ve farklılıklarını kabul eder ve birbirlerinin haklarına ve farklılıklarına saygılı bir ortamda öğrenme sürecine katılırlar.
- Öğretmen, öğrencilerin hazır bulunuşluk düzeyleri, ilgileri ve öğrenme profillerini öğrenmeye çalışır ve bunlarla ilgili bilgi edinir.
- Çeşitli öğrenme fırsatları sağlamada ve öğrenme deneyimleri oluşturmada öğretmen öğrenciler hakkında öğrendiği bilgilere yer vermektedir.
- Bütün öğrenciler, öğrenme deneyimlerinden eşit oranda faydalanmaktadır.
- Öğretmen, öğrencilere çalışılacak konu, öğrenme yöntemi, kendilerini ifade etme biçimi ve çalışma şartları gibi konularda seçim olanağı sağlar.
- Bilgiyi görsel, işitsel, sözel, tümdengelimsel, tümevarımsal vb. çeşitli biçimlerde sunar. Öğretim uygulamaları, öğrencilerin bireysel gereksinimleri göz önüne alınarak gerçekleştirilir.
- Öğretmen, öğrencilerin bireysel gelişimlerinin yanı sıra tüm sınıfın gelişiminde de koç rolü üstlenir. Öğretmenin amacı her öğrencinin gereksinimlerini ve sürekli gelişimini karşılamaya çalışmaktır.
- Öğrencileri benzer hazır bulunuşluk düzeyi, ilgi, öğrenme profili gibi özelliklerini göz önüne alarak gruplandırabilir. Grupların belirlenmesi öğretmen tarafından belirlenebileceği gibi öğrenciler tarafından da belirlenebilir.
- Farklı hazır bulunuşluk düzeyine sahip öğrencilere uygun değişim yaratmak için farklı zorluk düzeylerinde farklı öğrenme fırsatları yaratmaktadır.
- Öğretmen, öğrencilerin becerilerini geliştirmek amacıyla ev ödevlerinden faydalanmaktadır.
- Öğretmen, portfolyo, otantik problem çözme, sözlü sunum ve test gibi çeşitli değerlendirme teknikleri kullanmaktadır.
- Öğrenciler sınıf arkadaşları ve öğretmenle işbirliği içinde çalışır, her öğrencinin gelişimi sağlanmaya çalışılır (ÜZE, <http://www.ustunzekalilar.org/egitim-programlari/makaleler/251-farklila%C5%9Ftilmi%C5%9F-%C3%B6%C4%9Fretim.html> Erişim: 29.11.2014).

1.6.2. Zenginleştirme

Kişinin gelişimini sağlayacak öğrenilmiş bilgilerin, gereksiz yinleme veya zararlı fikirler yerine bir *yedek* (ya da çok erdemli bir seçenek) olarak kullanımı, zenginleştirmenin tanımı için verilmektedir (Cutts ve Moseley, 2004, s.96). Zenginleştirme uygulamalarında genellikle yedi ortak özellik göze çarpmaktadır (MEB, Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü, 2013, s. 25).

- Öğrencilerin ilgi alanlarına yönelik etkinlikler
- Üst düzey içerik, süreç ve ürünler
- Kapsamlı ve disiplinler arası bir içerik
- Etkili, bağımsız ve kendi kendine öğrenme
- Müfredatın ve öğretimin bireyselleştirilmesini ve farklılaştırılması
- Yaratıcılık ve yaratıcı problem çözme becerileri
- Ürün geliştirmede profesyonel uygulamalardaki araçların kullanımı

Zenginleştirme programının amaçları: (Cutts ve Moseley, a.e., s.104-110)

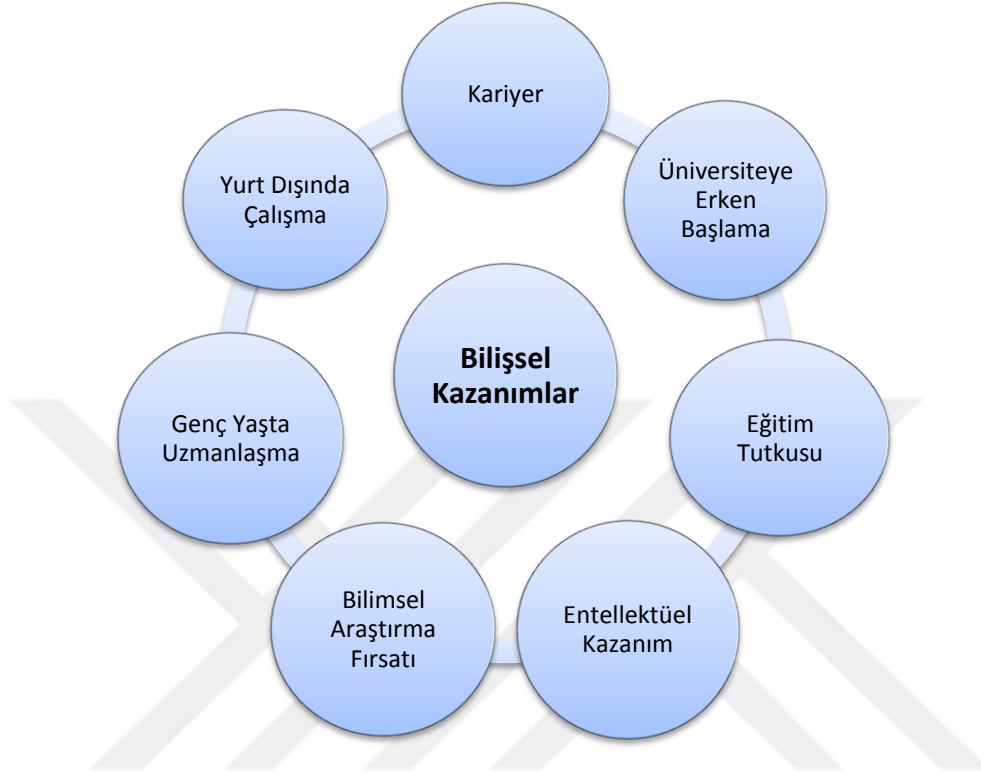
- *Yetileri tümüyle kullanabilmek:* Üstün zekâlı bir çocuğun merakı ve çok geniş konulara olan ilgisi, konsantre olabilme yetisiyle beraber onu bir izci gibi çalılık, dikenlik bir ormanda yürüyüşünü engellemekten korumakta ve kendi karakteristiğinden dolayı her tür bulmaca ve bilmecelelere, sözcük oyunlarına, geometrik orijinal çizimlere onları çözmek için adeta saldırmaktadır. Çocuğun karşılaştığı zorluklar ve yarışmalar öğrenmeyi körüklemektedir.
- *Bilgi Bazını Genişletmek:* Ayrıntılara düşüp dar bir görüşle *az hakkında çok bilmek* yerine üstün zekâlı çocuk, ağaçlara bakmaktan önündeki ormanı göremeyen uzman bir kişi olmaktan uzaklaşıp çok daha geniş görüşlü bir kişilik oluşumuna yönelir.
- *Anlamayı Derinleştirmek:* Öğretmen etkinlik sırasında anlatmış olduğu konuyu gerekçeleri ile beraber öğrenciye aktarırsa öğrenci konuyu hem daha çabuk kavrar hem de olaylar arasındaki ilintiler arasında bağ kurar.
- *Yeti Düzeylerini Yükseltmek:* Öğrenciye müfredatın her branşından en yüksek düzeyde bilgi toparlayabilmesini ve öğrendiklerini de aynı düzeyde uygulayabilmesini sağlamaya yönelik etkinlikler yapılmalıdır. Bu öğreti içerisinde insanlar arası iletişim de olmalıdır.

- *Bir Öğrenme Aşkı Geliştirmek*: Öğrencilerini yalnızca kitaptan eğiten öğretmenler dersleri öğretim izlencesine göre tümüne tamamlamak çabası ile bir çok etkinliği sınırlamaktadır. Öğrencilerin yapmak zorunda oldukları ödevler ve hazırlandıkları sınavlar yüzünden öğrenciler tekrar kitabın yüzünü açmak istemiyor. Öğrendiklerinin hayata koşullarına uyarlanması da dolayısıyla bir sıkıntı teşkil etmektedir.
- *Arzu Edilebilecek Eğitim, Düşünme ve Paylaşma Yöntemlerini Aşlamak*: Öğrenciye öğrenmenin paylaştıkça çoğalabileceği konusu öğretilmeli, çocuğun inisiyatif sahibi olabilmesi için çaba harcanmalı ve düşünme, karar verme sınırları genişletilmelidir.
- *İnisiyatif Teşvik Etmek*: İnisiyatif, üstün zekalı bir çocuğun genel bir özelliğidir ve kendi programını geliştirmesi için ona gerekli fırsat ortamları oluşturulmalıdır. Esas nokta, kendisine arasından seçebileceği kitapları içeren bir liste sunmaktır.
- *Yaratıcılık Özelliğini Kullandırmak*: Sanat çalışması gibi konularda çocuk kendi haline bırakılmalı; bir otlak resmi üzerinde çalışmak istiyorsa gördüğü veya hissettiği mavileri, yeşilleri neyi isterse çizsin, zira onun renklerin karışımı ve oluşumu hakkında bilgisi olmayabilir. Yaratıcılığı besleyen veya onu ortaya çıkaran bir öğretmen de kendi mesleğinde bir yaratıcı olarak kabul edilir.

1.6.3. Hızlandırma

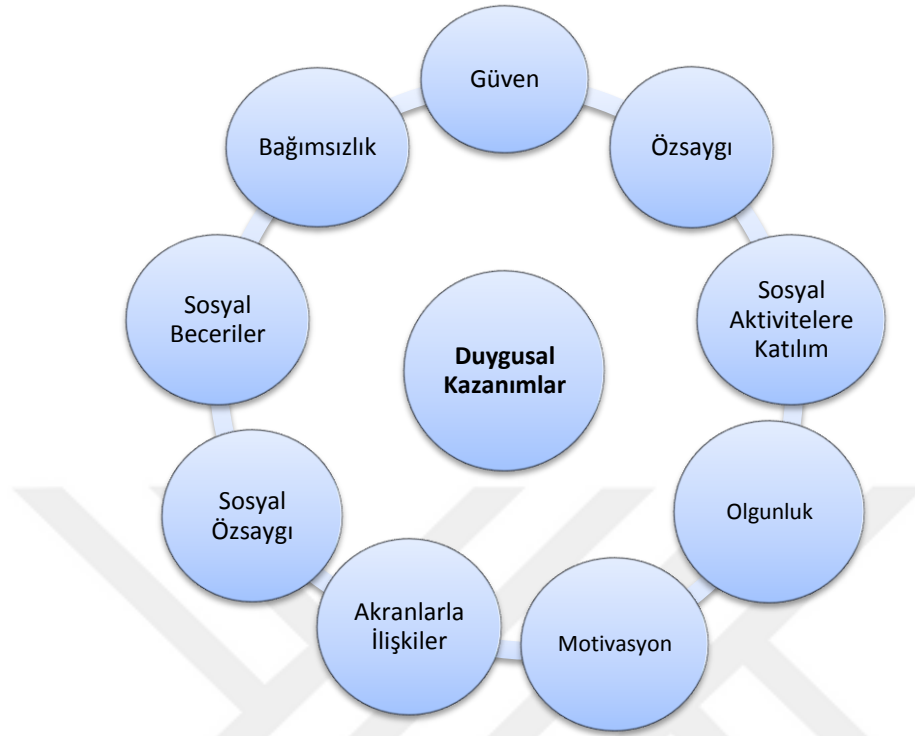
Üstün zekâlı çocukların eğitim programında normalden daha hızlı ilerlemesi veya normalden daha küçük yaşta bir üst eğitim programına katılması hızlandırmanın tanımıdır. (Southern, Jones & Stanley, 1993, ss. 387–405). Okula erken başlama, sınıf yükseltme, bir dersten hızlandırma ve üst sınıftan ders alma gibi farklı hızlandırma türleri bu grubun içerisinde yer almaktadır.

Şekil 4. Radikal Hızlandırmanın Olağanüstü Üstün Yetenekli Öğrencilerde Oluşturacağı Bilişsel Kazanımlar (Tortop, 2012, s.108)

Hızlandırma programları sayesinde üstün zekâlı çocukların motivasyonları, okul başarıları ve kendilerine olan güvenleri artmakta ve bu çocuklar zihinsel tembellikten uzaklaşmaktadırlar. Bunun yanı sıra, mesleki eğitimlerini daha erken yaşta tamamlamalarını sağladığı gibi yükseköğretim maliyetinin düşmesini de sağlamaktadır. Hızlandırma programlarının olumsuz yönleri ile ilgili önemli bir bulgu olmadığı, ancak uygulamasının oldukça nadir olduğu belirtilmektedir. Üstün zekâlı çocuklarda uygulanan hızlandırma programlarının sadece sınıf atlatmak olmadığı görülmektedir. Literatürde on sekiz farklı hızlandırma programından bahsedilmektedir. Belirtilen hızlandırma programlarının üstün zekâlı bireylerin akademik ve sosyal ihtiyaçlarının karşılanmasında önemli olduğuna, hızlandırmanın eğitimsel bir düzenleme ve yerleştirme olduğuna, başlı başına bir eğitim programı olmadığına dikkat çekilmektedir (Ataman, Van Tansel-Baska, Brody ve Benbow'dan aktaran: Tortop, 2012, s.107).

Şekil 5. Radikal Hızlandırmanın Olağanüstü Üstün Zekâlı Öğrencilerde Oluşturacağı Duygusal Kazanımlar (Tortop, 2012, s.109)

Hızlandırma ile üstün zekâlı öğrencilerin formal eğitim süresinin kısaltılması, hem öğretmen sayısı hem de sınıf alanı gibi konularda tasarrufa imkân verecektir. Bunlardan artacak fazla para ile eğitim alanında daha iyi imkânlar sunulacak ve üstün zekâlı öğrenciler için çok daha fazla burs alma imkânı elde edilecektir (Cutts ve Moseley, a.e., s. 233).

1.6.4. Sınıf Atlama

Hızlandırma programı içerisinde yer alan sınıf atlama ile ilgili farklı görüşlere rastlamak mümkündür. Ancak çocuğun eğitiminde sadece zekâsı ile ilgili değil aynı zamanda psikolojik özelliklerine de bakılarak sınıf yükseltmesi sağlanmalıdır. Milli Eğitim Bakanlığı'nın hazırlamış olduğu ilköğretim okullarında sınıf yükseltme şu şekildedir: (MEB Okul Öncesi Eğitim ve İlköğretim Kurumları Yönetmeliği, 26 Temmuz 2014)

İlköğretim kurumlarında sınıf yükseltme

MADDE 32 – (1) İlkokul 1, 2 ve 3 üncü sınıf öğrencilerinden bilgi ve beceri bakımından sınıf düzeyinin üstünde olanlar velisinin yazılı talebi, sınıf öğretmeninin önerisi ile eğitim ve öğretim yılının ilk ayı içinde sınıf yükseltme sınavına alınırlar. Başarılı olanlar bir üst sınıfa yükseltir.

- Bu sınav okul müdürünün başkanlığında sınıf öğretmeni ve bir üst sınıfın öğretmenlerinden oluşan komisyon tarafından yapılır. Okulda bu komisyonu oluşturacak sayıda öğretmen bulunmaması durumunda, sınavın yapılacağı yer ile sınav komisyonu, okulun bağlı bulunduğu il/ilçe millî eğitim müdürlüğünce belirlenir.
- Sınav sonucu tutanakla tespit edilir. Bu tutanak, okul yönetimince dosyasında saklanır. Başarılı olanların durumu e-Okul sistemine işlenir.
- Sınıf yükseltme sınavına değişik sınıflarda olmak üzere bir defadan fazla da girilebilir. Ancak sınıf yükseltme aynı öğrenci için bir kez yapılır.

Üstün zekâlı bir çocuk açısından, kendi akıl yaşı ile orantılı başka bir çocuk ile beraber olması avantaj olarak görülmektedir. Böylelikle zihinsel yarışmalardan faydalanabileceği gibi özel ilgilerini paylaşabileceği daha çok arkadaş edinmektedir. Daha erken yaşta eğitimini tamamlaması ile hayatını kazanması da daha erken yaşta başlayacaktır. Bununla beraber yaratıcılık bakımından süreç olarak daha fazla bu özellikten istifade edebilecektir. Fakat fiziksel gelişimi üst sınıfa geçmiş olduğu arkadaşları ile görecelik bakımından olgunlaşmamışsa, daha yaşlı gruplardaki arkadaşları onu birçok oyun ve diğer akademik olmayan faaliyetlerden uzaklaştırabilirler. Örneğin spor alanında kendini yeteneksiz hissederse gelişim için gereken sabrı hazmedemeyeceğinden yeti gelişmeden başlamış olduğu spor faaliyetini bırakabilir. Üstelik kendisini akademik olarak bir dengede tutamaz. Bu koşullar altında, durumu fark edebilen idareci çocuğun eğitimsel sürecini iyi takip etmeli ve buna göre hareket etmelidir (Cutts ve Moseley, a.e., s.220).

Bir okul müdürü, kendi sınıflarındaki bir çocuğun sınıf atlayacağı söylendiğinde, sınıf öğretmenlerinin yaşadıkları *ani korku ve panikten* bahsetmiştir. Öğretmenler öneri ve kararı ailelere bırakmakta ve her hangi bir sorun çıktığında da, “Ben o zaman da tahmin ediyordum” şeklinde ifadeler kullanmaktadırlar. Bunun dışında, sınıf atlama önerisi ailelerden geldiğinde birçok durumda belirgin bir kuşkucu yaklaşım sergilenmiştir: bu öneriyi getirmelerinin arkasında yatan neden ne? Bazı çocuklar o kadar uyumlu olabiliyorlar ki, özel bir yeteneğe sahip olduklarının okulda anlaşılması mümkün olmayabilmektedir. Mesleki yeterlilik bakımından, tüm öğretmenlerin, kendi bireysel klişelerine uymayan üstün zekâlı ve yetenekli öğrencileri nasıl anlayabileceklerini ve anladıkları durumda da bu öğrencilere nasıl yaklaşımları gerektiği konusunda bilgi eksikliği olabilmektedir. Sınıf ve branş öğretmenlerine yönelik bu konu ile ilgili gerekli seminerler ve kurslar verilmeli ve üstün zekalı ve yetenekli çocuğu tanımaya yönelik tespitler yapılmalıdır. Böylelikle sınıf atlama ve bu yetiye haiz

öğrenciyi tanılamak eğitimde kaliteyi arttırması bakımından kaçınılmaz olacaktır.(<http://www.ustunyetenekliyiz.biz/index.php/oegretmenler/82-sinif-atlama> Erişim: 30.11.2014).

Sınıf atlayan çocuğun gittiği sınıfa uyum sağlaması kendi gelişim ve yeteneklerinin ötesinde geldiği sınıfa da bağlıdır. Son bir karara varılmadan önce, üst sınıftaki başarı ve yaş ortalaması iyi saptanmalı ve üst sınıfa geçecek öğrencinin tüm derslerdeki başarısı, en az üst sınıftaki öğrencilerin orta düzeydeki başarıları düzeyinde olmalıdır. Böylelikle çocuk gittiği sınıfta başarılı olduğunu hissedecek ve bu güven sayesinde başarının devamı da gelecektir. Aslında bir öğrencinin ilkokul ve ortaokulda birden fazla sınıf atlamaması gerekir. Çocuk okula geç başlamışsa yani yaş olarak büyük ise veya benzer nedenlerden dolayı bir istisna yapılabilir. Çocuğun bir üst sınıftaki en genç çocuktan birden fazla yaş altında bulunmaması genel kural olarak görülmelidir. Bu tür durumlar dikkate alındığında prensip olarak erken sınıf atlayan çocuk daha fazla uyum sağlayacaktır. Sınıf atlamada özellikle çocuğun ergenliğe geçiş dönemi ve buna bağlı olabilecek psiko-sosyal gelişimi göz ardı edilmemelidir (Cutts ve Moseley, a.e.,ss.223-224).

BÖLÜM III

ARAŞTIRMANIN KAPSAM VE YÖNTEMİ

Bu bölümde problem durumundan sonra araştırmanın önemi vurgulanmaktadır. Problem durumu, varsayım ve sınırlılıktaki bütünlük çerçevesinde yapılmaktadır. Araştırmanın yöntemi ele alındığında araştırmanın modeli, evren ve çalışma grubu analizi sonrası veri toplanması yapılmaktadır. Bulgular İzmit Bilim ve Sanat Merkezinde beş kız ve beş erkek öğrenci olmak üzere toplamda on üstün zekâlı öğrenciler ile gerçekleştirilen derinlemesine görüşme tekniği ile elde edilmiştir.

1.1. PROBLEM

Üstün zekâlı öğrencilerin, akademik zekâlarının geliştirilmesi yönünde sıkıntılar yaşanmazken, duygusal zekâlarının geliştirilmesi ve toplumsallaşma problemlerinin aşılmasında sıkıntılar yaşanmaktadır. Bunların çözülmesinde iletişim becerilerinin geliştirilmesi ve bu bağlamda kişilerarası iletişim ve kitle iletişimine yönelik yaklaşımların üstün zekâlı bireyler için yeniden değerlendirilerek ortaya konulması gerekmektedir. Bu çerçevede çalışmamız içerisinde iletişim bilimlerinin verileri kullanılarak üstün zekâlı bireylerin iletişimsel sorunlarının anlaşılması ve tespit edilmesine gayret edilmektedir.

1.2. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ

Toplumsallaşma ve iletişimin geliştirilmesine yönelik çalışmalar alanda genel olarak kitlenin tümünü kapsayacak şekilde tasarlanmaktadır. Ancak bu çalışma, spesifik olarak üstün zekâlı öğrenciler üzerine odaklanması, normatif çerçevenin dışında kalan bireyler için de iletişim bilimleri verisinin değerlendirilmesi açısından açıklayıcı olacak ve alana katkı sunacaktır. İletişim bilimleri ile eğitim bilimleri arasında bağ kurarak interdisipliner bir alana temas eden çalışmamız, sonuç odaklı iletişim faaliyetleri yerine bireylerin toplumsal becerilerini arttıracak iletişim faaliyetlerinin değerlendirilmesi açısından da alana katkı sunacaktır. Üstün zekâlı çocuklara sağlanan interdisipliner çalışmalar ve onların iletişimsel perspektifte geliştirilmeleri sayesinde çok yönlü olarak beceriler kazanmalarına yönelik değerlendirmeler önem arz etmektedir. Ülkemizde iletişim boyutunda üstün zekâlıların duygusal zekâlarını geliştirmelerine dair literatür çalışmasının yetersiz kalması bu eksikliğin giderilmesi bakımından alana önemli katkılar sağlayacaktır.

1.3. VARSAYIMLAR

- Üstün zekâlı çocuklarda geliştirilebilir bir özellik olan duygusal zekânın iletişim yolu ile arttırılabileceği varsayılmıştır.
- Yapılmakta olan bu çalışma ile entelektüel zekâ IQ ve duygusal zekâ EQ türlerinden çıkarılabilecek veri sayesinde sürdürülebilir bir başarının ortaya çıkarılacağı varsayılmıştır.
- Derinlemesine görüşme metodu ile üstün zekâlı çocuklardan kişisel, okul, aile ve sosyal çevresiyle ilgili detaylı bilgi edinmek için onlarla empati kurularak daha derinlikli sorular türetip algı, biliş, duygu dünyası, istek, beklenti, düşünce ve becerilerine yönelik ayrıntılı cevaplar alınabilmektedir.
- Alınan cevaplara göre üstün zekâlı çocuklarda duygusal zekânın geliştirilebilmesine dair ölçme aracının yeterliliği konusunda uzman görüşler doğrultusunda, analiz değerlendirmelerinin geçerli olduğu varsayılmıştır.
- Değerlendirme kriterlerinde bireysel görüşmeler dikkate alınarak, yaparak – yaşayarak öğrenme ve öğretme stilinin çalışmanın geçerlilik düzeyini arttırdığı varsayılmıştır.

1.4. SINIRLILIKLAR

Araştırma; 2014-2015 Eğitim-Öğretim yılında İzmit Bilim ve Sanat Merkezi'ne devam eden 10 (5 kız ve 5 erkek) ortaokul öğrencisi ile sınırlıdır.

Niteliksel araştırma yöntemlerinden derinlemesine görüşme sorularına verilen yanıtlardan elde edilen bulgular ile sınırlıdır.

1.5. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Çalışmamız kapsamında niteliksel bir inceleme yapılmakta olup, derinlemesine mülakat tekniği kullanılmaktadır. Derinlemesine mülakat tekniği kapsamında çerçevesi önceden belirlenmiş sorular araştırma nesnelere yöneltilmekte, araştırma nesnesinin kapsam içerisinde tutulmasına gayret edilmekte ancak araştırmaya alan açabilecek gelişmeler halinde soruların çerçeveden uzaklaşmadan kısmen değiştirilmesine izin verilmektedir. Araştırma soruları hazırlanırken derinlemesine mülakat tekniği içerisinde yarı yapılandırılmış sorulardan yararlanılmaktadır.

Her bir soruya üstün zekâlı çocuklar tarafından verilen cevaplar kendi içlerinde değerlendirilmek üzere okunmakta ve anlam benzerliği taşıyan cevaplar aynı kategori dâhilinde dikkate alınarak bir sınıflamaya gidilmektedir. Sorular duygusal zekâ kriterleri dikkate alınarak geliştirilen hipoteze uygun bir biçimde kişisel, aile, sosyal çevre ve okul şeklinde sınıflandırılmaktadır. Üstün zekâlı çocuklardan kişi ve çevresiyle ilgili detaylı bilgi edinmek için onlarla empati kurularak daha derinlikli sorular türetip algı, biliş, duygu dünyası, istek, beklenti, düşünce ve becerilerine yönelik ayrıntılı cevapların alınabilmesi için yarı yapılandırılmış mülakat soruları uygulanmaktadır.

Sorularda üstün zekâlı öğrencilerin; kişisel, aile, sosyal çevre ve okul bilgileri açık uçlu sorular ışığında toplanmıştır. Açık uçlu sorular sayesinde görüşme yapılan öğrenciler kendilerini daha rahat ifade etmişlerdir. Yarı yapılandırılmış mülakat tekniği sayesinde öğrencilerden ayrıntılı cevaplar alınmıştır. Ancak bazı sorulara daha kişisel olduğu için cevap verilmemiştir. İletişim esnasında karşıdakinin hassasiyetleri göz önüne alınarak cevaplamak istemediği sorular yöneltilmemiştir. Bilgileri ses kayıt cihazı ile kaydetme konusunda öğrenci ve velilerin rızaları alınamadığı için sorular yöneltilirken en ince ayrıntıya kadar yazı ile notlar alınmıştır. Betimleme ile yanıtlar olduğu gibi aktarılmıştır. Güvenilirlik açısından öğrencilerin cevaplarına müdahale edilmemiştir.

1.6. BULGULAR VE YORUMLAR

Aşağıda üstün zekâlı öğrencilerin kişisel bilgilerine ve demografik özelliklerine yönelik bulgulara yer verilmiştir.

1.6.1. Öğrencilerin Demografik Özellikleri

Araştırmada öğrencilerin yaş aralığı ve cinsiyeti, eğitim kademesi ve okul türü, gelir düzeyi ve okul dışı eğitim gibi demografik özelliklerine ilişkin bilgiler verilmiştir.

Tablo 12. Yaş Aralığı ve Cinsiyet Değişkenine Göre İletişim Becerileri Düzeyi Puanlarının Dağılımı

<i>Cinsiyet</i>	<i>Sayı</i>	<i>%</i>
Kız	5	50
Erkek	5	50
<i>Yaş Aralığı 11-14</i>	<i>Yaş</i>	<i>%</i>
Yaş Aralığı 11-14	11	40
Yaş Aralığı 11-14	14	20
Yaş Aralığı 11-14	13	20
Yaş Aralığı 11-14	12	20

Tablo’da belirtildiği gibi araştırmaya katılanların %50’sini kız öğrenciler, %50’sini ise erkek öğrenciler oluşturmaktadır. Yaş aralığına bakıldığında 11 yaştan 4 öğrenci, 14 yaştan 2 öğrenci, 13 yaştan 2 öğrenci ve 12 yaştan yine 2 öğrenci bulunmaktadır. İletişim becerilerinin aslında yaş ilerledikçe azaldığı saptanmıştır. Kız öğrenciler ile erkek öğrencilerin cinsiyete göre iletişim becerileri aynı orandadır.

Tablo 13. Eğitim Kademesi ve Okul Türü Değişkenine Göre İletişim Becerileri Düzeyi Puanlarının Dağılımı

<i>Eğitim Kademesi</i>	<i>%</i>
5	40
6	30
7	10
8	20

Özel Okul Öğrenci Sayısı	%	Devlet Okulu Öğrenci Sayısı	%
5	50	5	50

Eğitim kademesi ve okul türüne göre iletişim alanında anlamlı bir fark bulunmuştur. Özel okula giden öğrencilerin devlet okuluna giden öğrencilere göre iletişim alanında daha etkili oldukları saptanmıştır.

Tablo 14. Okul Dışı Sosyal ve Spor Aktiviteleri Değişkenine Göre İletişim Becerileri Düzeyi Puanlarının Dağılımı

Sosyal ve Spor Aktiviteleri	%
Spor	40
Sosyal	40
Uğraşmayanlar	20

Öğrenci sayısı bakımından 4 kişinin sosyal ve dört kişinin de spor faaliyetlerine katıldıkları görülmektedir. Sosyal ve spor aktivitelerine katılmayan iki öğrencinin olduğu tespit edilmiştir.

1.6.2. Öğrenciler İle Yapılan Görüşmeler

İzmit Bilim ve Sanat Merkezine devam eden on üstün zekâlı öğrenciye ait bulgular derinlemesine mülakat ile iletişime dayalı kişisel, okul, sosyal çevre ve aileden oluşan dört ana başlık adı altında sınıflandırılmış ve yarı yapılandırılmış sorular ile önceden hazırlanan sorular, öğrenci ile yapılan mülakata göre farklılık arz edebilecek şekilde sorulmuş ve yanıtlar alınmıştır.

Rumuz Bal Arısı

Kişisel

- İyimser veya kötümser alandan hangisi size daha yakındır? Neden?

Genelde iyimser olmaya çalışmaktadır. Ancak kötümser olduğu alanlar da vardır. Geleceğe yönelik kaygıları vardır. Bazen bu durum kendisini kötümser hale getirebilmektedir. Gelecek

adına daha çok çalışmaktadır. Örneğin TEOG sınavına yönelik daha fazla ders çalışmaktadır. Bu durum kendisini kaygılandırmakta ve bazen üzmektedir.

- Sizin iyiliğiniz için bir şey yapmanız istendiğinde yapar mısınız?

Hemen yapmamaktadır. Öncelikle sorgulamaktadır.

- Sorgulamadan sonra istenileni yapar mısınız?

Eğer kendi işine yarayacak bir şey ise yapmaktadır. Aklına yatmadıysa bunu yerine getirmemektedir. Kendisine çok müdahale edilmesini istememektedir.

- Kendinizi rahatsız hissettiğiniz veya üzüldüğünüz anlarda neler yaparsınız?

Üzgün olduğunda şarkı dinleyerek mutlu olabilmektedir. Hangi şarkıların kendisini mutlu hissettireceğini iyi bilmektedir. Voleybolda beceriksiz olduğu zamanlarda kendisini çok mutsuz hissedebilmektedir. Testlerde istediği puanları alamaması kendisini çok rahatsız etmektedir. Yeteneğe dönük sınavların olması gerektiğini savunmaktadır. Uygulanan sınav yönteminin başarısız olduğu görüşünü belirtmektedir.

- Kendinizi çok zavallı ve/veya kendinize öz güvenin yüksek olduğu bir anınızı anlatınız. Neler yaşadınız?

Zavallı hale gelip üzülmeğe çözüm önerileri getirip sorunları çözmeye çalışmaktadır. Öz güveninin çok yüksek olmadığını söylemektedir. Yapamadığı işlerin farkındadır. Çok fazla özgüvenin gereksiz olduğunu hatta ukalalığa yol açabileceğini ifade etmektedir.

- Hedefleriniz nelerdir? Bu hedeflere ulaşmak için neler yapmaktasınız? Sizi bu hedefinizden engelleyen faktörler var mı, varsa nelerdir?

Sınav notlarının iyi olması sonucunda mesleki anlamda bir karara varacaktır. Hedefinin en büyük hedefini belirlemek olduğunu belirtmektedir.

- En büyük hedef derken kastedilen nedir?

Sıradan bir mesleki kazanımına yönelik değil, kariyerinin yüksek olduğu bir meslek türü veya zirvede olabileceği bir meslekten örnek göstermektedir.

- Seçilecek meslek belli midir?

Henüz değil. Bunun için daha fazla zamana ihtiyacı olduğundan bahsetmektedir.

- Kendinizle barışık bir insan mısınız? Birisinin eleştirisi sizi rahatsız eder mi? Neden?

Kendisi ile barışık bir insandır. Kişiyi göre eleştirileri dikkate almaktadır.

- Kendi duygularınızın farkında mısınız? Empati, içsel zeka, kişilerarası zeka kavramları hakkında bilginiz var mı? Duygusal anlamda kendinizi nasıl tanımlarsınız?

Kendi duygularının farkında ancak bunları kontrol edemeyebilmektedir. Acıma duyguları ön plana çıkmaktadır. Kendisini şefkatli olarak tanımlamaktadır. Empati yaptığını düşünmektedir. İçsel zekâ ve kişilerarası zekâ kavramları hakkında bilgisi bulunmamaktadır. Hoşuna gitmeyen bir durum olduğunda bunu hemen söylemektedir. İnatçı bir yapısı vardır fakat kendisini frenlemesi gerektiğini bilmektedir.

Okul

- Okulda hangi alanlarda sorumluluk almayı istersiniz?

Okulda sorumluluk almayı istememektedir. Çünkü yeterince sorumluluğunun olduğunu belirtmektedir. Okuldaki ödev, projeler ve sınavlar zaten yapması gereken görevleri arasında yer almaktadır. Okuldaki sorumluluk kendi işine yarayacak ise o sorumluluğu almaktadır.

- Başkasının işine yarayacak sorumluluklar alır mısınız?

Direkt o sorumluluğu almamakta ancak yardımcı olmaktadır. Sorumluluk kavramı kendisi için ağır bir yük gibi gelmektedir. Ya aldığı sorumluluğu tam olarak yerine getirmekte veya sorumluluğu üstlenmekten vazgeçmektedir.

- Öğretmen ve/veya arkadaşlarınıza karşı kendinizi açık bir biçimde ifade edebiliyor musunuz?

Kendini rahat bir biçimde ifade edebilmekte ancak bazen öfkeli olduğunda susmayı tercih etmektedir. Yani öfkesinin geçmesini beklemektedir.

- Sevdığınız ve sevmediğiniz arkadaşlarınıza karşı tavırlarınız nasıldır?

Sevdiği arkadaşlarına karşı sevgisi abartılacak kadar değildir. Belirli ölçülerde yaklaşım sergilemektedir. Sevmediği arkadaşlarına karşı tepkisini belli etmektedir. Aslında insanları çok fazla umursamamaktadır. Çok rahat bir insandır.

- Okulda başarılı olmak için neler yaparsınız? Bu yaptıklarınız sizce yeterli midir?

Hiçbir şey yeterli değildir. Çok daha iyisini istemektedir. İsteddiği takdirde çok başarılı olabileceğini ancak üşengeç bir yapısının olduğunu ifade etmektedir.

- Okuldaki eğitim, hedefinizi gerçekleştirmek için yeterli midir?

Doktor olmak istemekte fakat bu eğitimin yetersiz kaldığını vurgulamaktadır.

Sosyal Çevre

- Kendinizi kötü hissettiğiniz veya çok öfkeli olduğunuz günlerde neler yaparsınız? İnsanlara karşı tepkileriniz nasıldır?

Çok öfkeli olduğu zamanlarda müzik dinlemeyi tercih etmektedir. İnsanlardan uzaklaşmaktadır. Yastığı ısırmaı tercih etmektedir.

- Bu tür tepkilere sizi iten nedir?

Sevmediği bir insana karşı duyduğu öfke kendisini bu duruma itmektedir. Örneğin altı yaşında oyuncağını bozan bir kızı gördüğünde hala ona karşı bir nefret duygusu hâkimdir.

- Öfke duygusu insanlardan uzaklaşmaya ve yalnızlaşma anlamına gelmiyor mu?

Hata yapan kişi çok yakını ise affetme yolunu tercih etmekte ancak aynı hataya devam ederse arkadaşlığını bitirmektedir.

- Kaç tane arkadaşınız var?

Çok arkadaşı olduğunu ama dört tane dostunun olduğunu belirtmektedir.

- Arkadaş ve dostunuzu hangi kriterlere göre belirlemektesiniz?

Kendisinin çizgileri olduğunu eğer sadece arkadaş ise kendi çizdiği sınırı aşmasına izin vermemektedir. Dostu için aynı durum söz konusu değildir.

- Hayatınızı etkileyen kişiler kimlerdir? Neden bunlarla iletişim halindesiniz?

Tam idolü diyebileceği kimse yoktur. Kendi bildiğini yapmaktadır. Yapması gerekenler varsa yapmadığı zaman içi rahat etmemektedir.

- Yeni arkadaşlıklar edinmede zorlanır mısınız? Neden?

Gözüne kestirdiği kişiler ile arkadaşlık kurmaktadır. Bundan dolayı zorlanmamaktadır. Çok fazla arkadaşlık kurmanın gereksizliğinden bahsetmektedir.

- Günlük yaşantınızda sorunlarla karşılaştığınızda bu sorunları nasıl çözersiniz?

En yakın arkadaşları ile paylaşmayı istemektedir. Bazı problemlerin üstesinden kendisi gelebilmektedir.

- Farklı ortamlara uyum sağlamada sıkıntı yaşıyor musunuz?

Kendisine hitap etmeyen ortamlardan sıkıldığını belirtmekte, daha çok yaşına göre ortamlarda kalmayı istemektedir. Anne ve babasının onları düğünlere götürmesinden, misafirlerle oturmasını istemelerinden rahatsız olmaktadır.

Aile

- Ailenizde memnun olduğunuz veya olmadığınız alanlar hangileridir? (kendi odanızın düzeni, çabuk sinirlenmek, internette oyun oynamak, çok konuşmak vs.)

Odasının dağınık olmasından annesi hoşlanmamaktadır. Annesinin gözünün önüne bıraktığı bardakları kaldırmasını beklerken onları kaldırmaması annesin çok kızdırmaktadır. Bunu sınavda test çözmeye benzetmektedir. Örneğin seçeneğin B olduğunu düşünürken matematiksel sağlama yaptığında yine B şıkkına yönelmekte ve yanlısını görmemektedir.

- Anne veya babanızın size sorumluluk vermesi siz rahatsız eder mi? Ne tür sorumlulukları üstlenmekten hoşlanırsınız?

Onların yardıma çok ihtiyaçları olduğu zamanda yardım etmekte ve bundan gurur duymaktadır. Ailesi yardım istediğinde ve kendisi bunu yapmadığında ailesi hiç yardım etmediğini, kendisi ise yardım ettiği zamanı hatırlatmaktadır.

- Sizin ailenize karşı nasıl davranmanız ailenizi memnun eder?

Örneğin kendisi çağrıldığında ne oldu? diye sorduğunda birkaç defa kendisi yine çağrılmakta en son ailesinin yanına gittiğinde neden yanına gelmediğini sormaktadırlar. Bunun yerine buraya gelir misin diye sormalıdırlar. Yani soruyu net bir biçimde belirtmeleri gerekmektedir. Aile içinde bir iletişimsizlik vardır. Bu sorun hala devam etmektedir.

Rumuz CLSharp++

Kişisel

- İyimser veya kötümser alandan hangisi size daha yakındır?

İyimser alanı daha ağır basmaktadır. Sevmediği biri ile ilgili eline koz geçerse bunu kullanabilmektedir. Sevdiği biri kendisinden bir şey isterse ona yardımcı olabilmektedir.

- Elinize koz geçerse bu süreç nasıl işler?

Kozu ilk başta kullanmaz fakat karşıdaki kendisini kızdırmaya devam ederse bunu kullanabilmektedir.

- Kendinizi ne zaman mutlu ve ne zaman mutsuz hissedersiniz?

Tanıdığına bir iyilikte bulunduğunda kendisini mutlu hissetmektedir. Düşük not aldığı anda kendisini mutsuz hissetmektedir.

- Kendinizi çok zavallı ve/veya kendinize öz güvenin yüksek olduğu bir anınızı anlatınız. Neler yaşadınız?

Herhangi bir sınava girerken öz güveni yüksektir. Harçlığı bittiği zaman kendisini zavallı hissetmektedir. Bu güvencesinin olmadığı anlamına gelmektedir.

- Hedefleriniz nelerdir? Bu hedeflere ulaşmak için neler yapmaktasınız? Sizi bu hedefinizden engelleyen faktörler var mı, varsa nelerdir?

Amerika'da Massachusetts Teknoloji Enstitüsü'nde Yazılım Mühendisliği okuyup büyük bir oyun firması için çalışmak istemektedir. İzmit Bilim ve Sanat Merkezi'nden bilgisayar dersleri alarak hedefine ulaşma yolunda adımlar atmaktadır. Okuldaki derslerin ki bunlardan bazılarının gereksiz olduğunu düşünmekte bu hayalini gerçekleştirmede engel olduklarını söylemektedir.

- Kendinizle barışık bir insan mısınız? Birisinin eleştiri yapması sizi rahatsız eder mi? Neden?

Kendisiyle barışık bir insandır. Birisi kendisini eleştirecekse bireysel eleştirmesi gerekir. Yüz yüze eleştirileri dikkate aldığını belirtmektedir. Toplum içerisinde eleştirilmekten hoşlanmamaktadır.

- Kendi duygularınızın farkında mısınız? Empati, içsel zeka, kişilerarası zeka kavramları hakkında bilginiz var mı? Duygusal anlamda kendinizi nasıl tanımlarsınız?

Karmaşık duyguları yaşayan ve kendi çapında takılan bir insandır. Öfke haricinde duygularını kontrol edebilmektedir. Küçük olaylar biriktiğinde öfkelenmekte ve çok ciddi tepkiler göstermektedir.

Okul

- Okulda hangi alanlarda sorumluluk almayı istersiniz?

Okulda tek başına sorumluluk almayı tercih etmektedir. Grup çalışmasında bir kişinin görevi yerine getirmemesi bütün grubu etkilediği için grup içerisinde görev almaktan kaçınmaktadır.

- Grup sorumluluğu tam olarak yerine getirdiği zaman bu grupta görev almak ister misiniz?

Evet, ancak grubun bir sonraki görevde problem çıkarmaması için grup lideri olmak istemektedir.

- Bireysel sorumluluk verildiğinde bu görev tam olarak yerine getirilir mi?

Düzenli bir iş çıkartılana kadar o görev yerine getirilmektedir. Yani verilen görev bireysel olduğu zaman mükemmel bir şekilde öğretmene sunulmaktadır.

- Sevdiğiniz ve sevmediğiniz arkadaşlarınıza karşı tavırlarınız nasıldır?

Sevdiği arkadaşlarına karşı çok samimi ancak sevmediği insanlara karşı duyarsız davranmayı tercih etmektedir. Birisi kendisini çok kızdırdığında daha sert bir şekilde tepki göstermektedir. Böylelikle karşıdakinin bir daha aynı hareketi yapmayacağını düşünmektedir.

- Okuldaki eğitim, hedefinizi gerçekleştirmek için yeterli midir?

Hayatta hiç bir şeyin yeterli olmadığını belirtmektedir. Mükemmeliyetçi özelliğinden dolayı, aslında belirlenen hedeflerin asıl hedef olmadığı çünkü belirlenen hedef elde edildiğinde başka bir hedef istenmektedir. Hedefler oraya varıncaya kadardır. Sonra insanın kendisine daha büyük hedefler tespit etmesi gerekmektedir.

Sosyal Çevre

- Hayatınızı etkileyen kişiler kimlerdir? Neden bunlarla iletişim halindesiniz?

Ailesi kendi hayatını yönlendirdiği için hayatını birinci derecede etkilemektedir. Belirli bir yere kadar bu yönlendirmeden memnun kalmaktadır.

- Kendinizi insanlara karşı rahat ifade edebiliyor musunuz? Eğer karşınızdaki kişi sizi yanlış anlıyorsa bunu neye bağlıyorsunuz?

Kendisini insanlara karşı rahat ifade etmektedir. Yanlış anlaşılma söz konusu ise bunun kendisini bundan sorumlu tutmaktadır. Her zaman ilk sorunu kendisinde aramaktadır.

- Günlük yaşantınızda sorunlarla karşılaştığınızda bu sorunları nasıl çözersiniz?

Hemen tepki vermemeye çalışmaktadır. Önce bu sorunu analiz etmeye çalışmakta ve kendi içinde değerlendirmektedir.

- Ulusal ve/veya uluslararası gündemde öne çıkan sorunlar ve çözüm önerileriniz nelerdir?

Dünya gündemini yakın takip etmekte hatta cep telefonunda sürekli yabancı haberleri incelemekte ve buna yönelik çözüm önerilerini düşünmektedir. Büyük devletlerin global sorunlara yaklaşımlarının değişmesi gerekmektedir. Getirdiği çözüm önerileri ile aslında fakir ülkelerinde durumlarının iyileşebileceğini ileri sürmektedir.

- Farklı ortamlara uyum sağlamada sıkıntı yaşıyor musunuz?

Bir gün içerisinde yeni ortamlara adapte olabilmektedir.

Aile

- Ailenizdeki bireylerin size nasıl davranması sizi memnun eder?

Sadece kalbinin kırılmaması yeterlidir. Ani tepkiler vermemeleri kendisini memnun etmektedir.

- Ani tepkiler derken kastedilen nedir?

O andaki olayı hiç düşünmeden tepki vermeleri kendisini rahatsız eder. Örneğin on yaşındayken kuzeni kendisinin üç yılda yaptığı lego setini bozmuştu. Kuzenine karşı sert söylemleri olmuştu. Fakat ailesinin kendisine olan söylemleri daha sertti çünkü tam olarak bunun nedenini öğrenmeden tepki göstermişlerdi.

- Ailenizde memnun olduğunuz veya olmadığınız alanlar hangileridir? (kendi odanızın düzeni, çabuk sinirlenmek, internette oyun oynamak, çok konuşmak vs.)

Annesinin odasına müdahale etmesi kendisini rahatsız eder. Kendisine ait olduğu için kimsenin müdahalede bulunmasını istemiyor. Odaları toplayan robotlar icat edilmelidir.

- Sizin ailenize karşı nasıl davranmanız ailenizi memnun eder?

Yalan konuşmaması onları memnun etmektedir. Annesi ders çalışması babası ise daha olması gerektiğini söylemektedir. Yani anne ve babasına göre durum değişebilmektedir. Ancak sorumluluk konusunda hemfikirdirler.

Rumuz Düşünceli

Kişisel

- İyimser veya kötümser alandan hangisi size daha yakındır? Eksik olan yönünüzü geliştirmek için neler yaparsınız?

Sorunlara çözüm sürecinde iyimser tavırlar sergilemektedir. Eksik olduğu alanların üzerinde daha fazla çaba sarf ederek eksiklerini tamamlamaktadır. Fazla öz güveninin olmamasını eksiklik olarak atfetmektedir.

- Kendinizi ne zaman mutlu ve ne zaman mutsuz hissedersiniz?

Ödül aldığı anda veya kuzenlerini ziyaret etmek, kendisini mutlu hissettirmektedir. Yakınlarından birisini kaybetmenin hüznünü çok fazla yaşamakta ve bu durum hayatını olumsuz yönde etkilemektedir. Kardeşi aslında daha çok üzülmede kendisi de kardeşinin üzüntüsünü de paylaşmaktadır.

- Kendinizi çok zavallı ve/veya kendinize öz güvenin yüksek olduğu bir anınızı anlatınız. Neler yaşadınız?

Bir arkadaşı ile tartışırken öz güvenin yüksek olduğunu belirtmekte ancak bunun dışında öz güven eksikliği yaşamaktadır. İstiklal marşını okuma yarışmasında ikinci olmuştu. Sınıfında yarışmaya katılan bir kız öğrencinin kendisine ikinciliği hak etmediği ile ilgili çıkışmasından sonra kıza yönelttiği cevap: “Kendini dünya kadar büyük zannediyorsun ancak sana şunu hatırlatmak isterim ki dünya senin düşündüğün kadar büyük değildir. O halde sen de o kadar büyük değilsin!”

- Hedefleriniz nelerdir? Bu hedeflere ulaşmak için neler yapmaktasınız? Sizi bu hedefinizden engelleyen faktörler var mı, varsa nelerdir?

Üniversiteyi yurt dışında bitirmek istemektedir. Gelişmiş ülkelerin eğitim seviyesinin Türkiye’den daha ileri seviyede olduğunu belirtmektedir. Makine mühendisi olmak hedefleri arasındadır. Ailesi bu konuda zaten kendisine destek çıkmaktadır.

- Kendinizle barışık bir insan mısınız? Birisinin eleştirisi sizi rahatsız eder mi? Neden?

Sadece arkadaşlarının eleştirilerine önem vermektedir. Arkadaşları da kendisi hakkında hep iyi şeyler düşünmektedir. Kendisi hakkında kötü düşünen bir arkadaşının olduğunu düşündüğünde onu arkadaşlık listesinden silmektedir. Ailesinin eleştirilerini de aynı seviyede dikkate aldığını belirtmektedir. Olumsuz eleştirileri ciddiye almamaktadır.

- Kendi duygularınızın farkında mısınız? Empati, içsel zekâ, kişilerarası zeka kavramları hakkında bilginiz var mı? Duygusal anlamda kendinizi nasıl tanımlarsınız? Kendisini çok iyi tanıdığını ifade etmektedir. Ancak kişisel veya kişiler arası zekâ kavramları hakkında bilgisi bulunmamaktadır. Televizyonda zor durumda olan insanların haberlerini izlediğinde kendisini onların yerine koymakta ve neler yapacağı ile ilgili düşüncelerini ailesi ile paylaşmaktadır. Düşünceli bir yapısı vardır. Bunun nedeni ise çevresinde veya çevresi dışında gerçekleşen olaylara karşı kafa yormaktadır.

Okul

- Okulda hangi alanlarda sorumluluk almayı istersiniz? Okulda verilen ev ödevlerinin yerine sosyal sorumluluk projelerine dâhil olmak istemektedir. Okuldaki korolara katılmaktadır.

- Öğretmen ve/veya arkadaşlarınıza karşı kendinizi açık bir biçimde ifade edebiliyor musunuz?

Öğretmen ile yüz yüze konuştuğunda kendisini rahat bir biçimde ifade etmektedir.

- Sevdiğiniz ve sevmediğiniz arkadaşlarınıza karşı tavırlarınız nasıldır? Sevdiği bir arkadaşı kendisinin hoşlanmadığı hareketler yaptığında onunla olan iletişimi koparmaktadır.

- Okulda başarılı olmak için neler yaparsınız? Başarılı olmak için evde daha fazla çalışmaktadır. Özellikle de sınav haftasında bu durum geçerlidir.

- Okuldaki eğitim, hedefinizi gerçekleştirmek için yeterli midir? Yabancı dil olarak yeterli ancak diğer alanlarda yetersizdir.

Sosyal Çevre

- Hayatınızı etkileyen kişiler kimlerdir? Neden bunlarla iletişim halindesiniz?

Kendi okulunda aynı sınıfında yakın bir arkadaşı var. Onunla arkadaşlık kurmasının sebebi; o arkadaşının düşünce yapısını anlayan tek kişidir.

- Onun düşünce yapısını anlamanız size ne gibi bir değer katmaktadır?

Önceki yıl sınıfta o arkadaşı yoktu ve kendisi de sınıfta dışlananlar arasındaydı. Bu sene o arkadaşı sınıfa gelince ve rumuz düşünceli onun düşünce yapısını ve ruh halini iyi bildiği için onunla iletişim kurmaktadır. Aslında arkadaşı geldikten hemen sonra sınıfın kontrolünü eline geçirmiş durumdaydı.

- Kontrolü ele geçirmesi sizin açışınızdan ne gibi bir avantaj sağlamıştır?

Tüm olayları kendisine anlattığı için çok fazla sırrını bilmekte ve o arkadaşının kendisinden kopmasını istememektedir. Çünkü onun sınıf başkanı olması aslında kendisinin de sınıfta önemli bir pozisyondaymış hissi uyandırmaktadır. Böylelikle artık dışlanmadığı hissine kapılmaktadır.

Aile

- Ebeveyninin size karşı ve/veya sizin ebeveyne karşı tutumunuz nasıldır?

Onların kontrollü davranmalarından memnun çünkü arkadaşlarına göre daha doğru kararlar vermektedir. Örneğin tatile çıkıldığı zaman anne ve babası karar almakta ve kendisi de onlara güvendiği için onların aldığı karara saygı duymaktadır.

- Bu durum onları çok sevmenizden mi yoksa onların çok daha akıllıca kararlar almasından mı kaynaklanmaktadır?

Aslında iki durumda söz konusudur. Fakat onların çok daha akıllıca kararlar alması daha baskındır.

- Aile içi iletişimden hoşnut musunuz?

Hoşnutluk ön plandadır. Mesela kendisinin bir hatası olduysa ailesi önce uyarmakta daha sonra ise kızmaktadır.

- Hatanın düzeltilmesi için kızmanın doğru olduğunu düşünüyor musunuz?

Doğru olduğunu düşünmektedir. Fakat biraz düşündükten sonra farklı yollarla da sorunun kızmadan çözülebileceği fikrini öne sürmektedir. Bazen kardeşi kendisini kızdırdığında mantıklı düşünemediğini ve hata yaptığını itiraf etmektedir.

- Kardeşinizin kızdırması esnasında ona karşı hata yapmak yerine öfkenizi kontrol altına alıp farklı çözüm önerileri düşündünüz mü?

Çözüm önerilerinin denediğini fakat işe yaramadığı belirtilmektedir. Fakat çözüm önerileri değil de çözüm önerisi denendiği ortaya çıkmaktadır. Çünkü farklı yöntemlere başvurulmamıştır.

Rumuz Quark

Kişisel

- Kendinizle barışık bir insan mısınız? Birisinin eleştirisi sizi rahatsız eder mi? Neden?

Genelde kendisi ile barışık bir insandır. Ancak bazen fiziksel yönünü beğenmemektedir. Kıyafetleri beğenmediğinde bu durum günlük yaşantısına yansıyabilmektedir. Yapıcı eleştiriler kendisini olumlu yönde motive etmektedir. Çünkü böylelikle başarısız olduğu alanlarda kendisini geliştirebilmektedir.

Fiziksel yön denildiğinde kastedilen nedir?

Mesela saçlarını tararken, saçlarına tarz verememesi veya verdiği tarzın çabuk bozulması kendisini rahatsız etmektedir.

- İyimser veya kötümser alandan hangisi size daha yakındır? Eksik olan yönünüzü geliştirmek için neler yaparsınız?

Yüzde 75 kötümser ve yüzde 25 oranında iyimser özelliği bulunmaktadır. Duruma göre de değişebilmektedir.

- Kendinizi ne zaman mutlu ve zaman mutsuz hissedersiniz?

Toplum içerisinde özellikle arkadaşlar arasında küçük düşürüldüğünde kendini mutsuz hissetmektedir. Küçük düşüren kişi kendisinden daha büyükse herhangi bir tepki vermemektedir. Aynı yaşta ise veya kendisinden küçük ise aynı şekilde tepki vermektedir. Fen bilgisi dersinde ders ile ilgili öğretmenin yaptığı yanlışları hemen düzeltmeye çalışmakta ancak öğretmen bundan dolayı farklı bir zamanda bunun acısını çıkarmaktadır.

- Kendinizi çok zavallı ve/veya kendinize öz güvenin yüksek olduğu bir anınızı anlatınız. Neler yaşadınız?

Günlük hayatında okuldaki derslerde ve arkadaşları ile olan ilişkilerinde öz güveni oldukça yüksektir.

- Hedefleriniz nelerdir? Bu hedeflere ulaşmak için neler yapmaktasınız? Sizi bu hedefinizden engelleyen faktörler var mı, varsa nelerdir?

En büyük hedefi fizik alanında dünya çapında çalışmalar yapmaktır. Bu alanda uğraşları vardır. Şu an için bunu engelleyen faktörler yok ancak ileriki yaşantısında bir takım engellerin olabileceğinden bahsetmektedir. Hayal kırıklığı yaşarsa hedefinden vazgeçebileceğini belirtmektedir. Bir işyerine başvuruda kabul edilmemesi bu hayalini karartabilmektedir.

- Kendi duygularınızın farkında mısınız? Empati, içsel zeka, kişilerarası zeka kavramları hakkında bilginiz var mı? Duygusal anlamda kendinizi nasıl tanımlarsınız?

Kendi duygularının farkında olduğunu; empati ve kişilerarası zeka kavramlarından haberdar olduğunu ve bu alanlarda başarılı olduğu ileri sürmektedir. Ancak içsel zeka hakkında bilgisinin ve yeteneğinin olmadığını belirtmektedir. Bu alanın geliştirilmesine ihtiyacı vardır. Duygusal olarak kendisini karmaşık ve olaylardan çabuk etkilene birisi olarak tanımlamaktadır.

Okul

- Okulda başarılı olmak için neler yaparsınız? Bu yaptıklarınız sizce yeterli midir?

Okulda başarılıdır ve bunun için fazladan bir şey yapmamaktadır. Fakat daha başarılı olmak için daha çok çalışması gerektiğini bilmektedir. Okuldaki öğretmenler de bu yönde kendisini uyarmaktadır.

- Öğretmenler ne şekilde uyarılarda bulunmaktadır?

Sınav sonuçları açıklandığında beklentinin altında not aldığı zaman öğretmenler sözlü olarak daha fazla çalışması gerektiğini ve aslında kendi kapasitesinin daha yüksek olduğunu vurgulamaktadırlar.

- Okulda hangi alanlarda sorumluluk almayı istersiniz?

Okulda sosyal aktiviteler; Pi Günü ile ilgili sorumluluklar almayı istemektedir. Sorumluluk almayı çok sevmektedir. Okul meclisinde görevi vardır. Bu yüzden okuldaki derslere girmedeği zamanlar olmaktadır.

- Öğretmen ve/veya arkadaşlarınıza karşı kendinizi açık bir biçimde ifade edebiliyor musunuz?

Bir problemi varsa bunu hemen söylemektedir.

- Sevdiğiniz ve sevmediğiniz arkadaşlarınıza karşı tavırlarınız nasıldır?

Sevdiklerine karşı daha samimi, sevmediği insanlarla ilgilenmemektedir. Sevmediği kişi kendisini öfkeliendirirse karşılığını vermektedir.

- Okuldaki eğitim, hedefinizi gerçekleştirmek için yeterli midir?

Fizik alanında çok başarılı olmak istediğini bunun için eğitimin yetersiz kaldığını ve sınav sisteminin tamamıyla kaldırılması gerektiğini ifade etmektedir.

Sosyal Çevre

- Günlük yaşantınızda sorunlarla karşılaştığınızda bu sorunları nasıl çözersiniz?

Kimseye danışmadan sorunları kendisi halletmeye çalışmaktadır. Ancak sorun kendisini çok rahatsız ediyorsa, çözüm bulamasa dahi şiddete başvurabilmektedir. Bu şekilde kendisini rahat hissetmektedir. Örneğin sandalyeye tekme atmak gibi bir tepki verebilmektedir.

- Kimseye danışmadan sorunları tek başına çözemediğin zamanlarda ne yapmaktasınız?

Yine kimseye çözüm önerisi için başvurmadan farklı yöntemler geliştirmektedir.

- Kendinizi kötü hissettiğiniz veya çok öfkeli olduğunuz günlerde neler yaparsınız?
İnsanlara karşı tepkileriniz nasıldır?

O gün çok kötü bir şey olduysa insanlara sert tepki verebilmektedir. Problem olduğunda yalnız kalmayı tercih etmektedir.

- Hayatınızı etkileyen kişiler kimlerdir? Neden bunlarla iletişim halindesiniz?

Doğru yönlendirdiğine inandığı için ailesi ile iletişim halinde olmaktadır.

- Sosyal sorumluluk projelerine neden katılmak/katılmamak istersiniz?

İnsanları mutlu etmek kendisini de mutlu eder. O yüzden sorumluluk almak istemektedir.

Aile

- Ailenizde memnun olduğunuz veya olmadığınız alanlar hangileridir? (kendi odanızın düzeni, çabuk sinirlenmek, internette oyun oynamak, çok konuşmak vs.)

Ailesinin sınavlara çok çalışması gerektiğini, kendisinin de çok çalıştığını fakat bazen beklentilerinin altında not aldığı anda ailesinin tepki vermesinden rahatsız olmaktadır.

- Bu durum sürekli tekrar eder mi?

Genelde kendisinden en yüksek puan alınması istendiği için bu durum tekrar etmektedir.

- Anne veya babanızın size sorumluluk vermesi siz rahatsız eder mi? Ne tür sorumlulukları üstlenmekten hoşlanırsınız?

Sorumluluklar ders veya ev ile ilgili olduğu için bunları yerine getirmekten rahatsızlık duymamaktadır. Zaten bu görevler kedisine ait olduğu için bunları severek yerine getirmektedir.

- Ailenizdeki bireylerin size nasıl davranması sizi memnun eder?

Kardeşine git dediğinde gitmesi gerekiyor ancak sürekli yanında olmasından nefret etmektedir. Aslında bu konuda kardeşinin anlayışlı olması gerektiğini savunmaktadır. Kardeşi kimi zaman arkadaşlarına bile söylemediği hakaretleri kendisine söyleyebilmektedir. Bu durumun değişmesini ve anne ve babasının beklentilerini karşılamadığında daha ılımlı olmasını istemektedir.

- Sizin ailenize karşı nasıl davranmanız ailenizi memnun eder?

Her şeyi açık olarak anlatması, kendilerinden bir şeyler saklamamalarını istiyorlar. Zaten en sonunda her şeyin ortaya çıktığını belirtmektedir.

Rumuz Ressam

Kişisel

- Kendi duygularınızın farkında mısınız? Empati, kişisel-işsel zekâ, kişilerarası zeka kavramları hakkında bilginiz var mı?

Kendi duygularının farkında olduğunu düşünmekte ancak sohbet ilerledikçe duygularından sadece bir kısmını kontrol edebildiğini ifade etmiştir. Empati yeteneği gelişmiştir. Ancak işsel zekâ ve kişilerarası zekâ kavramları hakkında bilgisi yoktur. Bir süre kişisel ve kişilerarası zekâ hakkında konuşulduktan sonra geliştirilebilecek özelliklere ihtiyacının olduğunu belirtmiştir. Kişilerarası zekâ ile ilgili iletişimin yönünün desteklenmesi gerektiğini samimi bir şekilde itiraf etmiştir. Özellikle iyi bir meslek edinebilmesi için bunun gerekliliği hakkında konuşulmuştur.

- İyi bir meslek edinebilmeniz için iletişimin nasıl olması gerekmektedir?

Öncelikle kendimizi karşıdaki kişiye iyi tanıtmalıyız. Kişilerarası iletişim yetersiz olduğu zaman insan kendisini iyi ifade edemez. Bunun içinde en başta kendimizi iyi tanımalıyız. Meslek seçiminde kendimizi iyi ifade edebilirsek daha iyi bir meslek edinebiliriz.

- Kimlere karşı kendimizi iyi ifade etmemiz gerekir?

Öğretmenlere karşı kendimizi iyi ifade edebilirsek onlar da meslek seçimimizde bizlere yardımcı olacaklardır.

- İyimser veya kötümser alandan hangisi size daha yakındır?

İyimser alan kendisine daha yakındır. Hayata daha çok iyimser bir bakış açısı ile bakmaktadır.

- Kendinizi ne zaman mutlu ve ne zaman mutsuz hissedersiniz?

Uzun süreli amaç edindiği bir hedefi elde ettiğinde kendini mutlu hissetmektedir. Hiç beklemediği anlarda karşısına çıkan sorunlar kendisini mutsuz etmektedir. Bunun üstesinden gelmekte zorlanmaktadır.

- Kendinizi çok zavallı ve/veya kendinize öz güvenin yüksek olduğu bir anınızı anlatınız. Neler yaşadınız?

Hak arama noktasında öz güveni yüksektir. Gerektiğinde bu konuda başkalarından yardım talep etmektedir. Kaybettiği eşyasını bir başkası bulduğunda kendisine ait olan eşyayı almak için mücadele etmiştir.

- Hedefleriniz nelerdir? Bu hedeflere ulaşmak için neler yapmaktasınız? Sizi bu hedefinizden engelleyen faktörler var mı, varsa nelerdir?

Ordinaryüs Profesör olmak gibi bir hedefi var. Bunun için okuldaki notlarının iyi olabilmesi için çalışmaktadır.

- Kendinizle barışık bir insan mısınız? Birisinin eleştiri yapması sizi rahatsız eder mi? Neden?

Kendisi ile barışık bir insandır. Başkasının kendisini eleştirmesi rahatsızlık uyandırmaktadır. Ancak buna tepki göstermemektedir.

Okul

- Okulda hangi alanlarda sorumluluk almayı istersiniz?

Okulda sorumluluk almak istemediğini çünkü büyük bir yükü taşıyamamaktan endişe ettiğini ifade etmiştir.

- Öğretmen ve/veya arkadaşlarınıza karşı kendinizi açık bir biçimde ifade edebiliyor musunuz?

Yeni kişileri tanımakta zorluk yaşamaktadır. Hemen gidip iletişim kurmayı tercih etmemektedir. Başkalarının kendisini tanımasında sıkıntı yaşanabilmekte bunun nedeninin ise iletişim ile ilgili olduğunu söylemiştir.

- Sevdiğiniz ve sevmediğiniz arkadaşlarınıza karşı tavırlarınız nasıldır?

Sevmediği insanlara karşı tepkisiz kalmayı tercih etmekte veya uzaklaşmaktadır. Sosyal açıdan sevdiği arkadaşlarla pek vakit geçirmemektedir. Genelde yalnız kalmayı istemektedir.

- Okulda başarılı olmak için neler yaparsınız? Bu yaptıklarınız sizce yeterli midir?

Dersleri iyi dinleyerek kendisini geliştirmektedir. Annesi ile birlikte derslerine çalışmaktadır. Zaten okulda başarılı olduğunu dile getirmektedir.

Sosyal Çevre

- Kendinizi kötü hissettiğiniz veya çok öfkeli olduğunuz günlerde neler yaparsınız? İnsanlara karşı tepkileriniz nasıldır?

Çok kötü hissettiğinde yalnız kalmayı tercih etmektedir. İnsanlara karşı tepki göstermemeye çalışmaktadır. Bunun nedenini ise sakın olmanın daha fazla avantaj sağladığını düşünmektedir. Genelde sakın olduğu için çok fazla öfkeli ortamların oluşmadığı tespit edilmiştir.

- Hayatınızı etkileyen kişiler kimlerdir? Neden bunlarla iletişim halindesiniz?

Anne ve babasının kendisi üstünde daha fazla emeklerinin olduğunu bu yüzden onların fikirlerine saygı gösterdiğini belirtmektedir. Onların kendisine yardım etmeleri ve fedakarca koşuşturmaları onların düşüncelerini dikkate almayı gerekli kılmıştır. İletişimini kendisine yardım eden dolayısıyla değer veren kişilerle kurmaktadır.

- Yeni arkadaşlıklar edinmede zorlanır mısınız? Neden?

Kendisinin tanımadığı bir kişi ile iletişim haline geçmenin zorluğundan bahsetmiştir.

- Kendinizi insanlara karşı rahat ifade edebiliyor musunuz? Eğer karşınızdaki kişi sizi yanlış anlıyorsa bunu neye bağlıyorsunuz?

Bazen kendisini insanlara karşı rahat ifade etmektedir. Sözcüklerin anlamlarını karıştırdığında veya kendisini yanlış ifade ettiğinde sıkıntılar yaşamaktadır. Sorununun kendisinden kaynaklandığını sohbet ilerledikçe itiraf etmiştir.

- Sosyal sorumluluk projelerine neden katılmak/katılmamak istersiniz?

İyilik eden iyilik bulur anlayışı ile bu tür projeler katılmak istemektedir.

- Günlük yaşantınızda sorunlarla karşılaştığınızda bu sorunları nasıl çözersiniz?

Sorunun temeline inerek karşılaştığı sorunu çözmeye çalışmaktadır. Sorunları çözemediği zaman farklı yöntemler geliştirmektedir.

- Ulusal ve/veya uluslararası gündemde öne çıkan sorunlar ve çözüm önerileriniz nelerdir?

Ülkelerin birbirleri ile çatışmaları dinler arası mücadeleden kaynaklanmaktadır. İnsanların başkalarının inançlarına duymadıkları saygı savaşı da beraberinde getirmektedir. Saygının olmadığı yerde sorunların daha fazla büyümesi kaçınılmazdır.

- Farklı ortamlara uyum sağlamada sıkıntı yaşıyor musunuz?

Sakin yapısında dolayı pek sorun yaşamamaktadır. Ders sırasında gürültü varsa motivasyon sıkıntısı yaşamakta ancak çözümü için elinden bir şeyin gelmediğini ifade etmektedir.

Aile

- Anne veya babanızın size sorumluluk vermesi siz rahatsız eder mi? Ne tür sorumlulukları üstlenmekten hoşlanırsınız?

Sorumluluk verildiğinde hoşlanmadığı zamanlar olmaktadır. Pişman olmak istediğini ancak ödevler yüzünden ailesinin zorlaması ile karşılaştığını belirtmektedir. Sevdiği alanlarda sorumluluk almanın kendisini geliştireceğini söylemektedir.

- Ailenizdeki bireylerin size nasıl davranması sizi memnun eder?

Onların verdikleri görevi yerine getirmediğinde ailesi ile tartışabilmektedir. Sert değil de ılımlı şekilde ikaz etmelerinden memnun olacağını ifade etmektedir.

- Sizin ailenize karşı nasıl davranmanız ailenizi memnun eder?

Onların verdikleri sorumluluğu yerine getirmediğinde ve ikinci kez ikaz edildiğinde ailesi kızırmaktadır. Verilen görevin ikinci uyarıya ihtiyaç bırakmadan yerine getirilmesi aileyi mutlu etmektedir. Ailesine karşı ısrarcı olmaması gerekmektedir. Ancak bu şekilde anne ve babası memnun kalmaktadır.

Rumuz Sportif

Kişisel

- İyimser veya kötümser alandan hangisi size daha yakındır? Eksik olan yönünüzü geliştirmek için neler yaparsınız?

Hayata hep pozitif bakma eğilimindedir. Ancak bazen eksik bulunduğu taraflarda eleştiriler yapabilmektedir. Bu durum kötümser olmasından ziyade iyiyi bulma çabasından kaynaklanmaktadır.

- Kendinizi çok zavallı ve/veya kendinize öz güvenin yüksek olduğu bir anınızı anlatınız. Neler yaşadınız?

Okuldaki yarışmada öğretmenin kendisini seçmesini bekliyordu. Bu beklentinin karşılanması ile öz güveni yaşamıştır. Yarışmada bir bardağa un dolduruluyor. İçine pinpon topu bırakılıyor. Pinpon topuna ilk üfleyen ve topu çıkaran öğrenci yarışmayı kazanmış oluyordu. Rumuz Sportif de bu yarışmada üç sınıf içerisinde birinci olmuştu. Çok mutlu olması aslında öz güvenin devamı niteliğindeydi.

- Hedefleriniz nelerdir? Bu hedeflere ulaşmak için neler yapmaktasınız? Sizi bu hedefinizden engelleyen faktörler var mı, varsa nelerdir?

Sınavlarda başarılı olmak istemektedir. Sınavlarda başarılı olmasının ileride elde edeceği meslek için önemli adımlar olarak görmektedir. Ancak henüz meslek konusunda bir karar vermemiştir.

- Kendi duygularınızın farkında mısınız? Empati, içsel zeka, kişilerarası zeka kavramları hakkında bilginiz var mı? Duygusal anlamda kendinizi nasıl tanımlarsınız?

Yerine göre duygusal davranmaktadır. Duyguları bazen içinde yaşamak ve karşıdaki insanlara belli etmemek eğilimindedir. Sokaktaki fakir insanları gördüğünde anne veya babasına onlara yardım etmesini söylemektedir. Birisi ile dalga geçtiğinde önce gülmekte ancak daha sonra karşıdaki kişinin üzülmelerini hemen fark edebilmektedir. Kişisel ve kişilerarası zeka kavramları hakkında bilgisi yoktur ancak bazı durumlarda insanlarla olan iletişimin iyi olduğunu belirtmektedir. Hırslı bir yapısı vardır. Tembel olan insanların hayatta daha başarılı olduğunu düşünmekte çünkü tembellerin daha kısa yoldan doğru hedeflere ulaştığını ifade etmektedir.

Okul

- Okulda hangi alanlarda sorumluluk almayı istersiniz?

Liderlik yapabileceği alanlarda sorumluluk almayı istemektedir.

- Öğretmen ve/veya arkadaşlarınıza karşı kendinizi açık bir biçimde ifade edebiliyor musunuz?

Okulda danışman öğretmenin olması sayesinde kendisini rahat bir biçimde ifade edebilmektedir. Yani danışman öğretmene istediği zaman sorular yöneltebilmekte ve yaşadığı sıkıntıları söylemektedir.

- Okuldaki eğitim, hedefinizi gerçekleştirmek için yeterli midir?

Okuldaki eğitimin yeterli olduğunu düşünmektedir.

Sosyal Çevre

- Kendinizi kötü hissettiğiniz veya çok öfkeli olduğunuz günlerde neler yaparsınız?

İnsanlara karşı tepkileriniz nasıldır?

Kendisini sakinleştirmeye çalışmaktadır. Başkalarına karşı öfkesini kontrol altına almaktadır. İnsanların tepkilerini öğrendikten sonra çözüm yoluna gitmektedir.

- Hayatınızı etkileyen kişiler kimlerdir? Neden bunlarla iletişim halindesiniz?

Kendisini çok iyi tanıyan insanlarla iletişim halindedir. Onlar kendisini çok iyi tanıdığı için daha iyi yorumlayabilmektedir.

- Sosyal sorumluluk projelerine neden katılmak/katılmamak istersiniz?

Sosyal sorumluluk projelerinin sonucu iyi yönde olduğu için bu durum kendisini mutlu etmektedir. Örneğin kendi okulunda sosyal sorumluluk projesi vardı. Öğretmenin bir grup arkadaşı ile açmış olduğu standda evden getirdikleri kurabiye ve pastaları satmışlardı. Kazandıkları para fakir öğrencilere gitmişti. İnsanları sevindirmek kendisinin de sevinmesine vesile olmaktadır.

- Günlük yaşantınızda sorunlarla karşılaştığınızda bu sorunları nasıl çözersiniz?

Kendi yöntemleri ile çözmektedir. Örneğin kendisi önce bir yöntemi denemekte ve eğer bu yöntem işe yaramaz ise alternatif çözümler üretmektedir.

- Ulusal ve/veya uluslararası gündemde öne çıkan sorunlar ve çözüm önerileriniz nelerdir?

Ozon tabakasını başka bir kimyasal maddeden oluşturulabilir. Çünkü insanlar ozon tabakasına çok fazla zarar vermiş durumdadırlar. Doğada daha yaşanabilir bir ortam için güneş enerjisi veya elektrik ile çalışan araba sayısının artırılması gerekir.

- Farklı ortamlara uyum sağlamada sıkıntı yaşıyor musunuz?

Beşinci sınıfta okul değişikliği olmuştu. Ancak buna rağmen kısa sürede çok fazla arkadaş edinmiştir.

Aile

- Anne veya babanızın size sorumluluk vermesi siz rahatsız eder mi?

Rahatsız etmemektedir. Anne ve babasının bazı zamanlar kendisini evde tek bırakmasını bir tür sorumluluk olarak düşünmekte ve bunun bilincinde hareket etmektedir.

- Ailenizdeki bireylerin size nasıl davranması sizi memnun eder?

Hoş görülü davranmaları önemlidir. Kötü bir davranışında daha hoşgörülü davranabilirler. Daha dikkatli olması gerektiğini söylemeleri yeterlidir. Onların azarlaması kendisinde ters tepkiye neden olabilmektedir.

Rumuz Aranjör

Kişisel

- İyimser veya kötümser alandan hangisi size daha yakındır? Neden?

Panik olmasından dolayı kötümser alan kendisine daha yakındır. Örneğin bir şey yazıyorsa yetiştiremeyeceği düşüncesine kapılmaktadır.

- Bu durumu paylaştığın birileri var mı?

Kimse ile paylaşmadı. Ancak halinden anladıklarını belirtmektedir.

- Verilen göreve panik halde yaklaşmanız yaşantınızda ne kadar olumsuz bir etki bırakmaktadır?

Görev normal sürede yetişmesi gerekirken yetişmemektedir.

- Hedefleriniz nelerdir? Bu hedeflere ulaşmak için neler yapmaktasınız? Sizi bu hedefinizden engelleyen faktörler var mı, varsa nelerdir?

Hedefi aranjör olmaktadır. Yeni bir şarkıyı düzenlemek gerekirse onunla ilgili yorum yapmak istemektedir. Bu hedefe ulaşmak için bazen şarkı sözleri yazmakta ve bunları düzenlemektedir. Şarkı söylemeyi de çok sevmektedir. Hedefinin engelleyen anne faktörünün olduğunu ifade etmektedir. Çünkü annesi bu konuda kendisini yetersiz görmektedir.

- Aranjör olma konusunda sizi neden yetersiz görmektedir?

Çok tercih edilen bir meslek olmadığı için annesi yapamayabileceğini düşünmektedir.

Okul

- Okulda hangi alanlarda sorumluluk almayı istersiniz?

Sınıf başkanı olmayı istemektedir. Arkadaşlar arasında öne çıkmak kişinin kendisine güven duymasına neden olmaktadır.

- Okuldaki eğitim, hedefinizi gerçekleştirmek için yeterli midir, Neden?

Yeterli değildir. Aranjör olma yolunda müzik dersi çok yetersiz kalmaktadır.

- Okulda nasıl bir eğitim görmek istemektesiniz?

Müzik alanında mesleki seçim yapacağından dolayı bu dersin hafta da en az üç ders saati olması gerekmektedir.

Sosyal Çevre

- Hayatınızı etkileyen kişiler kimlerdir? Neden bunlarla iletişim halindesiniz?

Sınıfında en yakın olduğu iki arkadaşı vardır. Bunlar ile iletişim kurmaktadır çünkü onları kendisine daha yakın hissetmektedir. O arkadaşlarından bir tanesi bile gelmediği zaman kendisini yarım kişi olarak hissetmektedir. İki yakın arkadaşı gelmediğinde ise sanki okuldan dışlanmış hissi kendisinde uyanmaktadır.

- Günlük yaşantınızda sorunlarla karşılaştığınızda bu sorunları nasıl çözersiniz?

Örneğin kardeşi kendisini kızdırdığı zaman yastığı duvara fırlatmakta veya rumuz aranjör kendi kendine kızmaktadır. Fakat o problemi kendi içerisinde yaşadığında daha büyük sıkıntılara girmektedir.

- Bu sorunları çözmek için farklı yöntemleri denediniz mi, Neden?

Ağlamayı denemiştir. Bu bir çözüm olmamıştır. Ancak kendisinin rahatlamasına sebep olmaktadır.

Aile

- Ailenizde memnun olduğunuz veya olmadığınız alanlar hangileridir? (kendi odanızın düzeni, çabuk sinirlenmek, internette oyun oynamak, çok konuşmak vs.)

Babasının sofrada bile akıllı telefon ile oynamasından rahatsız olmaktadır.

- Bu rahatsızlığın asıl nedeni nedir?

Yemekte ailesi ile muhabbet etmek istemektedir. Fakat yeni teknolojinin kendi ailesi ile sağlıklı iletişim kurmasını engellediğini düşünmektedir.

- Teknolojinin aile içerisinde başka ne gibi dezavantajları olduğuna inanmaktasınız?

Kardeşi ile oyunlar oynamak istemektedir. Fakat kardeşi tablet oynamak istediğinden kendisi ile oynamamaktadır. Bu durum sıcak aile ilişkilerini olumsuz etkilemektedir.

- Sizin ailenize karşı nasıl davranmanız ailenizi memnun eder?

Ailesinin kendisi ile daha fazla vakit geçirmesi kendisini memnun etmektedir. Fakat hayatlarına giren dijital ortam bu duruma engel teşkil etmektedir.

Rumuz Güneş

Kişisel

- İyimser veya kötümser alandan hangisi size daha yakındır? Neden?

İyimser olduğunu belirtmektedir. Her şeye iyi tarafından bakmanın kendisini daha mutlu edeceğini düşünmektedir. Ancak kötü düşünmenin kendisini psikolojik sıkıntıya düşürdüğünü söylemektedir.

- Olaylara eleştirel bakış açısı getirdiğin zamanlar var mı, varsa nelerdir?

Bireysel anlamda yaptığı yanlışları eleştirmektedir. Bunu, yanlışını düzeltmesi adına olumlu bir duruma dönüştürebileceğine inanmaktadır. Aslında bu düşünce tarzının kötümser bir düşünce oluşturmadığını kendi yaşantısında gözlemlemektedir.

- Kendinizle barışık bir insan mısınız? Birisinin eleştiri yapması sizi rahatsız eder mi? Neden?

Aslında barışık bir yönünün olduğunu belirtmekte ve yapılan eleştirinin kırıncı olmasından rahatsızlık duymaktadır. Fakat yapıcı eleştiri sayesinde insanların kendilerini geliştirmeleri söz konusudur.

Okul

- Okulda başarılı olmak için neler yaparsınız?

Dersi iyi dinlemektedir. Öğretmenler söylemese bile notlar almaktadır. Onlara iyi görünmek için verilen ödevleri süslemektedir. Bunların okul başarısı için yeterli olduğunu ifade etmektedir.

- Okuldaki eğitim, hedefinizi gerçekleştirmek için yeterli midir?

Okuldaki eğitim yeterli değildir. Ellerini kurulumak için peçetenin olmaması, fiziki ortam yetersizlikleri okulun eksikleridir. Okul alanı küçük ve yaklaşık dokuz yüz kişinin okulda bulunması yüzünden okulun olanaklarından çok az faydalanmaktadır. Ortaokulun yanında lisenin olması da aynı zamanda derslere gerekli önemi verme konusuna problem teşkil etmektedir.

- Ne gibi problemler söz konusudur?

Her ders sırasında dışarıda liseden bir sınıfın beden eğitimi dersini görmek mümkündür. Bu dersin ve bu ders dışında öğrencilerin okul bahçesinde sürekli gürültü yapmaları dersi iyi anlamalarına sebep olmaktadır.

Sosyal Çevre

- Hayatınızı etkileyen kişiler kimlerdir? Neden bunlarla iletişim halindesiniz?

Bunun sayısı fazladır. Ailesi, arkadaşları ve öğretmenlerinden birçok kişi ile iletişim halindedir. Onların olumlu olabilecek bazı davranışlarını örnek almaktadır.

- Bu sayı gün geçtikçe artmakta mı yoksa azalmakta mıdır, neden?

Bu sayı artmaktadır çünkü yeni kişiler ile tanışmaktadır. Tanıştığı kişilere karşı pozitif bir enerji verdiği için karşılıklı bir güven etkileşimi yaşanmaktadır.

- Günlük yaşantınızda sorunlarla karşılaştığınızda bu sorunları nasıl çözersiniz?

Sorunu yaşadktan sonra, ilk başta sorundan uzaklaşmakta ve sakin bir halde sorunu çözmeye çalışmaktadır. Çözemediği zaman bu sorunu ailesi ile paylaşmaktadır.

- Ulusal ve/veya uluslararası gündemde öne çıkan sorunlar ve çözüm önerileriniz nelerdir?

Kadına şiddet haberlerini duyduğu zaman bunun çözümü için fikirler öne sürmektedir. Kadınlara daha fazla olanak sağlayarak erkeklere ağır cezalar verilebilir.

- Peki, bu sorunu daha da arttırmaz mı?

En azından bu sorun en aza indirgenebilir. Kadınlar bu konuda daha fazla eğitilmeli ve bilinçlendirilmelidir.

- Bunun dışında farklı sorunlara çözüm önerileriniz var mı?

Çevresel kirliliğe karşı daha fazla fidanlar dikilmelidir. Bu fidanlara zarar verilmemesi için daha fazla polisler görevler verilmelidir. Böylelikle işsizlik sayısı da azalacaktır. Yani daha fazla görev ve daha fazla iş imkânı sağlanmalıdır.

Aile

- Ailenizde memnun olduğunuz veya olmadığınız alanlar hangileridir? (kendi odanızın düzeni, çabuk sinirlenmek, internette oyun oynamak, çok konuşmak vs.)

Ailemin benim tutarlı isteklerime karşılık vermeleri kendisini memnun etmektedir. Ebeveynin sürekli kendilerini haklı görmelerinden dolayı da bazen problemler yaşamakta ve bu durumdan rahatsız olmaktadır.

- Aile içi ne tür sorumlulukları üstlenmekten hoşlanırsınız?

Kardeşine karşı bir abla olarak göz kulak ol denmesinden hoşnuttur. Bunun sebebi kardeşi dokuz yaşında olduğu için ona karşı bir büyük olarak davranmaktadır. Yani sorumluluk duygusu arttıkça kendisini bir yetişkin gibi hissetmektedir.

- Kendi hedeflerini gerçekleştirirmede ailenin rolü nedir?

Sınavlara hazırlanmasında yardım etmektedir. Meslek seçimi konusunda rahat davranabilmektedir. Bu meslek içinde kendisine destek çıkmaktadırlar.

- Bu meslek türü nedir?

Çocuk doktoru olmak istemektedir. Çocuklarla ilgilenmekte ve çocuklar da kendisini sevmektedir.

Rumuz Modacı

Kişisel

- İyimser veya kötümser alandan hangisi size daha yakındır? Neden?

İyimser taraf kendisine daha yakındır. Sorumluluk ile ilgili önce bir telaş söz konusu olmaktadır. Ancak bunu iyi kontrol edip sonucunu iyi getirmektedir. Bu durum kendisine bir bakış açısı kendisine kazandırmaktadır.

- Duygularınızı ne ölçüde kontrol edebilmektesiniz?

Örneğin öfke halindeyken çikolata veya dondurma yemek gibi sevdiği şeyleri aklına getirdiği zaman pozitif düşündüğü için kendisini kontrol edebilmektedir.

- Bu durum sorunu çözmenizde ne kadar faydası olmaktadır?

Sinirlendiği zaman olaylar daha fazla büyüyecektir. Ancak sakinleştiği zaman sorunların çözülebildiğini belirtmektedir.

- Kendinizi kontrol etmeniz sizde nasıl bir duygu uyandırmaktadır?

Kendisini daha mutlu hissetmektedir. Öfkelendikçe öfke nasıl büyüyorsa, mutlulukta insan kendisini mutlu hissettikçe büyümektedir.

- Kendinizi ne zaman mutlu ve ne zaman mutsuz hissedersiniz?

Sınavlarda doksan puanın altında almadığı zaman ve doğum günlerinde mutlu olmaktadır. Aslında küçük dahi olsa her şeyden mutlu olabilmektedir. Doksan puanın altında aldığı zaman mutsuz olmaktadır. Babasından bir şey istediği zaman ve babası istediği şeyi yapmadığında mutsuz olmaktadır. Bu yüzden tepki gösterebilmektedir.

- Hangi durumlarda ani tepki göstermektesiniz?

Yine sınavla ilgili ani tepkiler göstermektedir. Koridorda öğretmene bakmaya gittiği zaman öğretmenin göstermiş olduğu tepkiye benzer şekilde tepki göstermektedir. Sonuçta herkes tepki göstermektedir.

- Herkes derken bütün öğrenciler mi kastediliyor?

Önce bütün öğrencilerin kendisi gibi ani tepkiler gösterdiğini fakat biraz düşündükten sonra sadece en samimi arkadaşının kendisi gibi olduğunu fark etmiştir.

Okul

- Okulda hangi alanlarda sorumluluk almayı istersiniz, Neden?

Sınıf ve beden eğitimi dersinde başkan olmayı istemektedir. Bunun sebebi ise öğrencileri kontrol etmeyi sevmektedir. Elinde olursa okulu yönetmeyi tercih etmektedir.

- Yönetici olmanın ne gibi avantajları vardır?

Bağımsızlık hissi uyandırmaktadır. Emir almaktan ziyade emir vermektedir.

- Okulda sevdiğiniz ve sevmediğiniz arkadaşlarınıza karşı tavırlarınız nasıldır?

Sevmediği arkadaşlarına karşı soğuk ve ilgisiz davranmaktadır. Sevdiği arkadaşlara yakın cana yakın tavırlar sergilemektedir.

- Sevdiğiniz arkadaşlara kırdığınız zaman ne yapmaktasınız?

Arkadaşı söz verdiğinde kendisi ile değil de başka birisi ile bir yere gittiği zaman gidip kendisine sorunu söylemekte ve sorunu çözmektedir.

Sosyal Çevre

- Hayatınızı etkileyen kişiler kimlerdir? Neden bunlarla iletişim halindesiniz?

Ailesi ve yakın iki arkadaşı ile iletişim kurmaktadır. Anne ve babası her konuda kendisini desteklediğini söylemesi kendisinin onlara karşı daha samimi davranmasına yol açmaktadır. Abisi bilmediği konuları kendisine öğretmektedir. Böylelikle kendisinin ufku genişlemektedir. İki yakın arkadaşı da benzer şekilde kendisinin farklı bakış açıları üretmesine neden olmakta ve kendisine her konuda destek çıkmaktadırlar. Yanlış olduğu zaman iletişim halinde olduğu yakın kişiler bu hatasını düzeltmektedirler.

- Farklı ortamlara uyum sağlamada sıkıntı yaşıyor musunuz?

Yeni bir ortama girdiği anda insanlarla çabuk kaynaşmaktadır. Özellikle annesi bu durumdan gayet memnundur.

- Ulusal ve/veya uluslararası gündemde öne çıkan sorunlar ve çözüm önerileriniz nelerdir?

Kötü haberleri hiç takip etmemektedir. Ancak bunlardan da haberi olduğu zaman çözüm önerilerini düşünmekte ve hatta buna yönelik projeler üretmektedir. Fakat karşılık bulamayınca bu projelerden vazgeçmektedir.

- Projelerini destekleyen birileri çıkarsa bunları hayata geçirmek için neler yaparsınız?

Dünya gündeminde ortaya çıkan çevresel kirliliği önlemek için sebepler ortaya çıkmadan önce o sebepleri engelleyici faktörler üzerinde kafa yormak gerekmektedir. Bunun için de insanları bilinçlendirmeye yönelik eğitim kalitesini arttırmakta fayda vardır.

Aile

- Ailenizde memnun olduğunuz veya olmadığınız alanlar hangileridir? (kendi odanızın düzeni, çabuk sinirlenmek, internette oyun oynamak, çok konuşmak vs.)

Babası kendisine fazlasıyla ilgi göstermektedir. Annesi babası kadar ilgi göstermemektedir. Ancak bu durumdan memnundur. Çünkü annesi daha disiplinli olduğu için fazla baskı rumuz modacıyı rahatsız etmektedir. Bu yüzden babasının kendisi ile daha fazla alakadar olmasını iyi olarak değerlendirmektedir.

- Anne veya babanızın size sorumluluk vermesi siz rahatsız eder mi? Ne tür sorumlulukları üstlenmekten hoşlanırsınız?

Fazla sorumluluk almayı istememektedir. Fakat önemli birkaç sorumluluğu üstlenmeyi tercih etmektedir. Örneğin ağabeyine karşı sorumluluk alabilir.

- Ailenizdeki bireylerin size nasıl davranması sizi memnun eder?

Ağabeyinin rumuz modacıyı kendi odasından kovmasından rahatsızlık duymaktadır. Onun daha anlayışlı ve olgun hareketlerde bulunmasından memnunluk duyacağını belirtmektedir.

- Sizin ailenize karşı nasıl davranmanız ailenizi memnun eder?

Okul notlarının iyi olmasından ailesi hoşnut durumdadır. Ders çalışıp çok iyi notlar alması ailesi tarafından belirgin bir biçimde iyi karşılanmaktadır. Ağabeyi ile çoğu zaman kavga ettikleri için bunların en aza indirgenmesinden memnun kalmaktadırlar. Anne ve babası kavga sonrası her ikisini dinlemekte ancak daha sonra ikisine de kızmaktadırlar.

Rumuz Tasarımcı

Kişisel

- İyimser veya kötümser alandan hangisi size daha yakındır? Neden?

Kötümser alan kendisine daha yakındır. Çünkü olayların önce kötü tarafından bakmaktadır.

- Sizi öncelikle kötü tarafa sevk eden nedir?

İşlerin öncelikle yetismeyeceğini veya olmayacağını düşünmektedir. Yapacağı görevle ilgili kaygılar söz konusudur.

- Hedefleriniz nelerdir? Bu hedeflere ulaşmak için neler yapmaktasınız?

Tasarımcı olmayı istemektedir. Aklında dokunmatik ev projesi var ve bunu hayata geçirmek istemektedir. Bunun için projeler çizmektedir. Ayrıntıları üzerinde çalışmaları devam etmektedir.

- Bu proje kapsamında kimlerden destek almaktasınız?

Anne ve babası bu konuda kendisini desteklemektedir. Aile içinde motivasyonunu artırıcı teşvik edici konuşmalar yapılmaktadır.

- Duygusal anlamda kendinizi nasıl tanımlarsınız?

Alıngan bir yapısı vardır. Sinirlendiği zaman ağlamaktadır. Böylelikle sakinleşmektedir.

Okul

- Okulda hangi alanlarda sorumluluk almayı istersiniz?

Pano ile ilgili görev almaktadır. Çünkü tasarım yapmayı sevmektedir. Zaten bu yüzden tasarımcı olmayı tercih etmektedir. Dekoratif işlerle uğraşmaktan zevk almaktadır.

- Öğretmen ve/veya arkadaşlarınıza karşı kendinizi açık bir biçimde ifade edebiliyor musunuz?

Açık bir biçimde ifade etmektedir. Fakat sınıf öğretmeni kendisini dinlememektedir. Bu yüzden hakkını savunma konusunda sıkıntı yaşamaktadır. Yani öğretmeni bu konuda duyarsız davranmaktadır.

- Ailenizin konu ile ilgili haber var mı?

Evet. Hatta sınıf değiştirmeyi düşündüklerini ancak ikinci dönemin bitmesine az bir süre kaldığı için şimdilik bu şekilde devam edileceği belirtilmektedir. Kendisini asıl rahatsız eden durumun öğretmenin duygularının ne olduğunu bilmemesi ve bilmeye çalışmamasıdır.

- Sevdiğiniz ve/veya sevmediğiniz arkadaşlarınıza karşı tavırlarınız nasıldır?

Sevdiği arkadaşlara karşı samimi tavırlar içerisine girmektedir. Sevmediği arkadaşlarına karşı sadece selam vermekte ve belli bir mesafede yaklaşmaktadır. Özel olabileceği hiçbir şeyi onlarla paylaşmamaktadır. Bunun sebebi kendisini kıskanmalarıdır. Sürekli rumuz tasarımcının önüne geçmeye çalışmakta ve kendisini kötülemektedirler.

- Okuldaki eğitim, hedefinizi gerçekleştirmek için yeterli midir?

Okulda her hafta ders programı değiştiği için bir düzensizlik söz konusudur. Hedefini gerçekleştirmeye yönelik bir ortam yoktur. Duygularının farkında olabilecek öğretmen de şu an için olmadığından okuldaki eğitim yetersiz kalmaktadır.

Sosyal Çevre

- Kimlerle etkileşim halindesiniz?

Öncelikle ailesi ve akrabaları ve daha sonra okuldaki arkadaşları ve öğretmenleri ile etkileşim halindedir.

- Fakat öğretmenlerin iletişim konusunda yetersiz olduklarını bildiğiniz halde neden bunlarla iletişim halindesiniz?

Öğretmenleri ile mecbur kaldığı için iletişim kurmaktadır. Yani kişisel değil de dersle ilgili konularda istemediği halde iletişim kurmaktadır.

- Kendinizi insanlara karşı rahat ifade edebiliyor musunuz? Eğer karşınızdaki kişi sizi yanlış anlıyorsa bunu neye bağlıyorsunuz?

Evet, rahat ifade edebilmektedir. Ama kendisi dikkate alınmadığı veya dinlenilmediği zamanlarda yanlış anlaşılmaktadır.

- Ulusal ve/veya uluslararası gündemde öne çıkan sorunlar ve çözüm önerileriniz nelerdir?

Türkiye'deki okulların mimarisini değiştirmek istemektedir. Örneğin okullarda akıllı sınıflar şeklinde tasarımlar düşünmektedir.

Aile

- Ailenizde memnun olduğunuz veya olmadığınız alanlar hangileridir? (kendi odanızın düzeni, çabuk sinirlenmek, internette oyun oynamak, çok konuşmak vs.)

Ailesinin kendisini duygularını dinlemesinden memnun kalmaktadır. Yaşadığı problemlerin çözümünde ailesi destek çıkmaktadır. Annesinin küçük kardeşini çoğu zaman rumuz tasarımcının yanında bırakması kendisini rahatsız etmektedir. Yani küçük kardeşi ile daha çok anne ve babasının ilgilenmeleri gerektiğine inanmaktadır.

- Anne veya babanızın size sorumluluk vermesi siz rahatsız eder mi? Ne tür sorumlulukları üstlenmekten hoşlanırsınız?

Ailenin sorumluluk vermesinden memnun kalmaktadır. Her şeyi ailesinden beklememekte ve onlara yardım etmekten mutlu olmaktadır. Ev ihtiyaçlarını annesi dışarı çıkamadığı zaman babaannesi ile beraber almaktadır.

1.7.SONUÇ

Bu araştırmada üstün zekalı çocukların etkili iletişim süreçleri perspektifi ile dört kategoride; kişisel, okul, aile ve sosyal çevrelerine yönelik bilgiler edinmek için onlarla empati kurularak daha derinlikli sorular türetilip algı, biliş, duygu dünyası, istek, beklenti, düşünce ve becerilerine yönelik cevaplar alınmıştır. Alınan cevaplar sayesinde söz konusu dört kategoriye ilişkin bulgular tespit edilmeye çalışılmıştır. Araştırmada elde edilen bulgulara göre *kişisel* bulgularda; öğrencilerin mükemmeliyetçi özelliklerinden dolayı kendilerine bir sorumluluk verilmek istendiğinde önce sorgulama yaptıkları ve o görevin üstesinden gelecekleri kanısına vardıldıktan sonra bireysel olarak verilen sorumluluğun içinde yer almayı tercih ettikleri saptanmıştır. Yaşadıkları sıkıntıları bireysel olarak çözmeye çalıştıkları zaman müzik dinlemekte veya sosyal bir aktivitede bulunmayı istemektedirler. Bazı öğrenciler daha çok kendileri problemin üstesinden gelmeye çalışmakta aksi halde ailelerine danışmaktadırlar. Bütün öğrencilerde eğitim alanında görülen ortak özellik okullarındaki sınav kaygılarından dolayı sürekli bir endişe hissi yaşamalarıdır. Bu endişe hissi yine mükemmeliyetçi olduklarından her zaman en iyi puanı alma kaygısı ile canlılık kazanmaktadır. Hedeflerini gerçekleştirmeye yönelik öz güvenlerinin yüksek olduğunu fakat eğitim olanaklarının yetersiz olmasının bunlar için engel teşkil ettiğini vurgulamaktadırlar. Kişisel hedeflerinin çoğunlukla zirvede olabilecek meslekler olduğu tespit edilmiştir. Kendi duygularının farkında oldukları ancak bunların kontrol edilmesinde genelde yardıma ihtiyaçları oldukları görülmektedir.

Okul kategorisindeki görüşmelerde; Okuldaki olanakların kendileri için yetersiz kaldığı öğrenciler tarafından belirtilmektedir. Aldıkları yüksek notlar ile mutlu oldukları ve düşük notlar ile mutsuz oldukları ifade edilmektedir. Mutluluklarının sadece puanlara göre endekslenmesi eğitim adına tartışılması gereken bir noktadır. Hedeflerine ulaşma yolunda Bilim ve Sanat Merkezlerini kendilerine daha yakın görmektedirler. Bu durum hedeflerine ulaşmada kendi okullarının yetersiz kalmasından ve Bilim ve Sanat Merkezindeki arkadaşları ile *iyi iletişim* kurabilmelerinden kaynaklanmaktadır. Okullarındaki öğretmenlerin kendi duyarlılıklarına karşı duyarsız davranmalarından dolayı rahatsız olmaktadır. Sınıfta problemlerini paylaşmak istediklerinde özellikle sınıf öğretmenlerinin kendilerini bazen çok fazla dikkate almamalarından dolayı sıkıntı yaşamaktadırlar.

Sosyal çevre kategorisindeki görüşmelerde; üstün zekâlı çocukların ülke ve dünya gündeminde ortaya çıkan sorunlara karşı *duyarlı* davranmaları ve bunun için de çözüm ürettikleri tespit edilmiştir. Hatta şimdiden bu öğrencilerin dünya ve ülke gündeminde ortaya çıkan sorunlara karşı proje geliştirdikleri ifade edilmektedir. İnsanlar ile olan iletişimlerinde

özellikle öfkelenedikleri zaman aslında bunların bir mentör tarafından kontrol edilmesi gerektiği tespit edilmiştir. Çünkü öğrenciler bazen sosyal çevrede iletişim halinde oldukları insanlara karşı aşırı tepki gösterdiklerini söylemektedirler. Arkadaş seçimlerinde görece olarak daha titiz davrandıkları belirlenmiştir. Aslında istedikleri zaman istedikleri kişiler ile rahat arkadaşlık kurabilmeleri bu öğrencilerin sosyal çevre iletişiminde güçlü yanlarının olduğunu göstermektedir.

Aile kategorisindeki görüşmelerde; ebeveynlerinin üstün zekâlı bir çocuğa sahip olmanın da beraberinde daha fazla sorumluluk getirdiği ve bu konuda bilinçlendirilmeleri gerektiği saptanmıştır. Bu çocukların daha duyarlı olmalarından dolayı aile içi iletişimin daha da önemli olduğu ortaya çıkmaktadır. Örneğin ailelerinin ani tepki vermeleri veya bu çocuklara soru yöneltildiğinde soruların anlaşılabilir olması gerektiği aile içi iletişimde ele alınması gereken bir konudur. Yapılan görüşmelerde sevdikleri ve ilgi duydukları alana yönelik ailelerinden destek bekledikleri ortaya çıkmıştır.

Araştırmadan elde edilen bu bulgular; kişisel, okul, aile ve sosyal çevre faktörlerinin *üstün zekâlı çocukların iletişiminde* anlamlı bir ilişki taşıdıklarını ve onlar için ülkemizde şu an uygulanmakta olan en kapsamlı ve özgün eğitim modelinin Bilim ve Sanat Merkezi olduğunu göstermektedir. Alan yazın incelendiğinde araştırma bulgusunu doğrudan ve dolaylı olarak destekleyen birçok araştırma görülmüş ve öğrencilerin duygusal zekâlarını kullanmaları için bir mentöre ihtiyaçları olduğu anlaşılmıştır. Bunun için de Bilim ve Sanat Merkezleri ideal kurumlar olarak görülmektedir. Ancak bu ideal kurumların eğitim niteliği açısından geliştirilmesi gerektiği de aşikârdır. Bilim ve Sanat Merkezlerinde öğrencilerdeki duygusal zekânın geliştirilmesine yönelik çalışmaların yapılması gerektiği bu çalışma ile tespit edilmiştir.

Akademik zekâ olan IQ'nun eğitimde sürdürülebilirlik açısından yetersiz kaldığı yapılan derinlemesine görüşmeler ile daha iyi saptanmıştır. Çünkü öğrencilerin üstün olan alanlarının sadece kendileri tarafından geliştirilmesinin çok zor olduğu bunun içinde hem okuldan, hem aileden ve hem de sosyal çevreden destek almaları gerektiği ortaya çıkarılmıştır. Hedeflerini gerçekleştirmelerine yönelik okuldaki öğretmenlerin ve ailelerinin ilgisiz kalması bu çocukların hedeflerinden vazgeçmelerine yol açmaktadır. Üstün zekâlı öğrencilerin derinlemesine mülakat sonucunda akademik zekâ olan IQ'nun duygusal zekâ EQ ile desteklenmesi gerektiği ve bunu gerçekleştirebilecek en ideal kurumların Bilim ve Sanat Merkezleri olduğu görülmektedir.

Üstün zekâ alanında eğitim veren öğretmenlerin öğrencilerle olan iletişimi duygusal zekâ alanından geçmektedir. Çünkü artık günümüzde IQ'nun tek başına yeterli olamayacağının anlaşılması (Goleman, Daniel, 2014, s.14; Eyre, Deborah, 2010, s.76; Stoeger, Heidrun; 2010, s.160) farklı özelliklerin gerekliliğini ortaya çıkarmıştır. Bunun için yaratıcılık ve motivasyon gibi özelliklerden bahsedilse de zaten Renzulli'nin üçlü halka kuramından ikisi bunlardan oluşmaktadır. Yani üstün zekâlı bir kişiden bahsedilebilmesi için özel yetenek alanında üstünlük, yaratıcılık ve motivasyonun olması gerekmektedir. Demek ki bunların yanı sıra farklı bir özellik daha aranmalıdır. Buna göre üstün zekâlıların eğitiminde kaçırılan nokta duygusal zekâdır. Goleman, ABD'de bazı okullarda duygusal zekâ dersleri sayesinde öğrencilerde psikolojik ve sosyolojik gelişmeler olduğunu bildirmektedir (Goleman, Daniel, 2014, ss. 391-396). Böyle bir dersin üstün zekâlı öğrencilere verilmesi onların da başarılı olması bakımından kaçınılmazdır. Özellikle de sahip oldukları başarıların sürdürülebilmesi için duygusal zekâ okuryazarlığı dersinin Türkiye'deki bütün Bilim ve Sanat Merkezleri'nde okutulması gerekmektedir. Ülkemizdeki üstün zekâlı bireylerin pek tanınmamış olması, onların eğitim açısından belirli bir seviyeye kadar getirilip sonrasında takip edilmemesi böyle bir çalışmayı gerekli kılmaktadır. Örneğin Bilim ve Sanat Merkezlerindeki özel eğitim, ilkokuldan itibaren lise son sınıfa kadar verilmekte üniversiteye giden bu öğrencilerin neler yaptıkları veya ne gibi bir başarı elde ettikleri araştırılmamaktadır. Yani *sürdürülebilirlik* lisans eğitim düzeyi ve sonrasında söz konusu olmamaktadır.

Duygusal zekâ alanındaki çalışmalar Bilim ve Sanat Merkezlerinde görev yapan öğretmenler tarafından uygulanmalıdır. Çünkü bu öğrencileri en iyi tanıyan yine bu kurumda görev yapan öğretmenlerdir. Bu sayede öğrencilerin kişisel, okul, aile ve sosyal çevrede yaşadıkları iletişim sorunlarını Bilim ve Sanat Merkezi öğretmenleri tespit edecek ve gerektiğinde veliler ile görüşmeler yaparak ortaya çıkan sıkıntıları gidermeye çalışacaklardır. Ancak alanda uzman akademisyenlerle temas kurulup Bilim ve Sanat Merkezi ve üniversitelerle bu konu hakkında bir protokol imzalanmalıdır. Böylelikle uzman görüşünden faydalanan öğretmenler duygusal zekâ ile ilgili bilgi edinecek ve bunları öğrencilerine nasıl aktaracaklarını öğrenmiş olacaklardır. Hizmet içi eğitim faaliyetleri ve seminerler ile bilgiler ayrıca güncellenmelidir.

Üstün zekâlı çocuklar farklı alanlarda da ve tam zamanlı eğitim görmelidir. Bilim ve Sanat Merkezinde eğitim gören bir öğrenci destek eğitim programından proje alanına yükseldikçe dersler azaltılmamalı aksine çocuğun çok yönlü düşünebilme ve başarılı olabilmesi için interdisipliner çalışmalara yer verilmelidir. Üst düzey düşünme becerileri adı

altında eleştirel, yaratıcı, bilimsel, analitik ve yansıtıcı düşünme becerileri kazandırılmalıdır. Çok yönlü alanlar ile bir üst kültürün oluşturulması esastır. Bunun için de üstün zekâlı çocukların belirtilen farklı alanlarda iletişime dayalı çok yönlü bir eğitimden geçmeleri gerekmektedir. Üstün yetenek ve üstün zekâ kavramlarının farklı olduğu bilinmeli; böylelikle üstün zekâlı çocuklara iletişimin alt dinamiklerinden olan *duygusal zekânın* geliştirilmesine yönelik çalışmalar yapılmalıdır. Sonuç olarak iletişim becerilerine dayalı bir başarıdan söz edilebilmesi için bu çocukların *üstünler eğitimi* adı altında hem *üstün yetenek* alanında spor ve sanatsal faaliyetler ile hem de *üstün zekâ* alanında genel zihinsel disiplinler ile donatılmış olmaları gerekmektedir.

EKLER

DERİNLEMESİNE GÖRÜŞME SORULARI

KİŞİSEL

- İyimser veya kötümser alandan hangisi size daha yakındır? Eksik olan yönünüzü geliştirmek için neler yaparsınız?
- Kendinizi ne zaman mutlu ve ne zaman mutsuz hissedersiniz?
- Kendinizi çok zavallı ve/veya kendinize öz güvenin yüksek olduğu bir anınızı anlatınız. Neler yaşadınız?
- Hedefleriniz nelerdir? Bu hedeflere ulaşmak için neler yapmaktasınız? Sizi bu hedefinizden engelleyen faktörler var mı, varsa nelerdir?
- Kendinizle barışık bir insan mısınız? Birisinin eleştiri yapması sizi rahatsız eder mi? Neden?
- Kendi duygularınızın farkında mısınız? Empati, içsel zeka, kişilerarası zeka kavramları hakkında bilginiz var mı? Duygusal anlamda kendinizi nasıl tanımlarsınız?

OKUL

- Okulda hangi alanlarda sorumluluk almayı istersiniz?
- Öğretmen ve/veya arkadaşlarınıza karşı kendinizi açık bir biçimde ifade edebiliyor musunuz?
- Sevdiğiniz ve sevmediğiniz arkadaşlarınıza karşı tavırlarınız nasıldır?
- Okulda başarılı olmak için neler yaparsınız? Bu yaptıklarınız sizce yeterli midir?
- Okuldaki eğitim, hedefinizi gerçekleştirmek için yeterli midir?

SOSYAL ÇEVRE

- Kendinizi kötü hissettiğiniz veya çok öfkeli olduğunuz günlerde neler yaparsınız?
- İnsanlara karşı tepkileriniz nasıldır?
- Hayatınızı etkileyen kişiler kimlerdir? Neden bunlarla iletişim halindesiniz?

- Yeni arkadaşlıklar edinmede zorlanır mısınız? Neden?
- Kendinizi insanlara karşı rahat ifade edebiliyor musunuz? Eğer karşınızdaki kişi sizi yanlış anlıyorsa bunu neye bağlıyorsunuz?
- Sosyal sorumluluk projelerine neden katılmak/katılmamak istersiniz?
- Günlük yaşantınızda sorunlarla karşılaştığınızda bu sorunları nasıl çözersiniz?
- Ulusal ve/veya uluslararası gündemde öne çıkan sorunlar ve çözüm önerileriniz nelerdir?
- Farklı ortamlara uyum sağlamada sıkıntı yaşıyor musunuz?

AİLE

- Ailenizde memnun olduğunuz veya olmadığınız alanlar hangileridir? (kendi odanızın düzeni, çabuk sinirlenmek, internette oyun oynamak, çok konuşmak vs.)
- Anne veya babanızın size sorumluluk vermesi siz rahatsız eder mi? Ne tür sorumlulukları üstlenmekten hoşlanırsınız?
- Ailenizdeki bireylerin size nasıl davranması sizi memnun eder?
- Sizin ailenize karşı nasıl davranmanız ailenizi memnun eder?

KAYNAKÇA

Kitap ve Akademik Makaleler

A. Binet and T. Simon (1905). Methodes nouvelles por le diagnostic du niveai intellectuel des anormaux. *L'Ann'ee Psychologique*, 11.

Adderhodt-Elliott, M.R. (1987). *Perfectionism: What's Bad About Being Too Good?* Minneapolis, MM: Free Spirit.

Akar, İbrahim (2013). *Özel Gereksinimli Öğrenciler: Üstün Yetenekliler*. Hacettepe Üniversitesi, Ankara.

Akarsu, F. (2001). *Üstün Yetenekli Çocuklar: Aileleri ve Sorunları*. Eduser Yayınları, Ankara.

Akarsu, F. (2001). *Yetişemediğimiz Çocuklar: Üstün Yetenekli Çocuklar ve Sorunları*. Ankara: Eduser Yayınları.

Akarsu, F. (2004). *Üstün Yetenekliler*. M. R. Şirin, A. Kulaksızoğlu, A.E. Bilgili (der.), 1. Türkiye Üstün Yetenekli Çocuklar Kongresi Seçilmiş Makaleler Kitabı. İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları.

Akdemir A. (2008). *Vizyon Yönetimi*. Ekin Yayınevi.

Akdemir A. (2008). *Vizyon Yönetimi*. Ekin Yayınevi.

Akgündüz, A., (2004). *Lider Yöneticinin El Kitabı*. Genç Beyin Yayınevi, İstanbul.

Akkutay, Ü. (1984). *Enderun mektebi*. Ankara: Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Yayınları.

Aktan , E.; Kamaraj, I. (1998). *Okul Öncesi Eğitimde Yaratıcılık ve Problem Çözme Becerisi*. Çağdaş Eğitim, 23(224).

Ataman, Ayşegül (2000). *Üstün Yetenekli Çocuklar. Özel Eğitime Giriş*. Anadolu Üniversitesi Yayınları. Eskişehir.

Ataman, Ayşegül (2003). *Üstün Zekâlı ve Üstün Yetenekli Çocuklar*, Ankara: Gündüz Eğitim ve Yayıncılık.

Ataman, Ayşegül (2012). *Geleceğin Mimarları Üstün Yetenekliler Sempozyumu*, Namık Kemal Üniversitesi.

- Bakioğlu, Ayşen; Levent, Faruk (2013). *Üstün Yeteneklilerin Eğitiminde Türkiye İçin Öneriler*. Üstün Yetenekliler Eğitimi Araştırmaları Dergisi 1(1).
- Bildiren, Ahmet; Türkkani, Berk (2013). *Üstün Yetenekli Öğrencilerin Perspektifinden Bilim ve Sanat Merkezlerinin Hoş ve Hoş Olmayan Özellikleri ve Değişiklik Talepleri*. Üstün Yetenekli Eğitimi Araştırmaları Dergisi, 1(2), Özel Sayı.
- Black, J.D. (1984). *Leadership: A new Model Particularly Applicable to Gifted Youth*. Eric Document Reproduction Service No. ED 253990
- Blakemore, S. & Frith U. (2005) *Öğrenene Beyin: Eğitim İçin Dersler*. Oxford: Blackwell publishing.
- Bracke, M.A., Mayer, J.D., Warner, R.M. (2004). *Emotional Intelligence and its Relation to Everyday Behaviour. Personality and Individual Differences*, Vol.36.
- Bryson, Lyman (1948). (ed.). *Düşüncelerin İletişimi*. New York: The Institute for Religious and Social Studies.
- BTYK, (15 Ocak 2013). *Özel Yetenekli Bireyler Strateji ve Uygulama Planı 2013-2017*. Milli Eğitim Bakanlığı.
- Bulut, Sefa; Taylı, Aslı (2006). *Cumhuriyet Dönemi Üstün Yetenekliler Eğitim Politikası*. Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Cilt:1 Sayı: 12.
- Campell, Linda (1997). *Variations on a Theme: How Teachers Interpret IM Theory*, Vol.55 No.1
- Can, H., Akgün, A., Kavuncubaşı, Ş., (1998). *Kamu ve Özel Kesimde Personel Yönetimi*. Siyasal Kitabevi, Ankara.
- Carloyn M. Callahan ve Holly L. Hertberg-Davis (2013). *Fundamentals of Gifted Education Considering Multiple Services*. Routledge, New York.
- Carter, K.R. (1986). *Evaluating the Consequences of Participating in a Gifted Pullout Program*. Journal for the Education of the Gifted.

Cengiz, Ekrem; Acuner, Taner; Baki, Birdoğan (2006). *Liderlerin Sahip Oldukları Duygusal Zekanın Örgütsel Yaratıcılık Üzerine Etkileri: Bir Model Önerisi*. Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Cilt 7, Sayı 1.

Charles, C.M. (1992). *Öğretmenler için Piaget İlkeleri* (Çev. G. Ülgen). Ankara: Hazer Ofset Matbaacılık Ltd. Şti.

Clarck, B. (2002). *Growing Up Gifted. Developing the Potential of Children at Home and School*. (5th edition). Uppe Saddle River, New Jersey: Prentice Hall.

Conduct Problems Research Group (1992). *A Developmental and Clinical Model for the Prevention of Conduct Disorder: The Fast Track Program*, Development and Psychopathology 4.

Cutts, N.E. ve Moseley, N. (2004). *Üstün Zekalı ve Yetenekli Çocukların Eğitimi* (Çeviri: İsmail Ersevim), İstanbul: Özgür Yayınları.

Cutts, Norma E.; Moseley, Nicholas (2004). *Üstün Zekâlı ve Yetenekli Çocukların Eğitimi*. Çeviri: Prof. Dr. İsmail Ersevim. Özgür Yayınları 2. Basım.

Cüceloğlu, D. (1997). *Yeniden İnsan İnsana*. İstanbul, Remzi Kitapevi.

Çetinkaya, Özlem; Alparslan, Ali Murat (2011). *Duygusal Zekânın İletişim Becerileri Üzerine Etkisi: Üniversite Öğrencileri Üzerinde Bir Araştırma*. Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, C.16, S.1.

Dağhoğlu, H.Elif (2010). *Üstün Yetenekli Çocukların Eğitiminde Öğretmen Yeterlilikleri ve Özellikleri*. Milli Eğitim Dergisi Bahar Sayısı:186.

Davaslıgil, Ü. ve Zeana, M. (2004). *Üstün Zekâlıların Eğitim Projesi, Üstün Yetenekli Çocuklar* (Editörler A. Kulaksızoğlu, A. E. Bilgili ve R.Şirin), Bildiriler Kitabı, Çocuk Vakfı Yayınları: 64, I. Türkiye Üstün Yetenekli Çocuklar Kongresi Yayın Dizisi: 2, İstanbul.

David, Hanna (2013). *İsrail’de ve İsrail Dışında yaşayan Yahudilerin Uluslararası Ödülleri Kazanmaları Bakımından Üstünler Eğitime Genel Bir Bakış*. Journal for the Education of the Young Scientist and Giftedness. Dergi: 1, Sayı:1.

Davis, G.A. & Rimm, S.B. (1989). *Education of the Gifted and Talented* (2.Edit). New Jersey. 07632: Prentice Hall, Inc.

Davis, G.A., & B. Rimm (1994). *Education of the Gifted and Talented* (Third Edition). Needham Heights, MA: Allyn and Bacon.

Delisle, J.R. (1990). *The Gifted Adolescent at Risk: Strategies and Resources for Suicide Prevention Among Gifted Youth*. Journal For the Education of the Gifted, 13.

Demirel, Ö., Başbay, A.; Erdem, E. (2006). *Eğitimde Çoklu Zeka*. Pegem Yayıncılık, Ankara.

Drucker, Peter F. (1997). *Liderler Düşünselliği Harekete Dönüştürürler*. Executive Excellence, Rota Yayın.

Enç, M., (1979). *Üstün Beyin Gücü*. Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları.

Epstein, R. (1999). *The Key to Our Emotions*. Psychology Today. Vol.32

Erkuş Ahmet, Günlü Ebru (2008). *Duygusal Zekânın Dönüşümcü Liderlik Üzerine Etkileri*. İşletme Fakültesi Dergisi, Cilt 9, Sayı 2.

Ertürk, M. (2000). *İşletmelerde Yönetim ve Organizasyon*. Beta Yayınları, İstanbul.

Eyre, Deborah (2004). *Üstünler Eğitimi: Ulusal Siyasa Eylemine Yönelik Üstünler Eğitiminin Boyutu*. Üstün Zekâlı ve Yetenekli Bir Gençlik İçin Ulusal Akademi. ECHA.

Eyre, Deborah (2010). *Ülke Sunumları: İngiltere*. 1. Uluslararası Üstün Yetenekliler Sempozyumu (23-24 Eylül). Koç Üniversitesi.

Fisher, B.J; Specht, D.K. (1999). *Successful Aging and Creativity in Later Life*. Journal of Aging Studies, Vol.13, No.4.

Flett, G.L. ve Hewitt, P.L., ve (1991). *Dimension of Perfectionism in Unipolar Depression*. Journal of Abnormal Psychology.

Freeman, J. (Ed.) , (1985). *The Psychology of Gifted Children: Perspectives on Development and Education*. New York: Wiley.

Gardner, Howard. (1993) *Multiple Intelligences: The Theory in Practice*. Basicbooks, New York, USA.

Geylan, R. (1992). *Personel Yönetimi*. Eskişehir: Met Yayınevi.

Giddens, A. (2002). *Yeni İşçi Partisinde Geline Nöta Nedir?* Londra: Polity Press

Goleman, Daniel (1995). *Emotional Intelligence: Why It Can Matter More Than IQ*. Bantam Books, New York.

Goleman, Daniel (2014). *Duygusal Zeka, EQ Neden IQ'dan Daha Önemlidir?* , 38. Baskı, Çev. Banu Seçkin Yüksel, Varlık Yayınları: İstanbul.

Gross, M.U.M. (1993). *Exceptionally Gifted Children*. London: Routledge.

Güven, Ahmet Zeki (2014). *Bektaşî Fıkralarında Yaratıcı Düşünme*. International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish Volume 9/9 Summer 2014, p. 557-569, Ankara.

Güven, Elif; Sezginsoy, Burcu (2009). *Müzik Alanında Üstün Bir Yetenek: İdil Biret (Görüş ve Önerileri)*. Uludağ Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Dergisi, XXII (1).

Hallahan, D.P. & Kauffman, J.M. (1978). *Exceptional Children: Introduction to Special Education*. Englewood Cliffs, New Jersey, 07632: Prentice Hall, Inc.

Hansen, J.B. & Feldhusen, J.F. (1994). *Comparison of Trained and Untrained Teachers of Gifted Students*. Gifted Child Quarterly, 38(3).

Hawkins, J.David (1992). *Sosyal Yeterliliğin Okula Dayalı Olarak İyileştirilmesi Konusunda W.T. Grant Konsorsiyumu'nun Çalışması*, Drug and Alcohol Prevention Curricula, San Francisco: Jossey-Bass.

Herrman, Anna; Nevo, Baruch (2011). *Uluslararası Üstünler Eğitmi*. Üstün Zekâlı ve Üstün Yetenekli Çocuklar Dünya Konseyi Dergisi. Cilt 26, sayı 2.

Hess, L.L (1994). *Life, Liberty and the Pursuit of Pefection*. Gifted Child Today, 17(3).

İncekara, Halide (2013). *Üstün Yetenekli Çocuklar*. Üstün Yetenekli Çocukların Keşfi, Eğitimleriyle İlgili Sorunların Tespiti ve Ülkemizin Gelişimine Katkı Sağlayacak Etkin İstihdamlarının Sağlanması Amacıyla Kurulan Meclis Araştırması Komisyonu Raporu.

Jackson, N. & Klein, E. (1997). *Gifted Performance on Young Children*. In Colangelo & G. Davis (eds). *Handbook of Gifted Education*, Boston MA: Ally&Bacon.

Kang, Sun-Mee; Day, Jeanne D., Meara, Naomi M.(2005). *Sosyal ve Duygusal Zekâ: Benzerlik ve Farklılıkları ile İlgili Bir Konuşmayı Başlatma*. California State University, Northridge, USA & University of Notre Damre, USA.

Karaduman, Gülşah Batdal (2011). *Üstün Yeteneklilerin Eğitiminde Yaklaşımlar: Uluslararası Karşılaştırma*. Siyasal Kitabevi: Ankara.

Karataş, Özgür Sadık (2014). *Klasik Türk Müziği Eğitimi 'nde Bir Saray Üniversitesi: Enderun Mektebi*. International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish. Volume 9/2 Winter.

Karen F. Stone; Harold Q. Dillehunt (1978). *Öz Bilim: Konu Benim*. Santa Monica: Good Year Publishing Co.

Karnes, F.A. & S. Bean (1990). *Developing Leadership in Gifted Youth*. Report No. EDO-EC-90-4. Reston, VA: Council for Excetpional Children ERIC. ED. 321490.

Kathryn C. Ibata-Arens (2012). *Gelecekteki Yarış: Asya'nın Üstün Zekâ ve Zenginleştirme Eğitimindeki Yenilikleri ve ABD Açısından Çıkarımı*. Department of Political Science, DePaul University, 990 W. Fullerton Avenue, Suite 2200, Chicago, IL 60614, USA.

Kaufman, S. B. ve Sternberg R.J. (2008). *Conception of giftedness*, S. I. Pfeiffer (Ed.), *handbook of giftedness in children* (s. 71-92) N.Y. Springer Science+Business Media.

Kaufman, Scott Barry (2009). *Akkarıncalar Hakkındaki Gerçek*. 9 Eylül, Ph.D. In Beautiful Minds Psychology Today.

Kline, B.A. & Meckstroth, E.A. (1985). *Understanding Encouraging the Exceptionally Gifted*. Roeper Review, 8.

Koshky, Valsa (2002). *Teaching Gifted Children 4-7*. David Fulton Publishers Ltd. London.

Landau, E.K. Weissler (1991). *Tracing Leadership in Gifted Children*. Journal of Psychology: Interdiscilinary and Applied.

Leana-Taşçılar, Marilena Z. (2014). Albert Ziegler ile Üstün Yetenekliler Eğitimi Hakkında Görüşme. Genç Bilim İnsanı Eğitimi ve Üstün Zekâ Dergisi, Cilt 2, Sayı 2.

Lewis, J.F. (1982). *Bulldozers or Chairs? Gifted Students Describe Their Ideal Teacher*. The Gifted Child Today.

M. Anderson(2006). Intelligence. MS Encarta Online Encyclopedia.

M.T. Greenberg; C.A.Kusche (1993). *Promoting Social and Emotional Development in Deaf Children: The PATHS Project*. Seattle: University of Washington Press.

M.T. Greenberg; C.A.Kusche; E.T.Cook; J.P. Quamma (1995). *Promoting Emotional Competence in School-Aged Children: The Effects of the PATHS Curriculum*. Development and Psychopathology 7.

Maker, C. ve Nielson, A. (1996). *Curriculum Development and Teaching Strategies for Gifted Learners*. Austin, TX: PRO-ED.

Matthews, G., Zeidner, M.; Roberts, R.D. (2002). *Duygusal Zeka: Bilim ve Efsane*. Cambridge, MA: MIT Press.

Maurice J.Elias (2003). *Academic and Social – Emotional Learning*. International Academy of Education. UNESCO/IBE. Printed in France.

MEB Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü (2013). *Özel Yetenekli Bireylerin Eğitimi Strateji ve Uygulama Kılavuzu*.

MEB Tebliğler Dergisi (2007). Bilim ve Sanat Merkezi Yönergesi. Sayı: 2593

Metin, N. (1999). *Üstün Yetenekli Çocuklar*. Öz Aşama Yayınları: Ankara.

Milli Eğitim Bakanlığı (2013). *Özel Yetenekli Bireylerin Eğitimi Strateji ve Uygulama Kılavuzu*. Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü.

Milli Eğitim Bakanlığı Bilim ve Sanat Merkezleri Yönergesi (Kasım 2001). *Tebliğler Dergisi*. 370 Sayılı Yönerge.

Milli Eğitim Bakanlığı Bilim ve Sanat Merkezleri Yönergesi (Şubat 2007). *Tebliğler Dergisi*. 2593 Sayılı Yönerge.

Milli Eğitim Bakanlığı Mevzuat (26 Temmuz 2014). *Okul Öncesi Eğitim ve İlköğretim Kurumları Yönetmeliği*. Resmi Gazete, Sayı: 29072

Milli Eğitim Bakanlığı Yasemin Karakaya İlköğretim Okulu (1997). *Bilim ve Sanat Merkezi Vakfı*. Ankara: Çit Matbaası.

Moller, Claus (1999). *Hearthwork*. Hillerod: TMI.

Moltzen, R. (1996a). Historical perspectives. In D. McAlpine & R. Moltzen (Eds.) *Gifted and talented: New Zealand perspectives*, (pp.I-22). Palmerston North: ERDC Press, Massey University.

Moltzen, R. (1996b). Underachievement. In D. McAlpine & R. Moltzen (Eds.) *Gifted and talented. New Zealand perspectives* (pp. 407-426). Palmerston North: ERDC Press, Massey University.

Morgan, C.T. (1986). *Introduction to Psychology*. New York. McGraw-Hill.

Nahavandi, A., (2000). *The Art and Science of Leadership*. Prentice Hall, New Jersey.

Neisser, U. (1979). *The Concept of Intelligence*. (Eds. Sternberg, R. J. and Detterman D.K.) Human Intelligence. Norwood, NJ:Ablex.

Nesrin Gökben Çetin, Ertan Beceren (2007). *Lider Kişilik: Gandhi*. Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 2007 Volume: 3, Sayı: 5.

Oğurlu, Üzeyir (2010). *Üstün Zekalı ve Yeteneklilerde Sosyal Uyum ve Arkadaşlık İlişkileri: Literatür Taraması*. Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, Cilt:03, No: 39. Adana.

Oğurlu, Üzeyir ve Yaman, Yavuz (Temmuz 2010). *Üstün Zekâlı/Yetenekli Çocuklar ve İletişim*, Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, Sayı 28.

Özbay, Yaşar ve Palancı, Mehmet (22 Aralık 2011). *Üstün Yetenekli Çocuk ve Ergenlerin Psikososyal Özellikleri*. Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi.

Özden, Y. (2003). *Öğrenme ve Öğretme*. Ankara Pegem Yayıncılık

Perrone, P.A. (1983). *Issues in Social and Emotional Development*, Roeper Review.

Pfeiffer, S. I. (2008). *Handbook of Gifted in Children*, Springer, London.

Piechowski, M. M. (1999). *Overexcitabilities*. M. A. Runco & S. R. Pritzker (Ed.), *Encyclopedia of Creativity*: Vol. 2. Academic Press.

Plowman, P.D. (1981). *Training Extraordinary Leaders*. Roeper Review, 3.

Porter, L. (1999). *Gifted young children*. Buckingham: Open University Press.

R. J. Sternberg, Editor (2000). *Handbook of Intelligence*. Cambridge University Press.

Reis, S.M. (1987). *We Can't Change What We Don't Recognize: Understanding the Special Needs of Gifted Females*. *Gifted Child Quarterly*, 31(2).

Reis, Sally (2010). *Ülke Sunumları: ABD*. 1. Uluslararası Üstün Yetenekliler Eğitimi Sempozyumu (23-24 Eylül). Koç Üniversitesi.

Renzulli, J.S. & Smith, L.H. & White, A.J. & Callahan, C.M. & Hartman, R.K., & Westberg, K.L. (2002). *Scales for Rating the Behavioral Characteristics of Superior Students* (Rev. Ed.) Mansfield Center, CT: Creative Learning Press.

Renzulli, J.S. (1986). *Systems and Models for Developing Programs for the Gifted and Talented*. Mansfield Center, CN: Creative Learning Press, Inc.

Renzulli, J.S. , F.H.Smith, A.J.White, C.M. Callahan&R.K. Hartman (1976). *Scales for Rating the Behavioral Characteristics of Superior Students* (SRBCSS). Wether field, CT: Creative Learning Press.

Renzulli, J.S. ve Reis, S.M. (1997). *The School Wide Enrichment Model: A how to guide for educational excellence*. Mansfield, CT: Creative Learning Press.

Renzulli, J.S.(Ed.) (1986). *Systems and Models for Developing Programs for the Gifted and Talented*. Creative Learning Press, Inc.

Robinson, H.B., Roedell, W.C., & Jackson, N.E. (1979). *Early Identification and Intervention*. In A. H. Passow (Ed.), *The Gifted and Talented: Their Education and Development*. The 78th year book of the National Society for the Study of Education, Part I. Chicago, IL: The University of Chicago Press, Chicago.

Rogers, K. (2009). *Effective Programs*. Kerr, Barbara (ed.), Encyclopedia of Giftedness, Creativity and Talent. Volume 1, London: Sage Publications.

Runco, M. (1996). *Personel creativity: Definition and developmental issues*. New Directions for Child Development.

Salovey, Peter; Mayer, John D. (1990). Emotional Intelligence. Baywood Publishing Co. Inc.

Schramm, W. ve Roberts, D. F. (1971). *Kitle İletişiminin Süreç ve Sonuçları*. Urbana: University of Illinois Press.

Shavinina, Larisa (2013). *Bilimsel Yeteneğin Gelişiminde Ebeveyn ve Öğretmenlerin Rolü: Nobel Kazananların Çocukluk ve Gençlik Zamanlarındaki Eğitimlerinden Dersler*. Université du Québec en Outaouais: Canada. Gifted and Talented International – 28(1), Ağustos, 2013; ve 28(2), Aralık.

Silverman, L. K. (1993). *Social Development, Leadership and Gender Issues*, In L. K.

Silverman (Ed.), *Counseling the Gifted and Talented*, Denver, CO: Love Publishing.

Silverman, L.K. (1994). *The Moral Sensitivity of Gifted Children and the Evolution of Society*. Roeper Review.

Sisk, D. (1987). *Creative Teaching of the Gifted*. New York: McGraw Hill Book Co.

Sneddon, Lyn (2005). *İngiltere’de Ortaokul Düzeyinde Üstün Zekâlı ve Yetenekli Öğrencilere Yönelik Bir Araştırma*. Milli Eğitim Bakanlığı’na Sunulacak Bir Rapor: İngiltere.

Southern, W. T., Jones, E. D., & Stanley, J. C. (1993). Acceleration and enrichment: The context and development of program options. K. A. Heller, F. J. Mönks, & A. H. Passow (Eds.), *International handbook of research and development of giftedness and talent*. New York: Pergamon.

Stein, S. J., Book, H. E. (2003). *Duygusal Zeka ve Başarının Sırrı*, Çev: M. Işık, Özgür Yayınları, İstanbul.

Sternberg, R.J. (2002). *Akıllı İnsanların Saçma Hareketlerde Bulundukları Zaman*. New Haven, CT: Yale University Press.

Sternberg, R.J. (2005). *Creativity or Creativities?* International Journal of Human-Computer Studies, 63.

Stoeger, Heidrun (2010). *Tanılama Yöntem ve Modelleri*. 1. Uluslararası Üstün Yetenekliler Eğitimi Sempozyumu (23-24 Eylül). Koç Üniversitesi.

Takacs, C.A. (1986). *Enjoy Your Gifted Child*. Syracuse. NY: Syracuse Univ. Press.

Talu, Nilay (1999). *Çoklu Zekâ Kuramı ve Eğitime Yansımaları*, Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi 15.

Tannenbaum, A.J. (1983). *Gifted Children: Psychological and Educational Perspectives*. New York: Macmillan.

Tarhan, Nevzat (2012). *Duygusal okur-yazar ol, etik değerlerin olsun!* Kişisel Haberler (19 Ağustos). Şaban Özdemir (NPGRUP).

Temizkan, M. (2011). *Türkçe Öğretiminde Yaratıcı Düşünmeyi Geliştirme Bakımından Nasreddin Hoca Fıkraları*. Mustafa Kemal Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi. 8 (16).

Tennyson, R.D.; Breuer, K. (2002). *Improving Problem Solving and Creativity Through Use of Complex – Dynamic Simulations*. Computers in Human Behavior, Vol.18.

Terman, L.M. (1926). *Genetic studies of genius: Mental and physical traits of a thousand gifted children*. Stanford, CA: Stanford University Press.

Titrek, O.(2010). IQ'dan EQ'ya: Duyguları Zekice Yönetme, Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık

Torrance, E.P. (1981). *A Comparative Longitudinal Study of the Adult Creative Achievements of Elementary School Children Identified As Highly Intelligent and As Highly Creative*. Creative Child and Adult Quarterly, 6.

Tortop, Hasan Said (2012). *Olağanüstü Üstün Yetenekli Öğrencilerin Eğitim Sürecinde Radikal Hızlandırma ve Türkiye'nin Durumu*. Yükseköğretim ve Bilim Dergisi, Cilt 2, Sayı 2, Ağustos Sayısı.

Tucker, B., & Hafenstein, N. (1997). *Psychological intensities in young gifted children*. Gifted Child Quarterly, 41 (3).

Türkiye Üstün Yetenekli Çocuklar Kongresi (2004). *Üstün Yetenekli Çocuklar Durum Tespiti Ön Raporu*. İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları.

Van Tassel Baska, J. (1998). *A Comprehensive Curriculum of Gifted Learners*. Denver: Love Publishing Company.

Vries, M.K.(2007). *Liderliğin Gizemi*, İstanbul: Mess.

Ward, V. S. (1985). *Giftedness and Personal Development: Theoretical consideration*. Roeper Review

Whitlock, M.S. & DuCette, J.P. (1989). *Outstanding and Avarage Teachers of the Gifted: A Comparative Study*. Gifted Child Quarterly, 33(1).

Winner, Ellen (1993). *Gifted Children*. Published by Basic Books, A Member of the Perseus Books Group.

Witty, P.A. (1958). *Who are Gifted?* In N.B. Henry (Ed.), *Education for the Gifted*. The Fifty-Seventh Year Book of the National Society for the Study of Education, The University of Chicago Press, Chicago.

Yamin, Taisir Subhi (2013). *Üstün Zekâlı ve Yetenekli Çocuklar İçin Dünya Konseyi*. Cilt. 28, Sayı. 2: Western Kentucky Üniversitesi: ABD.

Zeidner, Moshe; Shani-Zinovich (2013). *Üstün Zekâlı Çocukların Kişilik ve Duygusal Özelliklerinin Araştırması: İsrail Örneği*. University of Haifa: Israel. Gifted and Talented International – 28(1), Ağustos, 2013; ve 28(2), Aralık.

İnternet Siteleri

Carloyn M. Callahan ve Holly L. Hertberg-Davis (2013). *Fundamentals of Gifted Education Considering Multiple Services*. Routledge, New York.

http://www.google.com.tr/books?hl=tr&lr=&id=ujqSb0F1cMYC&oi=fnd&pg=PA199&dq=renzulli+three+ring&ots=Enc7Hq1TYY&sig=UuzRwQpZaoj0wHhwg2Kj1NFZaoI&redir_esc=y#v=onepage&q=renzulli%20three%20ring&f=false Erişim: 01.11.2014

Renzulli ve Delcourt (1978). <http://www.gifted.uconn.edu/parents/sem> Erişim: 02.11.2014

Renzulli Learning (2013). <http://www.renzullilearning.com/> Erişim: 02.11.2014

Renzulli, J. (1998). *Three-ring conception of giftedness*.

<http://www.gifted.uconn.edu/sem/semart13.html> Erişim: 05. 11. 2013

Ataman, Ayşegöl (2009). *Üstün Yetenekli Çocuk Kimdir?*

<http://www.ustunzekalilar.org/egitim-programlari/makaleler/260-%C3%BCst%C3%BCn-yetenekli-%C3%A7ocuk-kimdir.html> Erişim: 06.11.2014

Çağlar, Doğan (2013). *Üstün Zekalı Çocukların Özellikleri*

<http://www.tuzyeksav.org.tr/Uploads/pdf/caglar-dogan-ustun-zekali-cocuklarin-ozellikleri.pdf> Erişim: 08.11.2014

Hökelekli, Hayati ve Gündüz, Turgay (2004)

<http://www.tuzyeksav.org.tr/Uploads/pdf/hokelekli-hayati-turgay-gunduz--ustun-yetenekli-cocuklarin-karakter-ozellikleri-ve-degerler-egitimi.pdf> Erişim: 08.11.2013

Türk Dil Kurumu,

http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.546483c0156100.88645917 Erişim: 13.11.2014

Margrain, Valerie G. (2001). *Gifted and Talented Students: Meeting Their Needs in New Zealand Schools A Critique of Selected Issues*. The New Zealand Journal of Gifted Education, <http://www.giftedchildren.org.nz/apex/v13art01.php> Erişim: 15.11.2014

Ataman, Ayşegöl, *Üstün Zekâlılar ve Üstün Yetenekliler*.

http://mebk12.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/24/01/145603/dosyalar/2014_09/22021711_unit_e11.pdf Erişim: 19.11.2014

Türk Eğitim Vakfı (1993). *Tarihçe, Kuruluş Dönemi*.

<http://www.tevitok.k12.tr/hakkimizda/tarihce.html> Erişim: 20.11.2014.

Milli Eğitim Bakanlığı, Bilim ve Sanat Merkezi

http://mebk12.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/25/21/972116/dosyalar/2012_12/27102849_sss.pdf Erişim: 21.11.2014.

Üstün Zekâlılar Enstitüsü, *Farklılaştırılmış Öğretim*. <http://www.ustunzekalilar.org/egitim-programlari/makaleler/251-farklila%C5%9Ftilmi%C5%9F-%C3%B6%C4%9Fretim.html> Erişim: 29.11.2014.

Sınıf Atlamak, *En Kolay Hızlandırma Yöntemi*,

<http://www.ustunyetenekliyiz.biz/index.php/oegretmenler/82-sinif-atlama> Erişim: 30.11.2014.

Üstün Zekâlılar Öğretmenliği Lisans Programı,

http://www.yok.gov.tr/documents/10279/49665/ustun_zekalilar.pdf/599ced8e-6150-4e31-947b-39709c598e10 Erişim: 30.11.2014.

- Üstün Zekâlılar Öğretmenliği Bölümü, <http://www.neu.edu.tr/en/node/5799> Erişim: 01.12.2014.
- Üstün Zekâlılar Öğretmenliği, <http://www.biruni.edu.tr/ustun-zekalilar-ogretmenligi/> Erişim: 01.12.2014.
- Al Jazeera Türk Dergi, <http://dergi.aljazeera.com.tr/2014/09/01/cocugunuz-bir-dahi/> Erişim: 14.12.2014.
- Dönmez, Necate Baykoç, *Üstün ve Özel Yetenekli Çocuklar ve Eğitimleri*, http://www.necatebaykoc.com.tr/data/dokumanlar/ustun_ve_ozel_yetenekliler.pdf Erişim: 15.12.2014.
- Neag Center for Gifted Education and Talent Development, <http://www.gifted.uconn.edu/> Erişim: 20.12.2014.
- Yaşar, Gürkan, *İsrail’de Üstün Zekâlılar Eğitimi*, <http://www.ustunzekalilar.org/egitim-programlari/makaleler/170-israilde-ustun-zekalilar-egitimi.html> Erişim: 27.12.2014.
- Duygusal Okur Yazarlık ve Olumlu Sınıf İklimine Katkıları, 2.Adım, Sosyal ve Duygusal Becerileri Geliştirme ve Şiddeti Önleme Programı http://www.guncedanismanlik.net/images/stories/dokumanlar/ikinci_adim_bulten_sayi_9.pdf Erişim: 08.01.2015.
- Duygusal Okuryazarlığın Okulunuz İçin İyi Olma Sebebi, <http://rampaks.com/pdf/why-emotional-literacy-is-good-for-your-school> Erişim: 09.01.2015

Tezler

- Akgül, Savaş (2014). *Üstün Yetenekli Öğrencilerin Matematik Yaratıcılıklarını Açıklamaya Yönelik Bir Model Geliştirilmesi*. Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Bayram, Şeyda (2013). *Liderlik Kavramı ve Liderlik Türlerinin İnovasyon Üzerine Etkileri*. Yüksek Lisans Tezi, Gebze İleri teknoloji Enstitüsü, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gebze.
- Çamdeviren, Şenel (2014). *Bilim ve Sanat Merkezinde Devam Eden Üstün Yetenekli Çocukların Anne Babalarının Karşılaştıkları Güçlükler*. Yüksek Lisans Tezi. Sakarya Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Sakarya.
- Köroğlu, İbrahim Şamil (2014). *Üstün Yetenekli Çocukların Sosyal Medya Kullanım Motivasyonları*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Ticaret Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul

Kurt, G. (2007). *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Rehberlik ve Psikolojik Danışma Bölümü Öğrencilerine Verilen Duygusal Zeka Düşünme Becerileri Eğitiminin Empatik Beceri Düzeylerine Etkisi*, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Samsun.

Mısırlı, Ö. (2003). *Üstün Yetenekli Çocuklarda Mükemmeliyetçilik Sınav Kaygısı Benlik saygısı Kontrol Odağı Öz yeterlik ve Problem Çözme Becerileri İle İncelenmesi*, KTÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Trabzon.

Oğurlu, Üzeyir (2012). *Liderlik Becerileri Geliştirme Programının Üstün Zekâlı Olan ve Olmayan Öğrencilerin Liderlik Becerilerine Etkisi*. Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Öpengin, Ercan (2011). *Üstün Zekâlı Öğrencilerin Bakış Açısıyla Üstün Zeka Etiketinin Öğrencilerin Çeşitli Algıları Üzerindeki Etkileri*, Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir.

Rogers, M.T. (1986). *A Comparative Study of Developmental Traits of Gifted and Average Children*. Unpublished doctoral dissertation, University of Denver, Denver, Co.

Sezginsoy B. (2007). *Bilim ve Sanat Merkezi Uygulamasının Değerlendirilmesi*, Yüksek Lisans Tezi, Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Balıkesir.

Uzun, Veysel (2013). *Etik, Ahlak ve Liderlik Kavramları ve Etik Liderlik*. Yüksek Lisans Tezi, Gebze Yüksek Teknoloji Enstitüsü , Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gebze.

Yıldırım, Bahadır Neşet (2012). *Liderlik Özellikleri ve Liderlik Tarzlarının Duygusal Zeka Perspektifinden İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Kocaeli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Anabilim Dalı, Kocaeli.

Yıldırım, Binnur (2006). *Öğretmenlerin Yaratıcılığa Bakış Açısı ve Anasınıfı Çocuklarının Yaratıcılık Düzeylerinin , Öğretmenin Yaratıcılık Düzeyine Göre İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Okulöncesi Eğitimi Anabilim Dalı. Ankara.

ÖZGEÇMİŞ

NAİF KARA

KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ İLETİŞİM FAKÜLTESİ

İLETİŞİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI

E mail: naifkara80@gmail.com

EĞİTİM

2015 - Yüksek Lisans: Kocaeli Üniversitesi İletişim Fakültesi İletişim Bilimleri Anabilim Dalı

2002 - Lisans: Yüzüncü Yıl Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi İngiliz Dili ve Edebiyatı

DENEYİM

2002 - Van Mehmet Akif Ersoy Lisesi / İngilizce Öğretmeni

2006 - Van Ş.J.Yarbay Yusuf Turgut İlköğretim Okulu / İngilizce Öğretmeni

2008 - Van Bilim ve Sanat Merkezi / Bilsem İngilizce Öğretmeni

2013 - İzmit Bilim ve Sanat Merkezi / Bilsem İngilizce Öğretmeni

ULUSLARARASI ÇALIŞMA VE BİLDİRİLER

2015 – (Üstün Zekâlı ve Üstün Yetenekli Çocuklar için 21. Dünya Konferansı) WCGTC: The World Council for Gifted and Talented Children / 21st World Conference / Bildiri: *Emotional Literacy as a Model Class for Gifted Students in Gifted Center, Turkey* / Odense / Danimarka

2014 – (14. Uluslararası ECHA Konferansı) ECHA: European Council for High Ability / Giftedness in the Digital Age / Bildiri: *The Gifted Education in the Digital Information Platform* / Ljubljana / Slovenya

2014 – International Communication Science & Media Studies Congress - Paper: (Medya İletişimi) The United Kingdom Pattern of Media Literacy for Turkey / Kocaeli

2008 – Two Week Course For European Teachers of English at Secondary Level (Avrupa İngilizce Öğretmenleri Eğitimi) / Cheltenham / İngiltere

YÜRÜTTÜĞÜ PROJELER

2015 – Erasmus Plus Programı / Ankara Ulusal Ajans / İzmit Bilim ve Sanat Merkezi / 21st World Conference: Educating Gifted and Talented Children - Project / Odense / Denmark

2008 – Comenius Programı / Ankara Ulusal Ajans / Van Bilim ve Sanat Merkezi / Two Weeks Course For European Teachers of English at Secondary Level - Project/ Cheltenham/ United Kingdom

KATILDIĞI MESLEKİ EĞİTİM ETKİNLİKLERİ

2014 – Özel Yetenekli Öğrenci Eğitimlerine Etkin Danışmanlık Eğitimi Semineri

2011 – İngilizce Dersi Öğretim Programları, Yöntem ve Teknikleri Semineri

2008 – Two Week Course For European Teachers of English at Secondary Level (Avrupa İngilizce Öğretmenleri Eğitim Semineri) / Cheltenham/ United Kingdom

2007 – Üstün Yetenekli Çocukların Eğitiminde Yeni Modeller Kursu

2007 – Pratik İngilizce Konuşma Yöntem ve Teknikleri Eğitici Eğitimi Kursu / Formatör

2007 – İngilizce Öğretimi Yöntem ve Teknikleri Semineri

2006 – Üstün veya Özel Yetenekli Öğrencilerin Eğitimi Semineri

2003 – Pedagojik Formasyon Kursu

2002 – KPDS – ÜDS – YDS Sınavları Uzmanlık Eğitimi

ALDIĞI BELGELER

2015 – 21st World Conference: (Üstünler Eğitimi) Educating Gifted and Talented Children Project - Takdir Belgesi / Odense / Danimarka /

2014 – Uluslararası İletişim Bilimi ve Medya Araştırmaları Kongresi / Kongre Katılım Belgesi / Kocaeli

2014 – Özel Yetenekli Öğrenci Eğitimlerine Etkin Danışmanlık Eğitimi Belgesi / Kocaeli

2008 – Avrupa İngilizce Öğretmenleri Eğitim Sertifikası / Cheltenham / İngiltere

2002 – Yüzüncü Yıl Üniversitesi İngiliz Dili ve Edebiyatı Bölüm Birincisi / Başarı Belgesi / Van

YAZDIĞI KİTAPLAR

İngilizce Etkinliklerle Konu Anlatımı / İmza Yayınları / İstanbul / 2009 - 2013